

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

<https://archive.org/details/franciscusfabric00fabr>

FRANCISCUS FABRICIUS REDENVOERING

OVER DEN

HONDERT EN VYFTIGSTEN VERJAARDAG,

OF HET

DERDE JUBELJAAR
DER HOLLANDSCHE AKADEMIE TE LEIDEN.

UIT LAST DER HOGE OVERHEDEN

Gedaan den VIII. February MDCCCXXV.

Wanneer hy ten derde male het Rectoraat
der Akademie afleide.

VERTAALT

DOOR

D I R K S M O U T.

TE LEIDEN,
By PIETER VANDER Aa,
Ordinaris Stads en Universiteits Drucker. MDCCCXXV.

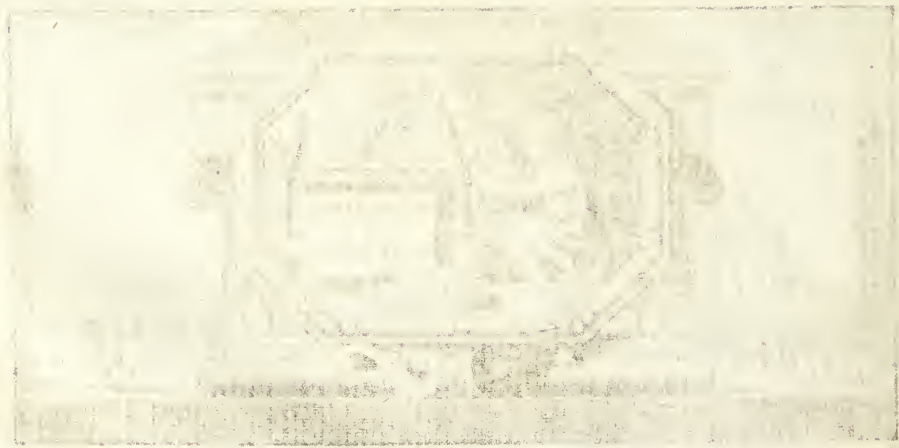
FRANCISQUE FABRIQUE
RED BIRD BRAND

HONEST & YIELDING TO THE PRESSURE

DEPT. OF AGRICULTURE
BUREAU OF PLANT INDUSTRY

WASHINGTON, D. C.

FRANCISQUE FABRIQUE

FRANCISQUE FABRIQUE
RED BIRD BRAND

O P D R A G T

A A N D E

WELEDELE EN GODVRUCHTIGE MEVROUWEN,

M E V R O U W E

ANNA VAN TEYLINGEN,

HUYSVROUWE VAN DEN HERE

FRANCISCUS FABRICIUS,

VERMAARD HOOGLERAAR IN DE H. GODGE-
LEERTHEID IN DE AKADEMIE, LAATST AFGE-
GANE RECTOR DER ZELVE; EN WAARDIG LERAAR
IN GODS KERKE TE LEIDEN.

EN HARE ENIGE SUSTER

M E V R O U W E

JOANNA VAN TEYLINGEN,

ECHTGENOOT VAN

DEN WELEDELEN GESTRENGEN HERE

JOHAN VAN DEN BERGH,

RECHTS-GELEERDE, RAAD, EN VOOR DE NEGEN-
DE REIZE REGEREND BURGERMEESTER DER STAD
LEIDEN, WYDBEROEMD DOOR HET BYWONEN DER
EERSTE STAATS VERGADERINGEN; EN HET BE-
STIEREN VAN VLAANDEREN, BRABANT ENZ.

WELEDELE MEVROUWEN.

Derwyle het den hooggeleerden Here **FRANCISCUS FABRICIUS** behaagt heeft, my te vereeren met een verzoek, om deze zyne Latynsche Redenvoering, gepast op het derde Jubelfeest der Leidsche Akademie, in onze moedertale over te brengen; om daar door den Nederlanderen meer gelegenheid te geven, van 't gene te dier tyd door zyne **HOOGW.** gezegt was te kunnen lezen, en aldus te doen delen in die algemene vreugde; zo hebbe ik my dat beleefde voorstel geenzins willen onttrekken. Want al is 't dat ik het geluk niet geniete, van dien voornamen Man gemeenzaam te kennen, zo heeft echter de achting, die zyne **HOOGW.** zich door zyne bedryven en Schriften verkregen heeft, en ik reeds voor vele jaren by my gevoed hebbe, zelf niet toegelaten, dat ik een ogenblik in bedenking name en overwoege, of ik den last, dien ik zo gereed aanvaarde, magtig was

O P D R A C H T.

was met myne zwakke schouderen (om met den Lied-
dichter te spreken) te dragen. 't Is waar, dat
het werkje van enen kleinen omtrek is; doch dit belet
niet, dat het nochtans iets in hebbe, enen geleer-
den en welsprekenden Redenaar op den voet in ene
andere sprake te volgen: als dikwils van meerder
uitzicht zynde, dan of men het een of 't andere boek,
ene bekende stoffe vervattende, vertaalde; en on-
derworpen aan het verwyf, dat het jammer is, dat
ene welgeschikte en doorwrochte Reden zo kreupelen
of onbedreven vertolker was in handen gevallen.
Doch dit is nu, **WELEDELE VROUWEN!** te
laat, en kan derhalven gene verschoning, hoe
verfraait en sierlyk voorgedragen, helpen; het woord
was gegeven en moest gelden. Maar ik misdeed, in-
dien ik verheelde, dat de genegenheid voor de plech-
telykheid dezes gewenschten dags my mede aan-
moedigde, om allen vlyt aan te wenden ter volvoe-
ringe: want alhoewel ik een Stichtenaar ben, en
meer dan eens met nydige ogen (vergeeft dat zeggen)
heb moeten zien, dat men ons, tot uwer schragin-
ge, beroofde van het puik onzer Mannen, en zelf
eige quekelingen; zo ben ik doch nooit zo ontaart
noch vervreemd geweest, dat ik den gemenen Va-
derlanden en Bondgenoot ook het nodige en beste niet

O P D R A C H T.

gegunt en toegewenscht zoude hebben. Een klein staaltie daar van zy dit ingelaschte Klinkdichtie; alstoen op myne legerstede bedacht, op 't papier geworpen, en enen myner Leidsche goede Vrienden toegezonden: het luidde (want het behoeft zich noch den dag, noch den Dichter, te schamen) aldus:

Was oudtyds Israël verschuldigt God te loven,
 Die 't door zyn' sterken arm weêr uit Egypte bragt;
 En ook uit Babylon verlostet 't nageslacht?
 Met rechtzending Neêrland dan een Feestgezang naar boven;
 Voor al dit Leiden, dat zo diepe lag bedoven,
 En wentelde in zyn bloed, door ene wrede magt
 Den borgren afgetapt: dat nu dien zwarten nacht
 Ziet in een' heldren dag herschept, en weg geschoven.
 Getuigen hier van zyn dit Vyftig-jaargety,
 En FABERS Redening en BURMANS Poëzy;
 Die voor de derde maal dees' weldaad doen herleven:
 Hoe eerst haar Hogeschool door WILLEM wierd gewyd,
 En door der Vadren zorg, den vyanden ten spyt,
 Tot zulken hogen top en luister is verheven.

Terwyle ik nu met deze overzettinge, of verkledingge, bezig was, dacht ik, wien offere ik dit Jongstken op! Immers is 'er niemand nader toe dan de Vader zelve; als die 'er zo lange mede zwanger gegaan had: doch, viel my daar by in, is 'er de Heer FABRICIUS de Maker van, zo zyn 'er die twee

O P D R A C H T.

twee MEVROUWEN, zyn HOOGW. Echtgenoot, en hare WELED. Zuster, die by de baringe geweest zyn, ook niet vreemd van; en deze zullen zo onbarmhartig niet wezen, indien ik het in hare WELED. schoot nederlegge, dat zy het als onbekent zouden van de hand wyzen.

Te minder, daar de beste en liefste Panden van UW WELED. voornamen aandeel in deze zo plechtige Feestvieringe gehad hebben. Want, behalven dat de eerste de Redenvoerder zelve was, zo had zyne HOOGW. die eer, dat by als de HOOG-STATELYKE BESTIERDER dezer Akademie (een rang, welke tot uwent geen gelyken kent; en voor de Bezorgers zelve gaat) die waardigheid bekleede; gelyk ook de Heer VAN DEN BERG in dit aanzienlyke Gezantschap, de HOGE MAGTEN des Lands vertonende, de eerste onder de Heren Burgermeesteren der Stad Leiden was. Een geluk voorwaar, dat deze twee voordestige Mannen nooit weder te beurte vallen kan, en UW WELED. by gevolge nimmer meer zullen zien, noch bywonen. Waar zag men doch ook zulk een paar grote en heldere Lichten aan dezen Akademischen Hemel, als de Heren FABRICIUS en BURMAN, twee vriendelyke amtgenooten, zo onmiddelyk na den
an-

O P D R A C H T.

anderen den Hogen Kantzel beklimmen, en, tot verbazinge van al de wereld, zulk ene heerlyke Redden, en onnavolglyken gedicht (och of ik die behoort hadde!) voortbrengen?

Zo bedacht, zo gedaan, MEVROUWEN! Ik kome het wagen, zonder vele aanpryzinge of opschik, maar in zyn natuurlyk schoon. Het is doch van ene allervriendelykste afkomst, en lacht UW WELED. zelve toe. Ei! neemt het dan, volgens UW WELED. beproefde bescheydenbeyd, als zodanig op, vereert het met UW WELED. bezorginge en bescherminge; en geloofst, dat de opdrager ongeveinst is, en van harte blyft,

WELEDELE MEVROUWEN,

UW WELED^N allerschuldigste
en gerede dienaar

D. S M O U T.

FRANCISCUS FABRICIUS,
S. S. Theologiae Professor
Lugd. Bat.

FRANCISCUS FABRICIUS REDENVOERING

OVER HET

DERDE JUBELJAAR

DER AKADEMIE VAN LEIDEN.

WELK ene nieuwe gedaante onzer Vergader-
plaats is deze! wat beduidt deze ongewone ver-
toning! Bedrieg ik my? Is dit niet die zelve Tem-
pel, en wel de grootste dezer Stad, in welken
wy onzen Christelijken Godsdienst statelijk pleeg-
den te verrichten? Is deze ook niet die zelve
Stoel, van welken ik, als heilige Redenaar, zo dikwils, en
reeds ontrent dertig jaren lang, tot de Kerk-Gemeente gesproken
heb, en byna gewoon ben geworden het woord te voeren? Im-
mers ja, mijne Toehoorders! want deze oude plaats, en de gewo-
ne zitbanken, die hier altijd gestaan hebben, zijn my al te wel
bekent.

Edoch is deze dag ook zelve niet de achtste van de maand *Fe-
bruary*, zo beroemt door de gansche geleerde wereld, als heuche-
lijk voor onze Borgerye; op welken ik, als Bestierder dezer A-
kademie, reeds afgemat en naar de ruste hijgende, volgens de ge-
woonte der Voorvaderen, der selver Opperste bewind, door my dit
jaar bekleed, ga afleggen; op dat een ander, jonger en sterker
dan ik om dien last te dragen, die naar het aloud gebruik weder
opneme? Zie ik ook ten dien einde aan de ene kant mijnen Op-
volger, den *Magnifken* Bestierder, daar niet voor my zitten?
en aan de andere zijde de Beschermgoden dezer allerwijd-
luf-
tigste Hogeschole, alhier by den anderen vergadert, om deze
plechtelijkheid methunne tegenwoordigheid te vereeren, en door
hun hoog gezag te staven? Van dit alles is'er niets, daar over ik

in 't minst behoefte te twijffelen. Derhalven, dewijle dit tot aller tijd, alzo pleegt te geschieden, wat is, en waar toe dient dan deze ongewone plaats, en vreemde toefstel, die niemant van u allen, noch ik zelve, ooit te voren gezien noch gekent hebben?

Want, werwaarts ik mijne ogen wende, ik verneme, dat en deze plaats, en alles wat 'er toe behoort, buitengemeen versiert en opgepronkt is. Ik zie de gestoeltens niet alleen met tapeten behaagen, maar deze Stoel zelve is 'er mede overkleed. Ook bemerk ik, dat de toeloop des volks niet alleen veel talrijker; maar dat die ook veel overvloediger is van Mannen, die in eerampten, geleertheid, en allerlye deugden uitmunten, zo wel van buiten in gekomen, als borgers, die alle met even groten yver in ene zaamgeschaarde menigte herwaarts aan gevloeit zijn. Dat gestoelte, 't welke tegens over my staat, zie ik bezet en bezeten van Heren, zo wel door de hoogheid van hunnen rang, als door ene verwonderlijke en der hoogste Majesteit betamelijke deftigheid, uitstekende; wier ontzaghelijke en eerwaardige aangezigten my ontroeren. Eindelijk kan noch mag ik die wakkerheid, die uwer aller ogen uitstraalt, zonder my aan achteloosheid schuldig te maken, niet voorby gaan. Alle 't welke enen Redenaar, alhoewel hy tamelijk in de konst geoeffent is, iets toebrengh, dat hem kan ontstellen, en byna spraakloos maken.

Maar waar toe dienen dan alle deze prachtige zaken, welker luyfterrijke glans onze ogen en zinnen verbaast, in deze plaatze en op dezen dag zamen gebragt; dermaten, dat ik 'er de oude en gewoonlijke Gehoorzaal, en de voorheen gebruikelijke manier ener Redenvoeringe niet vinden kan? Namelijk, dit was het, mijne Toehoorders, daar van gy het geruchte vernomen had; en 't gene de zonderlinge toegenegenheid der Beschermheren dezer plaatze ons vernieuwt; en welkers breder verklaring gy door uwe opmerkende ogen en luisterscharpe oren betoont uit mijnen mond te verwachten, en te willen horen.

De dag, mijne Toehoorders, die wy nu hier zamen en in vreugde, en zo talrijk vieren, en welken verre het grootste gedeelte van zo groot ene menigte nooit weder beleven zal; deze dag, zeg ik, is niet, gelijk als alle jaren, slechts een feestdag, maar ook teffens de verjaar- en vijftigjarige gedenkdag onzer Akademie; en wel de derde na het verloop van driemaal vijf-

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 3
tig jaarkringen, dat Pallas, als de Godinne der wijsheid, alhier ter Stede zo gunstig verkeert heeft. De plechtigheid dezès dags vereeren de Vaders des Vaderlands zelve; en deze zijn die doorluchtige Mannen, welke ik daar voor my zie. Maar dewijle het gehele geleerde Holland tot deze plechtelijkheid is komen toevloeyen; en de grote gehoorzaal onzer Hogeschole (alhoewel anderzins ruim genoeg) zulk ene menigte niet omvatten konde; ziet daar, hoe deze Kerk, zo nauw met de Akademie verbonden, aan de zelve hare vergaderplaats inruimt, om dit *Jubileè*; dat op dezen dag invalt, zo veel te statelijker te vieren.

O allerwenschelijkste dag voor u allen, zo ik vastelijk vertrouwe! Immers voor my de alleraangenaamste, als waar aan ik alle mijne levens dagen met vrolijkheid gedenken zal. Voor my, zegge ik, die met u allen ene algemene, echter gene gemeene of geringe, blijdschap gevoele, wegens den bloei dezer Akademie, den welstand des Vaderlands, en de noch in wezen zijnde Kerke; het lot van welke drie, immers in dit land, dat wy bewonen, 't zy die staan, 't zy die vallen, enerley en het zelve wezen zal; waar aan ik wenschte, dat ook niemant uwer twijfelde! Voor my, herhale ik nochmaals, dien het gebeuren mag, na die allerbeschaafte en beroemste Mannen, *Petrus Cuneus*, en na hem *Arnoldus Sijen*, denenen voor honderd, en den anderen voor vijftig jaren, als de derde in orde den lof dezer vruchtbare en goede Moeder te vermelden: my, die niet ontkennen wil, in vele opzigten minder dan die twee eerste te wezen; doch die ik echter, in genegentheid tot haren welstand, en in dienstvaardigheid, genen van die beide zoude willen wijken. Want indien de onsterflijke God gewilt heeft, dat deze zelve dag, de derde vijftigjarige gedenkdag dezer Akademie, en te gelijk voor de derde reize de dag van mijn afgaande *Reëtoraat* wezen zoude; indien die dubbele plechtigheid dezès dags, met recht het bewijs van een oprecht dankbaar harte vordert, en gy zulks ook van my zijt verwachtede, wel aan, mijne Toehoorders! ik zal doen wat in mijn vermogen is, en my van dezen opgelegden last, is het niet naar de waardigheid der zake, immers naar mijn uiterste beste, trachten te quijten.

4 FRANC. FABRICIUS REDENVOERING

Want al is 't dat ' *Demosthenes*, de Prins der Griekfche Redenaren, gezegt heeft, dat *een gewigtige zaak* (gelijk wy altans ook te verhandelen hebben) *enen groten Redenaar maakt*, zo vreze ik echter, die my mijner geringheid, en daarenboven mijnes aangroeyenden ouderdoms, zeer wel bewuft ben, dat my tot zo groten stuk de vereifchte ziels en lichaams krachten ontbreken zullen, om gepastelijk en doordringend genoeg, overeenkomelijk met de plechtelijkheid dezès allergezegenften dags, deze mijne Reden te voeren.

Nochtans, mijne hooggeachte en voortreffelijke Toehoorders van allerlyen rang en geleertheid! moedigt my uwe grote liefde en toegenegentheid, die ik te voren meer dan eenmaal ondervonden heb, en daar op ik my ook nu zeer veel verlate, weder aan. Voornamelijk, daar ik te spreken hebbe over ene alleraangenaamfte stoffe; dat is, over uwer aller Moeder, die of u tegenwoordig, in den groei uwer jaren, noch voed; of die u, nu volwassen zijnde, voorhenen gevoed heeft; welker gedachtenis, als mede uwes vorigen leeftijds, alhier met vermaak doorgebracht, en den Godinnen der wetenschappen toegewijd, u altijd, zelf tot in uwen hogen ouderdom, zeer heuchelijk en aangenaam wezen moet: waarom de zelve mede aandachtige en gunstige Toehoorders verwacht.

Ook verquikt my, o Vaders des Vaderlands! uwe achtbare, en te gelijk alleraangenaamfte tegenwoordigheid. Want ik zal van deze uwe Akademie spreken, die gy, Edele Grootmogende Heren! in uwe jonkheid ook selve betreden hebt; die u tot zulke, en zo grote Mannen gemaakt heeft, en van welke gy hebt geleert wel te leven, en het Gemenebest met wijsheid te bestieren: welke gy daarom ook, en wel met recht, als ene vruchtbare goede Moeder, die gy voorhenen uwe eerbied bewezen hebt, en nu, aan het roer der Republieke gestelt, zorgvuldig onderhoud, en op 't allergoedgunstigste koestert. Ja wie is 'er onder deze uwe borgeren, die zich naar zo grote voorbeelden hunner Regeerderen niet schikken, en die opvolgen zoude; wier gezag my tot enen burgt en spoor verstrekt? Wie zoude dan den lof dezer Hogeschole niet ter harte gaan, wie zoude

1. *Demosthenes*. By den zelve is iets | *het regelen der Republ.* bl. 69. op het eindergelijke te vinden in zijne *Oratie over* | de, te Keulen 1607. gedrukt.

de die niet verheffen, en met zijne genegenheid ondersteunen en ophouden? alhoewel ik door ene geringe Redenvoeringe hare opkomst en voornaamste gevallen vermelden, en hare zaak verhandelen zal.

Maar inzonderheid beurt my de goedertierenheid dier Godheid weder op, door wiens gunste dit gebouw, aan de Godlijke en menschlijke wetenschappen toegewijd, staat, en in wezen blijft; om wiens bystand ik op 't allerdemoedigste smeke, en bidde, dat hy niet gehenge, dat ik, die op zo groten dag, voor zo grote Toehoorderen, en over zo groot ene stoffe te spreken hebbe, gelijk ik ook nooit op zulk ene wijze weder doen zal, en mogelijk ook niemant uwer, die alhier in zo groten getale verschenen zijt, in deze korthed des levens weder horen zult: dat die God, zegge ik, niet gehenge, dat ik, wegens mijne geringe ziels of lichaams krachten, te kort zoude doen aan de waardigheid dezer heerlijke zake. Gy, dan, o grote God, breng my de zaken te binnen, en sta uwen dienstknecht by! Gy, Beschermmer dezer Hogeschole, wil uwe kracht, zo ooit, immers nu, terwyle ik van uwe weldaden, op dezen heiligen Tempel door u uitgestort, te spreken hebbe, in mijne zwakheid volbrengen, die versterken, vermeederen, en voltooyen, tot heerlijkheid van uwen name, en tot luister en enen voorspoedigen aanwas dezer Akademie!

Daar legt ene zeer oude en grote Stad, die voor lange jaren bezeten is, en als noch bezeten word door de Brabanders, 'Leuven' geheten. Dat Pallas deze alleen meerder dan alle de andere in gansch Nederland begunstigt heeft, is bekent. Hier is hare Zetel, hier zijnde Zanggodinnen geweest. Ja deze is ook in korten tijd tot dat toppunt van beroemtheid geklommen, dat 'er uit alle de delen van Europa, gelijk mede uit deze landen, een zeer grote toevloed van geleerde mannen, en naarstige jongelingen, zich op de studien en vrye konsten uitleggende, derwaarts henen geweest zy.

Doch

1. *Leuven*. Ziet *J. Lipsius* beschrijving van *Leuven*: alwaar hy ook van de Akademie handelt, van wie, en wanneer opgericht, en met hoedanige voorrechten en vryheden vereert. Na den zelven is dit in 't brede gedaan door *Valerius Andreas* R. G. in zijn boek, genaamt, *Dagwijzer der algemene Leeroeffeningen in de Hogeschole van Leuven*, enz. aldaar gedrukt 1650, welk boek de achtbaare Heeren Mr. Coenraad Ruysch, Oud-Burgemeester enz. dezer Stad, my uit zijne rijkelijk voorziene Boekkamer heeft ter hand gestelt.

6 FRANC. FABRICIUS REDENVOERING

Doch dit is by het leven onzer Voorouderen geschied, als wanneer het die tijden, helaas! waren, dat de Spaanſche heerschzucht, buiten hare palen gebroken, onder de regeringe (of zal ik tyrannye zeggen?) van den Hertog van Alba, over dit volk, dat zo vast hield aan deze Bataviſche en aloude vryheid, onmatig woedende, velen niet te vergeefs deed vrezē, dat de zuivere Godsdienst teffens met de algemene vryheid tot den grond toe verwoest en uitgeroeit zouden worden; en in die *Lewenſche* Univerſiteit zelve alle verkeerde, en deze tyrannye te zeer begunstigende beginzelen, de tedere gemoederen der Leerlingen ſchonen ingeplant te worden.

Het bederf dezer jonge verſtanden (een zaak, indien men ze naar de hedendaagſche gevoelens ſchatten zoude, byna van geen belang; maar, volgens het oordeel onzer Voorvaderen, en de verſtandigſte onder de menſchen, van het allergrootſte gewigte) voorspelde veel quaads by dien verſtandigen en verrezienden Prins van Oranje *Willem I.* die allen lof waardig; en verre overtreffende was; wiens gedachtenis, als enes waren Vaders des Vaderlands, altoos en overal by alle braven is geweest, en blijven zal, zo lange het bloed van dat alleroudſte en wijdvermaardſte geſlachte, voor de vryheid enes ſlaafachtigen onderdrukten volks geſtort, op zijnen prijs en waarde blijven zal. Deze *Willem de Grote*, *Gouverneur* van de Provintie van Holland, onder den magtigen Koning van Spanje, *Philippus II.* den laatſten Graaf van Holland, ſchreef uit Middelburg den 28. December 's jaars 1574. enen wijdlopig en zeer ernſtigen *Brief* aan de Edele Mōgende Heren Staten

1. *Brief.* Alzo onze Akademie hare opkomt aan den wijzen raad van dezen Prins verſchuldigt is, ware het onverantwoordelijk geweest de woorden dezes briefs zelve, daar door hy dit den Heren Staten onzes Vaderlands heeft aangerāden, alhier niet te vermelden: en och of die, als zeer gewigtig en aanmerkenswaardig, ook nu in aller harten diep ingedrukt konden worden: als die daar, in zo vele heerlijke uitdrukkingen en krachtige drangredenen, als bewijzen van zijn Godvruchtig Gemoed, gebruikt heeft. Deze luid in het Duitsch aldus, zijnde het opschrift:

Den Edelen Hoog-geleerden ende Diſcreten, onzen lieven beſonderen Gedeputeerden Staten 's Lands van Holland.

De Prince van Orangien, Grave van Naſſau, Heere in 't Baroen van Breda, van Dieſt, &c.

E *Dele, Wyſe, Diſcrete, lieve beſondere: Alſoo tot een vast ſteunſel ende onderhout der vrybeyt ende goede wettelijke regieringe*

WILLEM I.
Prins van Oranje
Stichter der Leidse Academie.

ringe des Lands, niet alleen in zaaken der Religie, maar ook in 't genee den gemeenen burgerliken welstant belangt, insonderheyt ende voor alle dingen van nooden is, dat hier binnen 's Lands ende die Graafselikheden van Holland, ofte van Zeeland, een genoegsame ende vermaarde Schole ofte Univerfiteyt werde opgericht, aldaar de jeugt zoo van de voornoemde Graafselikheden, als van Brabant, Vlaanderen, ende andere omliggende Landen, beyde in rechte kennisse Gods, ende allerley goede eerlyke ende vrye konsten ende weetenfchappen, dienende tot die wettelyke Regieringe der Landen, opgevoet ende onderrigt werden, soo hebben wy voor goet ingefien aan U lieden dese brief daar over te fchryven, ende met eenen den Eersamen ende Welgeleerden Mr. Jaecques Sayaert, Licentiaat in den Rechten (den welken wy ten dien eynden onse meyninge daar over grondelyk ende particulierlyk hebben verklaart) U lieden over te fenden, om voor soo veele als wy van rechts, ende officie weegen fchuldig zyn, des gemeene Lands ende der lansfaten oirbaar ende welvaren naa onse vermogen te versorgen, het genee dies aangaat trouwelyk te raden. Soo ist, dat wy U luyden wel ernstelyk vermanen ende bidden dat gy dese zaake willet behertigen, ende naa den raad ende gelegentheyt die U luyden van den voornoemden Mr. Jaecques, zal worden nyt onse naame voorgedragen, U lieden resolveren, ende daartoe fchicken, dat binnen de Graafselikheden van Holland, tot lof ende prys des Goddelyken naams, tot stichtinge zynder Gemeente, ende verfeekeringe deser Landen, die nu gemeynder hand, overmits de sonderlinge genade ende hulpe des Almachtigen, den kryg tegens de Tyrannie der vreemden zoo lange hebben gevoert, werde gestigt ende opgericht. Ende dat eer, ende alvoren men in eenige bestuyt van vrede ofte verdrag eenigsints trede: gemerkt dat zoo verre alzulcx van te voren niet en geschiet, soo zal ontwyffelyk door de communicatie ende verhandelinge des verdraegs, eenen stiltant geboden, ende alsoo alle hope, middel ende gelegentheyt van hier naamaals yet zulcx te willen ofte te mogen oprigten, ganschelyk afgehouwen ende weggenomen werden: waar door dese voorgaande geconfedereerde Landen gefchepen zullen zyn, niet

alleen zeer onsecker ende wankelbaar in haare verworvene vryheyt, ende goede aangebove regeringe te blyven, maar ook eeuwelyk onderworpen te wesen allerley listige, aanslagen der vyanden, die het ontwyffelyk daar op zullen aanleggen, om de ware Religie nyt te roeden, ende alles wat tot verzeekeringe der inwoonderen der voorsz. Landen eenigsints dienen mag, kragteloos ende te niet te maaken: daar en tegens, soogy lieden eene alsof heylige, loffelyke ende hoognoodige zaake ter herten nemende, eenne goede Schole ende Univerfiteyt, alsof gefeyt is, by tyts oprigtet, beneven dat gy lieden daar mede Gode eenen befonderen aangenamen dienst doen zullet, ende die heerlikheyt zynes naames grootelyk verbreydenog zullet gy lieden den stant des Lands daar mede alsof verzeekeren, dat de vyanden des selfs nimmermeer zoo ligtelyk en zullen haare vierige tyrannye en verdrukkinge, zoo des Goddelyken dienst, als de vryheyt der Lande, 't zy met geweld ofte met listigheyt kunnen weer oprigten. Overmits dat eene alsofodanige Schole ende Univerfiteyt niet anders wesen en zal, als een vast blokkhuys ende bewaarenisse der gantscher Landen, ende mede eenen onverbreekelyken bant der eenigheyt van den zelven, niet alleen onder malkanderen, maar ook met alle aanpalende Provincien: beneffens ook dat die Burgeren ende Ingeheten der voorsz. Landen, daar voor veroorsaakt wesende haare Kinderen binnen 's Lands te houden, jaa ook die naabuuren van allen zyde gelokt, die haare alhier te fchikken, sal daar omme de jeugd wel ende dengdelyk onderrigt werden, het geld binnen 's Lands blyzen, ende die kleyne onkosten, welke daar inne nootelyk moeten vervallen, menigfout vergouden ende met grooten profyte ende woeker den Landen, ende den Ingeheten der selver ten oirbaar komen. Bidden daar omme ende vermanen U lieden anderwerf, daar op ernstiglyk te willen letten, ende met alle mogelyke vlijt ende trouwighcyt, ten aldereersten de zaaken metter daat verrigten. Edele Wyze Discrete lieve befondere, God zy met U lieden. Geschreven tot Middelborg den xxviii. van Decembr. xvc. vier en t'zeventig, onderstont U lieden goede Vrind, ende onderteekent Guille: de Nassau, en nog lager Bandemont.

Staten van Holland, door *Jakob Sayard* overhandigt, dat zy hoer hoe liever, en wel gedurende noch den oorlog tegens de Spaanschen, *alvorens met den vyand in enig beslywt van ' vrede of verdrag enigzints te treden, in het Graaffschap van Holland of Zeeland* ene eige Hogeschool, in naaryveringe der buitenlandsche volken, *zouden oprichten, tot steun en behoud der vryheid, en der wettige regeringe des Vaderlands; niet alleen ontrent het gene den Godsdienst, maar ook den algemenen welstand van den burgerlyken staat betreft.*

Gelyk het deze allerwijsste Prins had aangeraden, also is 't ook gelukkiglijk uitgevallen. Want na ene ernstige beraadslaginge wierd Holland, en in Holland dit zelve ons aloude ² Leiden verkoren, om aldaar den zetel dezer *Univerfiteit* te plaatzen, en daar mede te vereeren: zijnde voor af door onze Heren Staten wel begiftigt met alle de ³ Voorrechten, welke aan andere Akademien overal volgens rechten en kostuimen, voor zoo veel die alhier niet klaarlijk zijn afgeschafft, toebehoren; maar daarenboven noch met byzondere vrijdommen begunftigt: onder welke zy aan deze onze Akademie hebben toegeltaan ene eige ⁴ *Jurisdicctie* of Rechtspre-

1. Over den vrede gehandelt wierd. Want toen begon men de voorwaarden tot den vrede reeds voor te stellen; en soude *Dr. Elbertus Leoninaus* ten dien einde met den Prins handelen, die aan den zelve in *December 1574.* hier over ook geschreven heeft. Ziet *P. C. Bor Nederl. Hist.* over den jare 1575. Bl. 84.

2. *Leiden.* Hier van verhaalt de beroemde *Hugo de Groot*, in 't 5. B. der *Nederl. Hist.* over 't jaar 1596. kortelyk dit volgende: *Eertijds had de Prins van Oranje dit Leiden verkoren tot enen zetel van de studien; op dat een volk, onder de wapenen geboren, en afgeschrikt wegens de kosten, die het in verre landen zoude moeten dragen, niet tot verwilderinge en onwetenheid verviele. Inzonderheid bewoog hem de Religie hier toe, als het steunzel der partye, zijnde het ampt om deze te onderwijzen te voren ter hand genomen by enige handwerkslieden, of enige andere ongeleerde mannen: vermits deze arbeid, buiten*

hope van vorderinge, en niet dan armoede naar zich slepende, ene schaarsheid van Leermeesteren en Leerlingen maakte.

3. *Voorrechten en vrydommen.* Deze, als mede de wetten der Akademie, zijn afzonderlijk gedrukt in 't Latijn by onze *Elzeviers 1654.* gelyk ook nog laatst in 't Duitsch 1699. Daar uit te zien is, dat deze Leidische Akademie by na, voor zo veel het geheel beslag aangaat, volgens die van Leuven is opgericht; welkers rechten by *Just. Lipsius, Val. Andreas*, en elders te vinden zijn.

4. *Eige Rechtspreking.* Ziet *Stat. §. 39.* met des zelfs vermeerdering. Hoe verre nu deze *Jurisdicctie* gaat, heeft de Heer *Petrus Marcus*, Regtsgeleerde, en Pensionaris dezer Stad, in twee geschriften, uit last der Magistraat, den Staten van Holland aangeboden, beweert; 't ene genaamt *Deductie*, van den 23. Jul. 1717. en het andere het *Verbaal*, van den 8. May 1714.

JANE DOUGLAS

Dress

IANUS DOUSA,
Eerste Curator.

spreking: zo wel burgerlijke als rechterlijke; en wel ene zo grote, als gene andere zijn hebbende, ja zelf gene rechtbanken in enige byzondere Steden bezitten; uit kracht van welke deze het recht heeft, om hare borgers uit andere Steden des ganschen Vaderslands voor haar te dagen, en het eens geveld vonnis, zonder enig verder beroep op ene hogere Rechtbank, ter uitvoeringe te stellen. Alzo dat zy ene Rechtspreking oeffent, die gewis van niemant (een wonderlijke zake!) dan van den Prins dezès Lands alleen, dat is, van de Heren Staten afhangende is; en deze derhalven met recht verdient den naam ener *Universteit* te voeren.

Om deze *Universteit*, door zo vele voorrechten vereerlijkt, in te wijden, is kort daar op deze dag zelf, de achtste der maand *February* des jaars Vyftien-hondert en vyf-en-zeventig aangelicht en gevolgt; en de inwijding zelve, onder het beleid van den Prins van Oranje, en het hoge gezag der Heren Staten, met groten toefstel en een algemeen vreugd-bedrijf plechtelijk gefchied. Deze statie wierd begeleid, uit den naam der gehele Republieke, door Gezanten, Mannen uitmuntende in allerlyen rang en de hoogste ampten, uit alle de Leden der Regeringe van ganfch Holland hier toe afgefchikt, als Ridders, Edelen, Borgemeesters, en Raadsheren van het Hof.

Onder deze muntte in de eerste plaatze uit *Janus Douza*, Heer van Noordwyk, van een zeer doorluchtig geflacht geboren, en niemant in het stuk van oorlog en gelcertheid (welke zamen ge- paart eerst enen rechten en onsterflijken Adeldom maken) wij- kende; en op't hoogste waardig, (na dat hy als Bevelhebber de- zer Stad, door de Spaanfchen belegert, kort te voren de Religie en vryheid tegens de Vyanden voorzichtig en manhaftig verde- digt

1. *Janus Douza*. Van dezen is te recht zulks gezegt: als zijnde geweest een andere *Varro* van zijn Holland. Hy is over de Akademie 29 jaren *Curator* geweest, gestorven in 1604, oud 54 jaren. Ziet *Meurfius Holl. Ath.* bl. 88. en *Boxhorns Holl. Toneel.* bl. 22. Van den zelve schrijft de verm. *Grotius*, in 't 5. B. over het jaar 1596. *Onder de eerste, die de Heren Sta-*

ten de bezorging en regering der Studien hebben aanbevolen, is Janus Douza geweest, wiens geflacht, eerampten, en doorgeftane beleg van Leiden by de nakomelingen door den roem der lofgedichten zullen verbeerlijkt worden. De Baron *Ger. van Wijnbergen* verbeelde in die inwijdinge den Prins zelve.

digd had) dat hy tot eerste Bezorger dezer Akademie, die volgens den raad van den Prins gesticht was, om die beide zaken in staat te helpen brengen, en te onderschragen, verkoren wierd. Ook waren daar de hoogedele Heren *Van Wyngaarden* (die den Prins vertoonde), *Brederode*, *Duivenvoorde*, *Broukhoven*, en anderen, die by paren de eerste Professoren, eershalven in 't midden gaande, uit het Stadhuis met alle beleeftheid naar den Akademischen standplaats verzelden.

Op dat deze nieuwe, en tot hier toe in Holland nooit geziene onderneming gelukkig en voorspoedig mogte wezen, begon men, na dat 'er des ochttensten 'zeven ure in deze grote Kerk, en van dezen zelven stoel gepredikt was, God met een daar toe gepast gebed om zijnen zegen te smeken: daar op ook aanstonds door² *Caspar Coolbaas*, alstoen Bedienaar der Leidse Kerke, voor ene zeer grote menigte van Toehoorderen, in de Akademie de eerste les gedaan wierd.

Dit werk naar behoren verricht zijnde, was straks de gehele Stad als uitgelaten in ene algemene blijdschap; en wierden door de gansche borgerye, die te dier tyd oordeelde, dat zy deze Hogeschool, als enen allerkostelijksten schat, op 't gretigste binnen hunne wallen moste inhalen, allerhande tekenen van vreugde bedreven.

Terwylte ook de Magistraat dezer Stad, hier in hunnen borgen niet ongelijk zijnde, voor de nieuwe Professoren, en de vordere Heren van aanzien, de Voorzitters en Afgezonden tot deze plechtelijkheid, op den ³ huize van Naaldwyk ene heerlijke en kostelijke maaltijd had toebereid. Maar dit en andere zaken, hier toe behorende, die overal in de⁴ Jaarboeken verhaalt staan, moc-

1. *Ten zeven ure.* Ziet *Bors Ned. Hist.* Bl. 85.

2. *Coolbaas.* Dezes mans voorbeeld kan de gene, die zijner historie kundig zijn, leren, dat dikwils de beginzelen der grootste zaken diergelijken uitkomst niet erlangen. Ziet van hem, de *Leidse Akad.* Bl. 3.

3. *Ten huize van Naaldwyk.* Ziet *Orlers*, Bl. 195. Het staat als noch in de straat, toen de *Nobelstraat* geheten (wegens de

bewoonders, die meest Edelen waren) nu de *Breesstraat*, genoemd: tegen over de *Koornbrugsteeg*, ter rechterhand van het huis des Heren Borgem. *Frans van Kerckhem.*

4. *In de Jaarboeken beschreven.* Ziet I. I. *Orlers* Borgem. der stad, *beschrijving van Leiden*, Bl. 190 gedrukt in 't jaar 1641. *Meurs. Bat. Ath.* Bl. 18. *Boxborn. Holl. Tonn.* Bl. 105. *Bor Ned. Hist.* over den jare 1575.

EXPLICAT
NUMERORUM

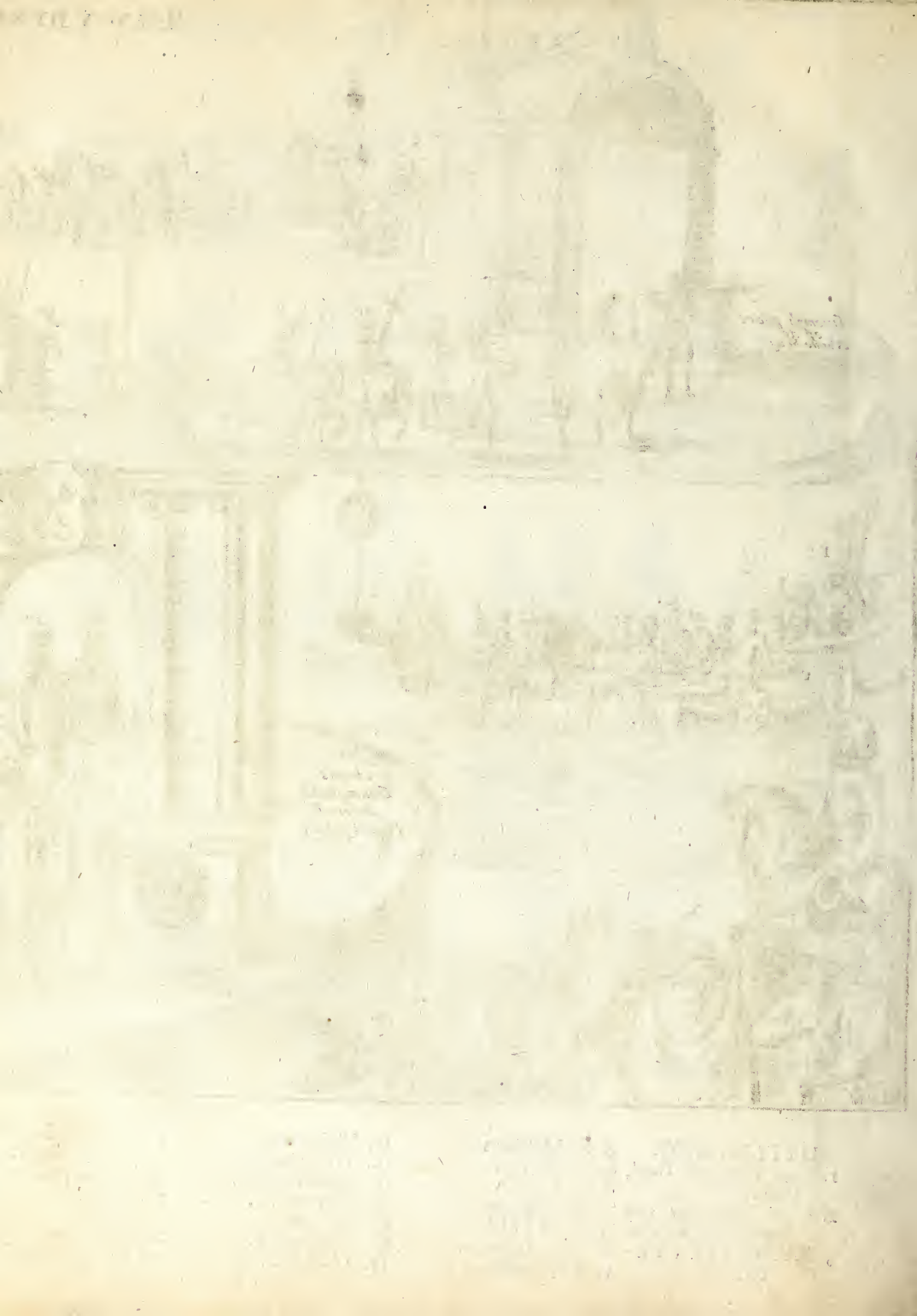
1. Nicol. Hug. Gaal, Capitein.
2. Nicola. Died. a Moos, Capitein.
3. SACRA SCRIPTURA.
4. S. Mattheus.
5. S. Marcus.
6. S. Lucas.
7. S. Ioannis.
8. IUSTITIA.
9. Iulianus.
10. Papinianus.
11. Vlpianus.
12. Tribonianus.
13. MEDICINA.
14. Hippocrates.
15. Galenus.
16. Dioscorides.
17. Theophrastus.
18. PALLAS.
19. Aristoteles.
20. Plato.
21. Cicero.
22. Virgilius.
23. Flaccus & Tibullus.
24. Accius quatuor Vetus.
25. Casparus Coolhaeus.
26. Gerardus Wingerden.
27. Iacobus Doufa.
28. Theodorus Nieuwburgius.
29. Ianus Doufa.
30. Atturus Biederodius.
31. Iustus Menenius.
32. Atoldus Duvenvordius.
33. Feudo Itoa. khovius.
34. Petrus Forestus.
35. Guilielmus Heemskerck.
36. Theodorus Montfortius.
37. Laurentius Ofschot.
38. Guilielmus Lous.
39. Corn. Adr. Batevelius.
40. Gerardus Bontius.
41. Cornelius Thoenylius.
42. Petrus Henricus Wafsenaar.
43. Cornelius Grocius.
44. Petrus Omius ab Ofwegen.
45. Petrus Georgius a Co.
46. Ab. Raephoff, Capitein.
47. Simon a Veen, Capitein.
- C. Navis triumph.
- D. Apollo.
- E. Nivein Musz.
- F. Neptunus.

UITLEGGING.

1. Naas Huygenfz Gaal, Capitein.	4. S. Mattheus.	11. Ulpianus.	18. PALLAS of MINERVA.	24. Vier Stads Bodens.	31. Mr. Iustus Menenius.	37. Laurentius ab Oorschot.	41. Cornelius Huygenfz van Thoorvliet.	van Ofwegen.
2. Naas Dierexfoon van Montfoort, Capitein.	5. S. Marcus.	12. Tribonianus.	19. Aristoteles.	25. D. Casparus Coolhaeus.	32. Jonkbeer Aart van Duyzenvoorde.	38. Willem van Loo.	45. Pieter Forijzoon Corneel.	C. Triomf Schip in 't Raepburg voor de Universiteit.
3. SACRA SCRIPTURA.	6. S. Lucas.	13. MEDICINA.	20. Plato.	26. Mr. Gerard van Wyngaerden.	33. Foy van Brouckboven.	39. Cornelis Adriaanfz van Barreveld.	46. Jonkbeer Aelbrecht van Raepborst, Capitein.	D. Apollo.
	7. S. Johannes.	14. Hippocrates.	21. Cicero.	27. Jonkbeer Jacob van der Doet.	34. Petrus Forestus.	40. Gerardus Bontius.	47. Symon van Veen, Capitein.	E. Negen Musen.
	8. JUSTITIA.	15. Galenus.	22. Virgilius.		35. Willem van Heemkerk.			F. Neptunus.
	9. Salv. Iulianus.	16. Dioscorides.	23. Vier Stads Speel-lieden.		36. Dierick van Montfort.			
	10. Papinianus.	17. Theophrastus.						

Gedrukt te LEYDEN by PIETER VANDER

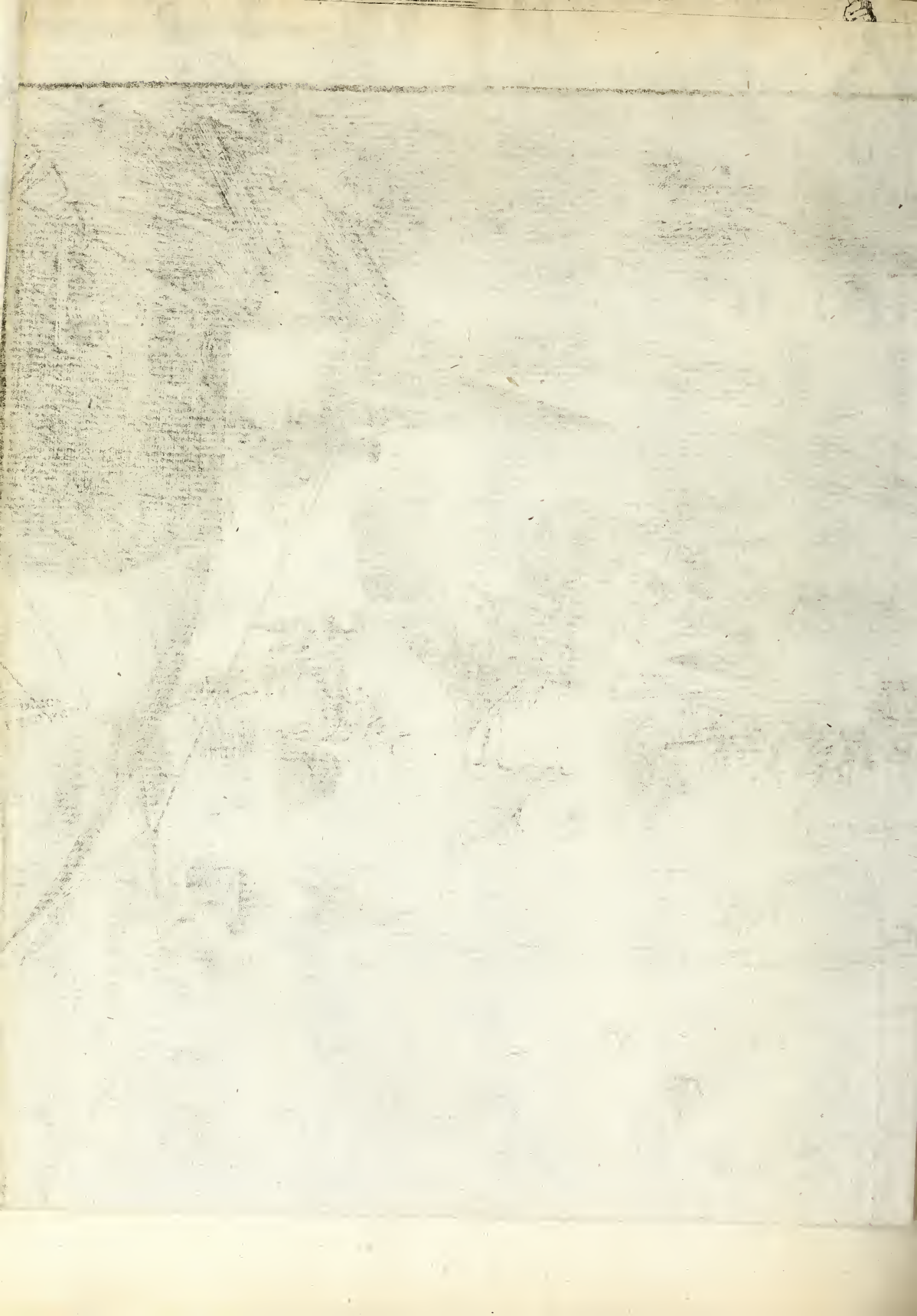

P. 10. 6

CASPARUS COOLHASIUS,
S.S. Theologie Professor.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. II
moeten een ieder, die niet geheel in dese onervaren is, genoeg
bekent zyn.

Dit ene, dat den genen, die slechts de hedendaagsche gewoon-
tens overwegen, als een wonderwerk zou kunnen toefchijnen,
kan ik met stilzwygen niet voorby gaan. Te weten, dat, dewyke
volgens dien zetregel, zo algemeen als waarachtig, *de wetten on-
der de wapenen* plegen te *zwijgen*; en daarom *Jan*, Hertog van
Brabant, de Universiteit van *Leuven* eerst na¹ het einde van den
oorlog heeft gesticht, men alhier daarentegen in het midden, en
wel, gelijk alle kenners onzer Vaderlandsche historien weten,
enes allergevaarlijksten oorlogs, wanneer alles over hoop gewor-
pen wierd, en het met onzen gemenen Staat, en de gehele Kerk,
byna uyt en gedaan was, tot het gemeen-maken, verklaren en
voorlesen van de Godlijke en menschlijke wetten, en ook van an-
dere Schriften, die de zelve licht byzetten, alle de gehoorzalen,
die gy alsnoch in dezen Tempel der wysheid aanschouwt, gebouwt
heeft. Ja dat Pallas zelve in dien tyd gewapent ging: en dat de
borgers dezer Stad de nieuwe Professoren door de gemene straten
met blinkende wapenen, en onder het losbranden van allerhande
schietsgeweer, naar de Akademie geleidden. Als of zy daar door
opentlijk wilden te kennen geven, dat zy met die zelve zabels en
bussen, daar mede zy de aloude Vryheid en zuiveren Godsdienst
tegens het geweld der Spaanschen (pas vier maanden te voren op
den 3. *October* 1574. verjaagt) verdedigt hadden, ook de Ho-
geschool, ter bewaringe van die beide geschikt, tegens allerlye
vyandlijke aanvallen beschermen zouden. En dat 'er overzulks,
daar zy tegens zo vele oorlogs-rampen, als met den vyand voor
de wallen, met den honger in de Stad, en met de peste in de hui-
zen, welke zy alle manmoedig waren te boven gekomen, had-
den moeten sryden, geen andere stad den Musen tot ene veiliger
en bequamer verblijfplaats dan deze scheen gegeven te kunnen
worden; en dat de Akademie zelve ene allerwaardigste² wederver-
gel-

1. Na het einde van den oorlog. De inwijding daar van is geschied, en de *O-
ratie* gedaan by *Nic. Prunius*, R. G. ontrent het begin van September 's jars 1426. en zijn de Lessen aangevangen den 2. O-
ctober des zelve jaars. Ziet *Lipsius Leu-
ven*, 3. B. 2. H.
2. *Vergelding*. Ziet den vermaarden *P. C. Hoofd*, de *Phoenix* der Nederduit-
sche geschichtschrijveren, 9. Boek op het
B 2 ein-

gelding dezer dubbele, en kloekmoedig doorgeftane belegeringe, worden zoude.

En aldus is dezen Godinnen der wetenschappen door de dapperheid der borgeren niet alleen ene veilige, maar ook, wegens de natuur der Stede zelve, ene allervermaaklijkste ¹ standplaats te beurt gevallen. Want waar is het gezonder? waar gelegener? waar frayer? Ene ² zuivere en zachte lucht. Ene grote overvloed van leeftocht. Een stad ³ in 't midden van Holland, en van alle kanten door de andere steden, als ene glansrijke kroon, omringt. Beleefde en bescheide borgers, uit der aart geneigt om de overal wegvliedende Musen in te halen. Een zeer oude en wydberoemde ⁴ Burgt. Zeer vele grachten als rivieren. Ruime straten en wegen. Heerlijke kerken en huizen als paleizen. In grootte, ⁵ en getal des volks, voor gene stad in 't Vaderland, dan Amsterdam alleen, wijkende. Vloeyende door, of

einde: en *Hug. de Groot* zijn 5. boek op het jaar 1596. *En dit voorrecht was den inwoonderen van Leiden gegunt tot verquiking tegen de bittere rampen ener belegeringe, welke die Stad, door zo vermaarde trouwe en stantvastigheid, had doorgebeten, en 'ener beloninge, die ze, in plaatze van guijtscheldinge der belastingen, verkoren had.*

1. *Standplaats.* Van de gelegentheid der Stad ziet *Meursius* p. 1. *Johannes Polyander van Kerkhoven*, deeer van onze Akademie, vermaard door zijne heilige en wereldlijke wetenschappen, alsmede door den luister zijner geboorte, in de buurt van onze Hogeschole wonende, heeft die voor het ogelijn, of vermaak van geheel Nederland gehouden. Dezes beeltenis, uit marmere gehouwen, legt op zijn graft onder het orgel in de St. Pieters kerk, met een eerlijk opschrift, door zijnen enigen zoon *Johannes*, Here van Heenvliet en Houtvester van Holland, opgerecht.

2. *Zuivere lucht.* Aldus zegt *Guiccardin* in de beschrijving van Nederland, van Leiden Bl. 44. *De lucht is hier veel gematigder dan in de andere delen van Holland.*

3. *In het midden van Holland.* Ziet de aantekeningen op de aangehaalde plaats: *Leiden legt byna in het midden van de andere Steden: want het is van Delft drie; van Haarlem, Gouda, Rotterdam vijf; en van Amsterdam en Utrecht, zeven gemeene uren afgelegen.*

4. *Een zeer oud Kasteel.* Word gemeenlijk den *Burgt* genoemd, en ook geloofd door *Engistus*, Hartog van Saxen, of Koning van de Frisen al in den jare 449. gebouwt te wezen. Maar wanneer, van wien, en welke des zelfs rechten, en privilegien geweest zijn, daar van handelt *Orlers* p. 82. wijdlopig, en *Meursius* p. 39. beknopter, *Baxhorn*. p. 233. voeg hier by *Adr. Junius* van Hoorn in zijn *Batavia* p. 269. Van welken *Junius* aan te merken is, dat hy door zijne grote geleertheid verdient heeft den naam van den tweden *Eraffmus*, een licht van Holland. De welke, tot de eerste Professoren van deze Akademie geschikt, ten tijde van hare geboorte of opkomst gestorven is, in 't jaar 1575. zie *Meursius* p. 93.

5. *'t Getal van inwoonders.* Zie de aantekeningen op *Guiccardin*. Deze Stad, is naast Amsterdam, de volkrijkste, want ze is geweldig vermeerderd met aankomelingen

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 13
of buiten de zelve om, de Vader der revieren, de Rhijn, de Does,
de Zijl, de Marne, de Fleet of Vliet, ¹ *Corbuloo's* alleroudste Ro-
meinsche grift. De Hoofdstad van Rhijnland.

Zo men den voet daar buiten zet, hier woont het vermaak zel-
ve. Grote en schone hofsteden. Volkrijke en welvarende dor-
pen. Grootze herenhuizen. Klare beekskens. Het ruine Leid-
sche meir, een kleine zee gelijkende, en overvloeyende van de
allersmaaklijkste visch. Eindelijk, de woefte Occaan zelve, al-
lerhande soort van zee-lekkernyen opleverende. En wat zal ik
vermelden van de tuinen, wey- en bouwlanden, boomgaarden,
en graangewassen? welke alle door haar vervrolijkend gelaat de
ogen der aanschouweren geneuchlijk voeden, de harten verlustig-
gen, en den vermoeiden zelve verquikken en opbeuren.

Indien men voorbeelden van zeer doorluchtige Mannen, zo
ten opzigte van afkomst, als van geleertheid begeert, voorwaar
ook daar van is deze Stad niet ontbloot. Want alhier zijn niet
alleen geboren de Prinsfen ² *Willem* de II. van dien name, Graaf
van Holland, en te gelijk Roomsche-koning, en des zelfs zoon
Florens

*lingen uit Vlaanderen, Artois, Henegou-
wen, Luyk, en andere oorden, waar door
ze ook in rijkdommen zeer heeft toegenomen.*
Zo dat op deze Stad voornamentlijk kan
toegepast worden 't geen de wijdvermaar-
de *Hugo de Groot* van de Brabantsche en
Vlaamsche ballingen, die door Holland
verspreit zijn, zegt; *dat die der zelve Ste-
den en krachten, door den oorlog uytgeput,*
zo geweldig hebben doen aangroeyen, dat
men zich, niet lang daar na, een gewenscht-
ter staat en meer zegen mogt beloven. Zie
zijne Jaarboeken 5. Boek op 't jaar 1585.
En die grote *Job. Georg. Grevius* zegt in
zijne lijkrede over den dood van *Franc.*
Burmannus bladz. 331. *Burmannus is ge-
boren te Leiden, de grootste en rijkste Stad*
der Hollandsche Steden, indien gy Amster-
dam uytzondert.

1. *De Grift van Corbulo, de Vliet.* Al-
zo genaamt van *Domitius Corbulo*, Veld-
overfte van Neder-Duytschland, die de-
zelve heeft doen graven omtrent 48. ja-
ren voor de geboorte van Christus; wel-
ke grift van Leiden na Delft loopt, en

van daar na het Dorp Sluys, alwaar ze
zich met de Maas vermengt. Word ge-
meenlijk van *Cluverius* en andere, gelijk
noch ten huidigen dage, de *Vliet* genoemd.
Zie mede onze *Jac. Gronovius* in zijne re-
denvoering, die hy over den *aanwafsch van*
de Stad Leiden, den 14. Nov. 1696. gedaan
heeft, bladz. 14. en volgende.

2. *Willem de tweede.* Onze *Ant. Mat-
thæus* in zijn *Analect.* tom. 6. p. 3. spreken-
de van de kerk van St. Pieter te Leiden:
schrijft aldus: *In die kerk is Willem, de*
Roomsch-Koning, gedoopt, die te voren te
Leiden geboren was. *Jo. van Leiden* Boek.
23. Hoofdst. 1. Deze *Willem* is omtrent
den jare 1227. geboren. Zie *Orlers* bl. 283
en 293. en *Florentius* omtrent den jare
1255. zie aldaar bl. 225. Die *Willem* is de
XV. Graaf van Holland geweest enz. vol-
gens *Orlers*: maar volgens *Petr. Schrive-
rius* de XVIII. zie dezès Holl. Oudheden
bl. 198. en zijne beschrijving van het Graaf-
schap van Holland bl. 195. 219. 222. enz.
en *Meursius* bl. 66. *Hadr. Barlands* historie
der Graven van Holland bl. 36. en 40.

Florens de V. insgelijks Graaf van Holland: maar ook meer andere, uitstekende in geleertheid, of vernuftige aartigheid des verstands, of in enige andere voortreffelijke wetenschappen; 't zy die alhier geboren, of van elders herwaarts beroepen waren. Onder welke inzonderheid uitmunt, en den voorrang heeft *Phil. de Leidis*, alin de veertiende eeuw niet min vermaard door de adelheid zijns geslachts, dan door den roem der geleertheid. Na dezen zijn gevolgt zeer vele anderen, als *Job. Gerbrandus*, *Nic. Leontius*, *Pet. Blommevenna*, *Job. Franconius*, *Corn. Petri*, *Job. Gerardus*, *Corn. Heidius*, *Corn. Engelbertus*, *Corn. Kunstius*, *Lucas* en *Arn. van Leiden*, *Job. Bauchemius*, die mede onder de eerste een *Curator* dezer nieuwlijks opgerichte Akademie geweest is; en andere dergelijke meer, de welke be-roemt door hunne verdiensten, den Vaderen des Vaderlands een allergelukkigst voorteken verschaften, om dit Batavische Athenen liefst in deze Stad te plaatzen, alwaar reeds zo vruchtbaar een queekhof van uitmuntende verstandenscheen geweest te zijn; en vervolgens te zullen worden.

Maar wat mag ik den lof der Stad zo breed uitmeten? deze Hogeschool zelve behoeft die, binnen welkers muren ze staat, noch in welgelegenheid, noch in vermaaklijkheid geenzins te wijken. Door ene aanzienlijke poort intredende, vind men aldaar een plein, niet minder dan de gansche Stad met bomen beplant. Het gebouw zelve is voorzien van zeer ruime gehoorzalen, wel geschikt,

1. *Phil. de Leidis* heeft geleefd onder *Willem van Beyeren*, den 25. Graaf van Holland, die in de Akademie van Parijs Meester in de Rechten gemaakt, aldaar eerst *Professor Decretorum* is geweest; en van daar in zijn Vaderland weder gekeert, Raadsheer van den voorz. Grave wierd. Deze heeft niet alleen vele politike bedieningen, maar ook kerkelijke gehad, zijnde Canonik te Utrecht, Leiden en den Hage: naderhand wierd hy *Vicaris* van den Bisschop van Utrecht. Zijne welvoorzene Boekerye heeft hy aan de Stad gemaakt. *Job. van Hout*, Secretaris dezer Stad heeft zijne werken aan de openbare Boekerye, met een zeer net opschrift, 't welk nog voor handen

is, opgedragen. Hy is in den jare 1380. overleden. Zie van hem en de overige alhier aangehaalde, boven meer andere, *Orlers* bl. 333—378. *Mearsius* bl. 72. en volgende. *Boxhorn*. bl. 210. enz.

2. *Het gebouw zelve*. De eerste Akademische oeffeningen zijn gehouden in *St. Barbara* Klooster op *Rapenburg* aan het einde van de *Breefstraat*, alwaar naderhand des *Prinsenhoff* was, en nu zeer grote huizen staan. Zie *Orlers* bl. 116. en 183. Niet lang daar na wierd de Akademie verplaatst, alwaar de zelve alsnoch is. Alhier was voortijds een Klooster van de *Witte Vrouwen*. In den jare 1616. is het zelve door enen schielijken brand verteert. Ik zal het Opschrift, op een toetssteen uit-

l'Academie.

De Academie te Leiden.

THE HISTORY OF THE CITY OF BRISTOL
FROM THE FIRST SETTLEMENT TO THE PRESENT TIME

BRISTOL CATHEDRAL

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 15
 schikt, om 'er allerleye wetenschappen in te onderwijzen. De
 grootste van die pronkt met enen orgel, om aldaar, gevoegt met
 allerhande speeltuigen en stemmen, alle onze feesten te vieren.

Boven op ziet met enen toren, op welkers toppunt ene gewa-
 pendende Pallas blinkt, en een klok, om de uren, tot de lessen ge-
 stelt, aan te melden. Beneffens dezen toren staat ene *Astronomi-*
sche, of Starrekykers schouwplaats, met de nodige gereedschap-
 pen daar toe konstig geschikt; zynde boven op het dak van dit
 huis zelve, als in de lucht hangende, gebouwt; hebbende van al-
 le kanten een vry en onbelemmert gezigt, niet slechts naar den
 hogen hemel, maar ook naar alle de rondom leggende landen,
 steden, dorpen, meiren, zee, en zelf, 't gene inzonderheid ook
 hier toe vereischt word, tot aan den *horizont*, of gezichteinder toe.
 Waar is 'er mede zo groot een toefstel en overvloed van allerhan-
 den voorraad, om de hemels-tekenen waar te nemen? of waar
 zijn ze konstiger dan deze uitgewrocht te vinden?

Dicht daar by, naar het Oosten, ziet men een gebouw, met²
 de spits enes konstigen torenkens, of naelde, zo als 'er moge-
 lijk in ons gansche land geen een is te vinden, daar boven: wel-
 kers

uitgehouden, die de gehele zaak behelst, en op dezen huidigen dag noch te lezen is boven de deur van den binnensten in-
 gang, hier by voegen. „ Ter gedagte-
 „ nisse voor de Nakomelingschap. De
 „ Kerk, in de welke de Curateuren, of
 „ de Verzorgers van de Akademie, en
 „ de Borgemeesters dezer Stad, in den
 „ jare 1581. gewilt hadden, dat de open-
 „ bare gehoorplaatzen zouden overgebragt
 „ worden, en welken zy tot de oefeningen,
 „ en ter eren van die genen welke de
 „ ware wijsheid leerden, en daar inne
 „ geleert wierden, hadden ingewijd, is
 „ na dat den 11. Nov. 1616. daar in zeer
 „ schielijk een geweldige brand ontstaan
 „ was, en die het dak en balken, ge-
 „ stoeltens en banken leelijk gehavent en
 „ verteert hadde, door besluit van de Ed.
 „ Mog. Heren Staten van Holland ende
 „ Westvrieland, in dezen staat zeer heer-
 „ lijk herstelt, en tot de openbare lessen
 „ van de Godlijke en wereldlijke weten-
 „ schappen ingewijd.
 „ Adriaan van Matenes, Heer van Ma-
 „ tenes, Opmeer, enz.

„ Corn. van der Myle, Heer van Dub-
 „ beldam, enz.
 „ Curateuren, of Verzorgers der Aca-
 „ demie.
 „ Fr. Corn. Toornvliet, } Burger-
 „ Laurent. Hug. Gaal, } meesters
 „ Petr. Arnold. Deyman, } der Stad
 „ Theod. Ger. Hogeveen. } Leiden.
 Den 1. Juny 1618.

1. *De Sterrekijkers toren.* Dit toneel heeft dit byzondere, dat alhier, zo elders, allerleye soorten van gereedschappen be-
 waart worden, niet alleen de keurlijk-
 ste, van de vermaardste meesters gemaakt,
 maar ook die, met de welke de aanmer-
 kingen der Hemellichten en hare bewe-
 gingen op het gemaklijkste, op alle ge-
 lege tijden door onzen Verm.'s *Grave-*
zande, in de tegenwoordigheid van een
 grote menigte toezinders, in acht ge-
 nomen worden.

2. *Van de Spits van den toren.* Hier van, als ook van het gehele gebouw, ziet *Orlers* bl. 116.

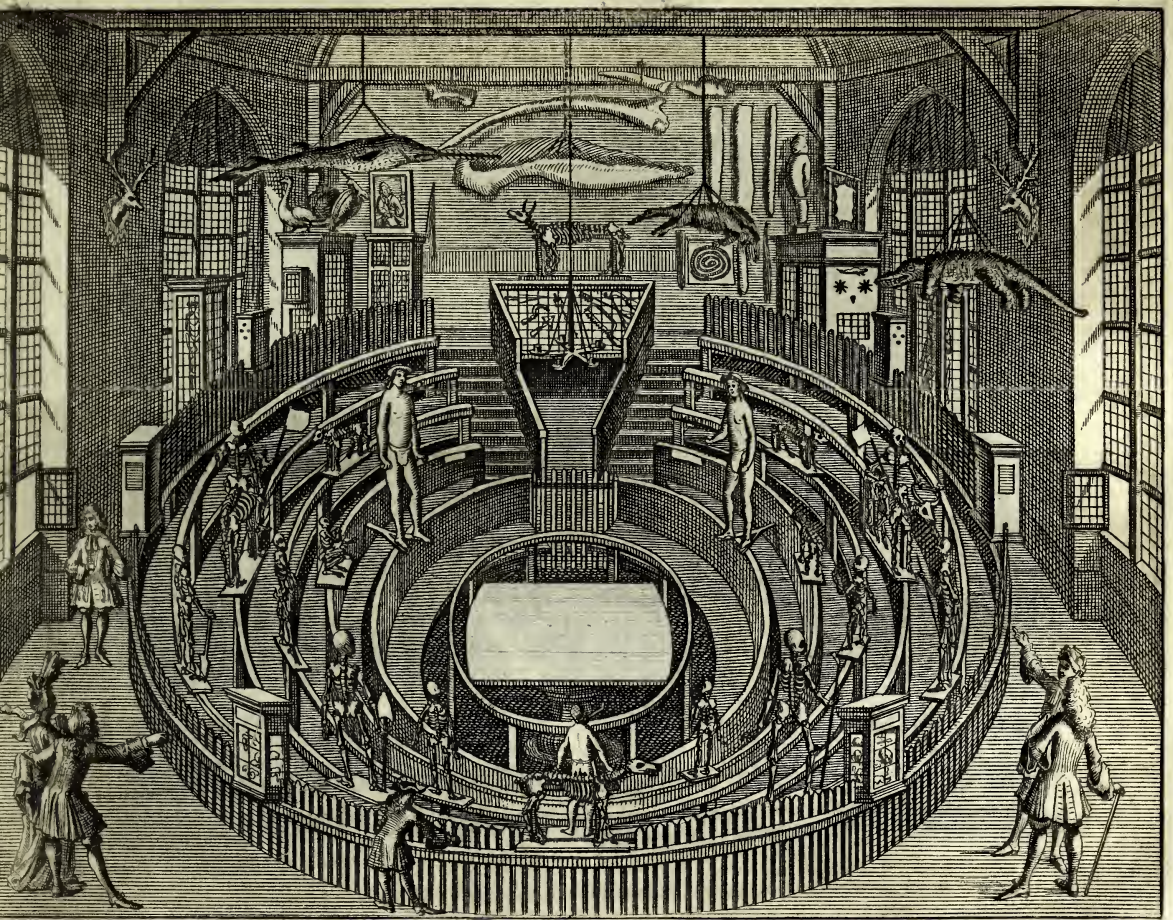
kers beneden vertrek een gehoorzaal is, om daar in de *Matheſis*, of Wiskunde, in de' Nederduitsche tale te onderwijzen, met de nodige gereedschappen en werktuigen, daar toe dienende. Het middelste is tot een' *Anatomisch Amphitheater*, of Ontleedkundig Schouwburg verordent; om het welke te verrijken zo vele welervarene handen 't hare hebben toegebracht; en de grootste en naartigste Ontleders, en ook de mildadigheid van onzen *Jo. Jac. Raww*, zo zeer van alles voorzien hebben, dat 'er nergens iets dergelijke getoont kan worden. Eindelijk omvangt het bovenste gedeelte des zelfs ene *Bibliotheek*,³ of Boekery, die voor het algemeen gebruik is, pralende met enen allerkostelijksten schat van boeken:

1. *In de Nederduitsche tale*. Aldus heeft het den doorluchtigen *Maurits*, Prince van Oranje, goed gedacht, dat, ten nutte van die het Latijn niet verstonen, alhier in de Duytsche tale geleert zoude worden de *Tekkonst*, *Landmeetkonst*, de *Vestingbouwkonst*, en het geen daar aan kleeft. Dit is begonnen in den jare 1599. De eerste Professor is geweest Lud. Colonius. De tweede Sim. Frank. van Merwen, een Rechtsgeleerde, die ook Raad en Burgermeester dezer Stad geweest is. Zie *Orlers* bl. 117. en 188. Deze zijn daar na gevolgt van Franc. Schotanus de Vader, en de Zoon. Als mede van Petr. Schotanus dezes Broeder. Tegenwoordig neemt *Heur. Coets* deze bedieninge zedert den jare 1701. onder den titul van *Le-Eor*, waar.

2. *Anatomisch Amphitheater*. Dit toneel is in den jare 1597. met zeer grote kosten oppgericht. In het zelve worden jaarlijks niet alleen de lichamen in het openbaar, door den zeer geoëffenden *Albinus* ontleed; maar alhier worden mede bewaart de raarste dingen, de welke, tot de natuurlijke historie behorende, uit verre landen aan gebracht, en door voorname mannen aan deze plaatse vereert zijn. Alhier zult gy vinden geraamten en verscheide beenderen van menschen, viervoetige dieren, vogelen, verscheide visschen: geheele mummien: gedeeltens van de zelve, met de kisten, in welke die begraven geweest zijn. Ook

de kostelijkste mineralen, en andere byzonderheden, welke de ogen der aanschouweren, van alle kanten hier naar toe vloeiende, wonderlijk voldoen. Zie hier van *Orlers* bl. 208. *Meursius* bl. 34. daar is ook een gedrukt register van alle die merkwaardige dingen. Alhier zijn mede de konstige *Chirurgische* gereedschappen van den Doct. van *Solingen*. Onder de *Anatomische* verdienen de eerste plaats de *Preparata*, of de toebereide, die onse *Jo. Jac. Ravius* in den jare 1719. aan deze Snykamer nevens zijne konstige gereedschappen gelegeert heeft. De verm. *Albinus* zal eerstdaags hier van een register uitgeven onder den titul van Register des legaats van den ontleedkundigen *Raww*, of dergelijke.

3. *De openbare Boekerye*. Deze vermaarde en luisterrijke Boekerye is opgehoopt met boeken in alle wetenschappen en talen. *Jo. Holmannus*, die tot ordinaar Hoogleeraar in de Godgeleertheid in den jare 1581. alhier geroepen is, heeft de eerste grondslag hier toegelegd; hy is in den jare 1586. overleden. Hy was een man vermaart door den roem van geleertheid en deugd, en by alle in een zeer hooge achtinge, en wien de Studenten als hunnen Vader eerden: *Hy heeft wel geen werken uitgegeven* (zie de Leidische Akademie bl. ***) *maar zeer veele nagelaten, die met zijne welvoorzienze boekerye opentlijk bewaart worden. Want stervende heeft by zijne gehele Bibliotheek aan*

De Anatomie te Leiden.

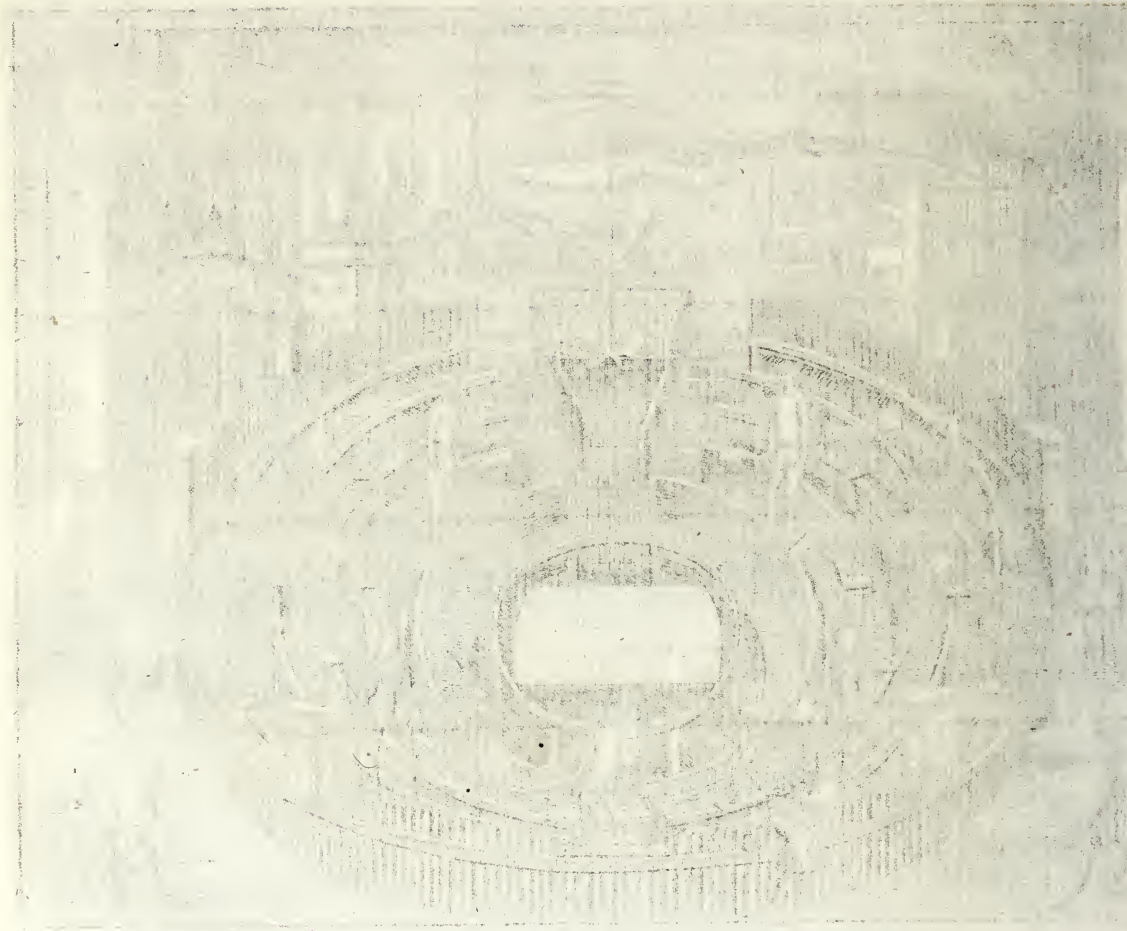
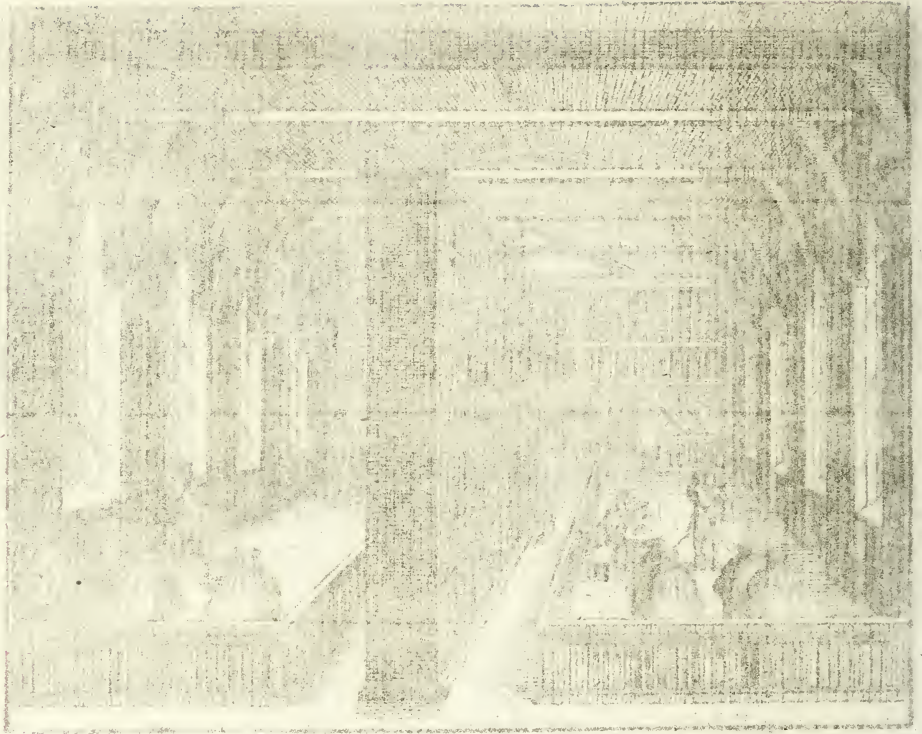

FIGURE 1

Bibliotheca Publica Leidensis. of Academie Boekery.

boeken : verrijkt van tyd tot tyd door de ' *legaten*, of erfmakingen van *Holmannus*², *Scaliger*³, *Vulcanius*⁴, *Warnerus*⁵, *Perizonius*⁶ en an-

de Akademie gemaakt, zijnde de eerste grondslag en 't begin der Leidfche. Deze Boekerij is by verloop van tijd geweldig vermeerderd, en word nog dagelijks vergroot, niet alleen door gefchenken van grote en wijdvermaarde Mannen, als Corn. van der Mijle, Hier. van Beverning, Henr. Bleiswijk, Curateuren der Hogefchole; maar ook zelve van de Prinzen van Oranje; en van geleerde Mannen (van wie hier na) welker namen tot ene eeuwige gedachtenis bewaart worden; nevens de mildadigheid der Bezorgeren, als mede de byzondere zorgvuldigheid van de Staten van Holland, diegeen Oefroy, om enig Boek in hun Land uit te geven, verlenen, dan onder deze voorwaarde, dat daar van een exemplaar, net gebonden, in deze Boekerije zal moeten worden overgebracht. Alhier ziet men zeer vele beelteniffen, als van de vijf Prinzen van Oranje, en andere vermaarde Mannen en Profeforen. Het Register van deze openbare Boekerije is zeer deftich *in folio*, als men zegt, uitgegeven in den jare 1716. alwaar de Beelteniffen bl. 500. opgetelt worden. De eerste *Bibliothecaris* is geweest *Janus Doufa*, die te gelijk de eerste Curator van de Akademie was (zie van hem op bl. 9.) Op dezen is gevolgt zijn zoon van den zelve name. Daarna zijn uit den rang der Profeforen aangefteft Paul. Merula, Dan. Heinfius, Ant. Thyfius de jonge, Jo. Fred. Gro-novius, Frid. Spanheim de zoon, Wol-pherd Senguerd, en, die tegenwoordig die bediening heeft, *Petr. Burmannus*. Zie *Orlers* bl. 211. Akadem. van Leiden bl. 288. *Meurfius* bl. 36.

1. *Legaten*. De welke ieder bijzonder in kaffen afzonderlijk ingefloten, met deftige opfchriften tot ene eeuwige gedachte-niffe bewaart worden.

2. *Holmannus*. van J. Holmannus is reets boven gefproken. bl. 16. Zie het Register bl. 8. 9. 10. 11. 14. 24.

3. *Scaliger*. Jof. Juft. Scaliger, zoon

van Julius Caefar van Burden, klein-zoon van den Prinfe van Verona, die gemeen-lijk de Prins der geleerden genoemt word, is door beroep der Verzorgers hier geko-men in 't jaar 1593. en heeft 16. jaren deze Hogefchool door zijnen naam en fchriften vereerlijkt. Hy is in 't jaar 1609. oud 69. jaren, aan het water geftorven, en in St. Marie, nu de Wale Kerk, be-graven; by wiens Grafftede de Cura-teuren, of Verzorgers van de Hogefchole een voornaam gedenkteken met een eer-lijk opfchrift gefteft hebben: Zie *Meurfius* bl. 168—171. *Orlers* bl. 212. *Dominic. Baudius* in zijne lijkreden bl. 599—612. *Dan. Heinfius* in zijn reden bl. 45—66. *Boxhorn* Theater van Holl. bl. 218. Met dezen is het wijdvermaarde geflacht van de *Scaligers*, en niet de naam, ten einde geraakt. En van het geflachte der *Scaligers* heeft deze *Josephus* zelve gefchre-ven. Zie den brief, welken deze aan *Janus Doufa* afgezonden heeft, onder zij-ne brieven bl. 1. Den lof van *Scaliger* door *Izaak Casaubonus*, zie ook aldaar. Hy verftond 14. talen. Van zijne gedrukte boeken, aan deze Akademie gemaakt, zie het Register bl. 310. de handschriften bl. 339—409.

4. *Vulcanius*. Bonaventura Vulcanius, die ook langen tijd Secretaris van den Akademifchen Raad geweest is, heeft hier 32. jaren geleert, is geflorven in 't jaar 1615. oud 77. jaren. Zie *Meurfius* bl. 103. van zijne gelegateerde handschriften, zie 't Register bl. 343—404.

5. *Warnerus*. De zeer geleerde en ge-achte Livinus Warnerus, die lange jaren te Conftantinopolen de zaken van de Sta-ten Generaal waargenomen hadde, heeft voornamentlijk Oosterfche handschriften, en byzonder Arabifche, in een groot ge-tal, nevens een nette kennis van die talen bekomen. Zie 't Register bl. 313. 405. 409. en wel van N° 269. tot 498. van bl. 419. tot 458.

6. *Perizonius*. Deze is Profeffor ge-weeft

anderen; vooral uitmuntende wegens de allerraarste handschriften, inzonderheid ² Oosterfche; waar van alhier zo groot een voorraad gezien word, dat 'er in gansch Europa geen dergelijke is, of ³ deze voor geen enige behoeft te wijken. Wat zal ik zeggen van die al-berberoemste Boekerye van *Vossius* ⁴, die door zo groten kracht van geld verkregen, en in zo groten overvloed hier by gekomen is? Wat zal ik vermelden van die verwonderenswaardgie *Astronomische Sphæere* ⁵, die alhier staat, en zo veele nauwkeurige en nieuwsgieri-

weeft der Historien, Griekfche tale, en welfprektheid, als mede der historie van Holland, van den jare 1693. af tot 1715. wanneer hy op den 6. April overleden is. Zijne boeken van de oudedrukken en rare handschriften heeft hy aan de Akademie gelegateert, zie het Register bl. 492. 494. die ook in een bijzondere kasse, nevens zijn beeltenis boven dezelve, bewaart worden. De wijdvermaarde *Ant. Schulting*, R. G. heeft over hem de lijkreden gedaan.

1. *Anderen*. By voorbeeld van *Zevocius*, *Oleander*, enz. voornamentlijk ook met Latijnsche handschriften door den beroemden *Christ. Huigens*, Here van Zelem, aan de Akademie gelegateert, bijzonderlijk die tot de Mathesis behoren. Der zelve register word opgegeven p. 351. en volgende.

2. *Oosterfche*. Te weten de Chaldeuwfche, Hebreuwfche, en voornamentlijk allerlei zoorten van Arabifche; van welke *Jac. Golius*, voortijds een luister dezer talen, zo in deze Akademie, als in geheel Nederland, een groten fchat met vele kosten, en door publijken last, uit het Oosten hier over gebragt heeft. Zie het Register van bl. 409. tot 417.

3. *Deze*. Alzo dat uit alle gewesten van de geleerde wereld geoeffende Mannen herwaarts gelokt worden, die gehele weken en maanden toebrengen met deze boeken te lezen, te vergelijken en uit te fchrijven. Voorts staat deze Bibliotheek op zijne gezette tijden tot een jegelijks gebruik open.

4. *Vossius*. Te weten van Izaak Vossius, zoon van den groten *Gerard Johan*, die

ook in deze Akademie geleert heeft, en een helder licht van de zelve geweest is, wiens schriften ook in de handen der geleerden zijn. Die, in Engeland gestorven, in vele jaren en met vele kosten ene welvoorziene Boekerye verzamelt hadde, onder welke ook de raarste en oudste handschriften in alle talen gevonden wierden, onder de zelve blinken uit die vermaarde vijf Boeken van *Mozes*, *Flavius Josephus*, een levend Kruidboek, in 5. delen, zeer raar en van ene zeer grote waardije. Welke Bibliotheek, met toestemming van de Staten van Holland en Westvriesland, voor ene grote zomme gelds van drie en dertig duizend guldens door de *Curatoren* en *Borgermeesteren* dezer Stad, ten dienste van de Akademie, gekocht is den 31. Augusti 1690. Van de handschriften zie't Register van bl. 358. tot 404.

5. *De Astronomische Sphæere*. Deze *Sphæra* van *Copernicus*, die zeer konfig en verstandig gemaakt is, hebben de weduwe en erthenamen van den Heer *Sebast. Schepers*, Raad der Stad Rotterdam, in den jare 1711. aan het gemeen vereert. Dezes gelijke is naulijks te vinden, dan alleen in het hof van den magtigsten Koning van Vrankrijk, onder des zelfs *Mechanischen* huisraad: doch geen vollediger is'er bekend dan de onze. Deze staat in de Bibliotheek net geplaatst, zo dat den onderzoekers der natuurlijke dingen, het geen zy in het doorsnuffelen van de boeken vinden wegens den loop des hemels en der aarde, de byzondere beweging der Planeten, als mede van de gehele natuur en der zelve wetten, in dit overtreffelijk stuk werks, alhier te gelijk en opeentlijk

gierige kijkers van alle kanten herwaarts lokt? Wat van de *Boekerye* van *Thysius*¹, in een ander huis, westwaarts van dit, gelegen, daar toe ordentelijk geschikt, en mede ten gemenen gebruike dezer Akademie by uiterste wille besproken?

Daar ontrent, doch ten zuiden, vertoont zich het *Theologische Collegie*², ene ruime woning, welke gy niet te onrecht een school der Profeten noemen zoud; door de Edele Grootm. Heren

lijk voor hun gezigt vertoont word. Des zelfs afbeelding staat in 't Register der *Bibliotheek* bl. 499. en op de kanten word mede een brede beschrijving van de zelve gegeven. De Lezer wete dit weinige.

De *Sphæra* van *Copernicus*, de welke in de Bibliotheek bewaart word, heeft in zijn *Diameter*, of middellijn, vijf voeten. Op dezen worden de meeste bewegingen van 't *Systema*, of zamenstel, der Planeten, op 't schoonste vertoont. De zon beslaat de middelste plaats en staat stille: de zes voornamste Planeten, als *Mercurius*, *Venus*, *Aardkloot*, *Mars*, *Jupiter* en *Saturnus* worden om dezen heen gevoert, ter afstand van het *Centrum*, of middelpunt, der Zonne, die naar hare *proportie*, of gelijkmatigheid, de ware navolgen, uitgezondert dat de *distantie* of afstand van *Saturnus*, ingetrokken word, op dat de grootte van de *Sphæra* niet onnuttelijk vermeerdert wierde.

Deze Planeten volgen in hunne bewegingen, door ene zeer heerlijke konst, de ware bewegingen; tonen aan de schuintens harer wegen, haar buiten middelpuntigheid, haar verhaasting in haar grootste nabijheid, en vertraging in haar grootste afstand van de Zon, en vertonen alle oogenblikken de gesteltheit des hemels. De aarde draait om hare spil, en deze verzeelt de maan, welker veersteps (*Aphelii*) en knopens (*Nodorum*) bewegingen in dit gevaarte niet vergeten worden.

De vier *Satellites*, wachters van Jupiter worden rondom Jupiter zelve gevoert; in acht genomen zijnde de tijden van wederkeringen, en de *proportien* der *distancien*, edog de ware proportie van deze met de distantien van de voornamste Planeten heeft niet in acht genomen kunnen wor-

den: het welk ook tot de distantie der mane van de aarde behoort, als mede tot de proportie van de grootheid der lichamen, dit *Systema* uitmakende.

Het overige 't welk alleen tot sieraad strekt, word alhier niet vermeld.

1. *Thysius*. Deze is geweest Johannes Thyfius van Keinogen, gesproten uit het adellijke geslacht der Keinogens in Brabant. Des zelfs Oom *Antonius Thyfius* heeft alhier de Godgeleerdheid geleraart, en dezès zoon *Antonius* de wesprekentheid, en daarna de rechtsgelcertheid, van wien onze *Johannes* de neef was. Hy heeft by zijn uyerste wille van den 23. Sept. 1653. zijne schone Bibliotheek gemaakt ten dienste van de Akademie, waar van de *Catalogus* of lijst gedrukt is, en die in een byzonder huis, daar toe in den jare 1655. kostelijk gebouwt, bewaart word: in welk huis des zelfs *Bibliothecarius* woont; welke zorg aan den Baron *de Tour*, uit zijne naaste vrienden gesproten, aanbevoelen is geweest. Deze Boekerye staat op zijne gestelde dagen en uren voor een ieder, die binnen wil komen, open.

2. *Theologisch Collegie*. Dit Collegie is eerst opgerecht, op dat in het zelve, tot gemene kosten, enige Jongelingen, ten dienste van de kerken en scholen, onderwezen zouden worden in alle *faculteiten* of wetenschappen, het welk begonnen is kort na de oprechting van de Akademie in 't jaar 1577. Deze wierden genoemd *Alumni*, Voedsterlingen, ook *Stipendiarii*, of die op ene Beurs studeerden. Dog in des zelfs plaatze hebben de Staten van Holland en Westvrieland opgerecht het *Theologisch Collegie*, ten dienste van die in de Godgeleerdheid zouden onderwezen worden: tot dit gebruik het klooster der

Heren Staten gebouwt, en ene algemene woonplaats voor brave jongelingen, die aldaar, niet alleen tot dienste en gebruik van onze Vaderlandsche Kerken, maar ook van die in Hongaryen, Polen, Littouwen en andere, worden opgevoed en aangequeekt; en wel in zo groten getale, als 'er nu en dan op zommige Akademien niet gevonden worden. Ik zwyge nu van zo vele milddadige Mannen, die ieder zo groot ene Somme gelds by uiterste wille gemaakt hebben, dat een zeker getal van jonge lieden uit der zelve jaarlijksche inkomsten rijkelijk

Collebroers, gelijk die genaamt worden, bekwaam gemaakt hebbende: welk het enige mans klooster in deze Stad was; zijnde de overige vrouwen kloosters talrijk genoeg. Zie *Meursius* Bladz. 8. In dit Collegie hebben de Bestierder, Onderbestierder en Huisbezorger, of Schaftmeester, ieder hunne byzondere woningen, die gemakkelijk en ruim genoeg zijn. In welke Collegie ieder Student insgelijks zijn kamer heeft; en ene Studeerzaal, of gehoorplaats is, ruim genoeg en bekwaam tot het onderwijs van de Jeugd, in welke de lessen, disputen en de verdere oefeningen gehouden worden. Tot gebruik van dit Collegie is mede een byzondere Bibliotheek, opgevult met de meest nodige boeken, en de schriften der Oudvaderen. Herwaarts worden door de Staten niet alleen gezonden Vaderlanders, maar ook vreemdelingen, als Hongaren, Polen, Littauwers, Silefiers en anderen, die van den Onderbestierder in alle voorbereidende wetenschappen onderwezen worden, en door den Bestierder in de Godgeleertheid. Zy hebben te gelijk toegang tot alle de Scholen der Professoren, zo openbare als byzondere. Des zelfs inwijding is geschied met zeer veel pracht den 6. Octob. 1592. welke plechtigheid *Orlers* beschrijft bl. 218. en *Meursius* bl. 37. Na de inwijding is een vrolijke maaltijd gehouden, op welke genodigt waren de Bestierder *Cuchlinus*, de Curateuren der Akademie, de Reëtor, en alle de Professoren, zo ordinaire als extraordinaire, de Schout, Borgermeesteren, en Schepenen van deze Stad, mitsgaders de Predikanten. Bestierders zijn geweest Jo. Cuchlinus; Je-

rem. Bastingius, Petr. Bertius, Ger. Joh. Voffius, Festus Hommius, Jac. Revius, Petr. Cabeljauw, Ant. Hullsius, Marc. van Es, Herm. Witsz, Petr. Holbeek, en nu Rob. Æmylius. En Onderbestierders Petr. Bertius, Just. Bulæus, Casp. Barleus, Dan. Sinapius, Dan. Dammius, Adr. Heereboord, Mart. Ubbenius, Franc. Burmannus, Godefr. Spinaus, Theod. Cranen, Ger. de Vries, Wilh. Wilhelmus, Marc. van Es, Petr. Holbeek, Rob. Æmylius, Jo. van Rouveroy, en nu David Knibbe. De wetten en statuten van dit Collegie zijn in een byzonder boek gedrukt. Naar dit voorbeeld hebben de Predikanten van de Walsche kerken, geholpen door de mildadigheid van enige kooplieden, ook een ander Collegie geflicht, 't welk het Walsch of *Fransche* genaamt word, en komen de Staten van ons Vaderland ontrent het geen aan de kosten gebreekt het zelve te hulpe. Om welk meer te gemoet te komen, de Heer Ant. Halet acht en veertig duizend gulden gelegateert heeft. Waar van ik onder zal spreken. Zie *Orlers* bl. 238. *Meursius* bl. 38. de inwijdinge is geschied den 30. Mai 1606. De Bestierders zijn geweest Dan. Colonius: Lud. de Dieu: Dan. Masefius: Jac. Gailjard: Petr. de Villemandy.

1. In zo groten getale. In den beginne is verstaan, dat 'er een en dertig Voedsterlingen zouden wezen: dog daar na is dit getal vermeerderd, zo dat 'er nu zestig zijn: schrijft *Meursius* van zijnen tijd bl. 38. Ja daar na is dat getal ook al vergroot, zulks dat 'er dikwils veel meer geweest zijn, gelijk blijkt uit het boek der handelin-

kelijk genoeg konnen onderhouden worden. Wanneer zoude 'er een einde wezen, indien ik gewagen wilde van *Haletus*¹, *Nuytzius*², *Broekhovius*³, *Bockelmannus*⁴, *Perizonius*⁵, *vander Zee*⁶, en anderen?

Maar

delingen van dat Collegie: in zo verre, dat het zelve een kleine Akademie gelijkt. Hier staat ook aan te merken, dat ieder zoon van een Predikant in ons Holland, die op deze Akademie studeert, uit mildadigheid van de H. H. Staten jaarlijks zestig guldens word vereert, uit de gemeene kerkelijke schatkist, de welke op getuigenis van den Secretaris des Akademischen Raads en toestemminge van de H. H. Gecommitteerde Raden betaalt worden.

1. *Halet*. Van dezen hebbe ik al een en andermaal melding gedaan, de welke acht en veertig duizent guldens gelegateert heeft, en in den jare 1613. overleden is. Deze zomme is al tot boven de zestig duizend guldens aangegroeit.

2. *Nuyts*. (David) Deze heeft den 16. August. 1613. twaalf duizend guldens gelegateert.

3. *Broekhoven*. Jac. van Broekhoven, voortijds Borgermeester dezer Stad, heeft in den jare 1631. zes duizend guldens gemaakt.

4. *Bokkelman*. Deze Professor alhier in de Regtsgeleertheid van den jare 1671. en overleden den 23. Oct. 1681. heeft vijf duizend guldens gelegateert.

5. *Perizonius*. Ik hebbe te voren van het legaat der boeken melding gedaan. Hy heeft boven dien noch twintig duizent gulden gemaakt: en is in den jare 1715. overleden.

6. *Vander Zee*. Samuel vander Zee, geboren tot Leiden, zijn ongeluk ontworstelt, die zo menigmaal over zee gevaaren, zo dikwerf tot in beide de Indiën doorgedrongen was, heeit tien duizent guldens gelegateert, de welke hy door zijne naarstigheid, spaarzaamheid en deugd, als vruchten van een gezegender geluk, tot godvrugtigheid toegewijd hadde. Te weten, de zelve, die, tot welwezen van zijne arme en deugd-beminnende vrienden, ook een huis in de-

ze Stad geslicht en rijkelijk begiftigt heeft. Hy is overleden te Leiden in den jare 1724.

Alle deze, en die ik verder niet melde, mannen de geleertheid toegedaan, hebben by hunne uiterste wille begeert, dat, uit het inkomen der op renten gestelde penningen, enige Jongelingen, om de studien voort te zetten, zouden onderhouden worden. Dit opzigt over deze legaten hebben, en wel inzonderheid die van *Halet*, is aan vijf destige mannen, zijne nabestaande, aanbevolen, die tegenwoordig zijn de achtbare Petrus Cuneus R. G. Oud-Borgermeester, kleinzoon van onzen groten Petrus Cuneus, en nu uit name van deze Stad Gecommitteert in 't Collegie ter Admiraliteit t'Amsterdam. Henr. van Willigen R. G. nu Borgermeester. Jo. van Panhuizen, Heer van Stockum, Oud-Schepen en Raad, en onlangs Opperfchout. Willem van der Meulen, Heer van Oudbroekhuizen, &c. Raad in den Hove Provinciaal van Utrecht. Jo. Frid. Mamuchet van Houdringen, de jonge, R. G. Canonik van den Capittule der Kerke van St. Martinus, nu den Dom, en Domheer van St. Pieter t'Utrecht enz. Theod. Thoornvliet, Procureur voor den Ed. Gerechte van Leiden, Bloedverwant van den Testateur, is Rentmeester en Secretaris van deze. De Opzigt der Voedsterlingen, die der zelve studien richt, is de Eerw. Robert Æmilius, Predikant in de Gemeente van Leiden en Regent van het publicke Collegie. De zorge over het legaat van *Nuyts* hebben mede zijne vrienden, de Heer Nic. Warins, die de zaken des Konings van Pruiffen tot Amsterdam waarneemt; en de Heer Willem Crucius, R. G. Ontfanger, een achterneef van onzen groten Heidanus, en zoon van den Here Carel Crucius R. G. Oud Borgermeester, en Oudste Raad, zo in waar-

Maar het is lang genoeg, dat wy, op dezen kijkuit staande, onze ogen verzadigt hebben, en het word tijd dat wy van boven naar beneden afdalen: alwaar gy aan de flinkerhand zult ontmoeten de grote en kleine vertrekkamer, daar in de Akademische Raad vergadert en gehouden word. En verder van de trappen naar het *portaal*, of den voorhof, gaande, daar ziet gy recht voor u de openbare ¹ Boekdrukkerye dezer Hogeschole. Ook hebt gy aan uwe flinkerhand den ² Kruidhof, die, alhoe-

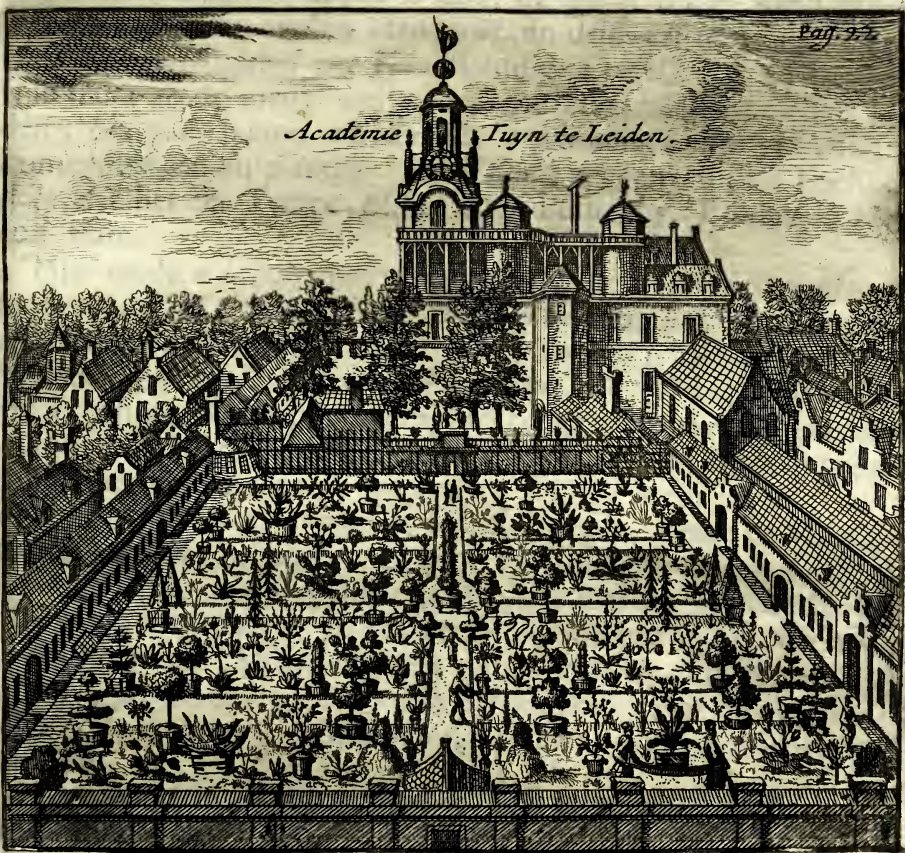
digheid als jaaren, nu Gecommitteerde Raad van Holland. *Jac. Broekboven* heeft tot uitvoerders van zijnen laatsten wille aangestelt de Borgemeesters dezer Stad, aan wie, nevens een Professor der Godgeleertheid, en den Regent van het Staten Collegie, hy de begevinge aanbevoelen heeft. En *Sam. vander Zee* heeft dit gehele bestel, en de verkiezing van Jongelingen, aan de Professoren in de Theologie overgegeven. Deze hebben alle de inkomsten van de legaten toegewezen aan die, welke zich tot den heiligen Predikdienst zouden bereiden. Maar *Bokkelman* en *Perizonius* aan die, welke zich op de Rechtsgeleertheid en beschavende wetenschappen zouden uitleggen. Deze twee laatste hebben den Rector en Akademischen Raad tot Opzigters gestelt, aan welken Rector en zijne *Affessoren*, of Byzitters jaarlijks de rekening van ontfang en uitgave moet worden gedaan.

1. *Boekdrukkerye*. Die voortijds zo vermaart was in de geleerde werelt door de letters van *Plantin*, *Raphelengen*, *Elzevier*; en nu van *Pieter van der Aa*, een naarstig en vernuftig man; die alle zo veel, en over al, van de goede letteren verdient hebben, en dagelijks noch verdienen.

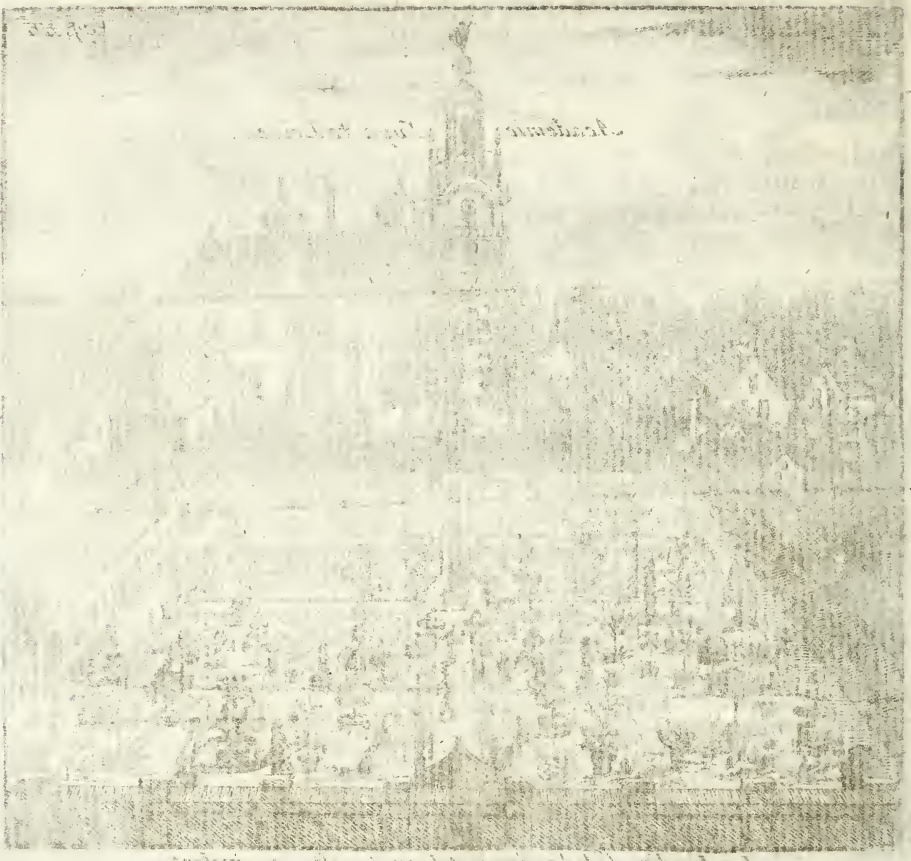
2. *Den Kruidhoff*. Deze heeft zijn begin genomen niet lang na de inwijding van de Akademie, onder het opzigt van *Dider. Outgers Clutius*, die den zelven 't eerst in order gebragt heeft. De eerste, die alhier de Kruidkunde geleert heeft, schijnt geweest te zijn *Gerard Bont*, al in den jare 1587. Op wien gevolgt is *Carel Clusius*, die zeer vermaarde

kruidkenner. Daar na *Ælius Everhard Vorstius*: *Adolf Vorstius*: *Flor. Schuyt*: *Arn. Syen*: *Paulus Herman*; *Petr. Hotton*: en die nu in bediening is *Herman Boerhaven*. Zie *Orlers* bl. 202. *Meursius* Ath. Bat. bladz. 31. die ene genoegzame beschrijving daar van geven, zo als ze toen ter tijd gestelt was. Des zelfs omtrek is twee of drie maal vergroot, en zijn de gewasschen oneindig vermeerderd. Hoe die nu is, kan de *Lezer* uit onzen *Boerhaven* zien, die in een dik boek, in *quarto*, als men zegt, gedrukt, beschreven heeft, *een lijst der gewassen, die in den hof van de Akademie te Leiden zijn, en geteelt worden, 1720*. Het lust my hier by te voegen de woorden, welke hy in zijne opdracht aan de *Herren Curatoren* en *Borgemeesteren* gebruikt: *Laat my toe, (zegt hy) dat ik opentlijk zegge, dat 'er in de gehele wereld geen hof gevonden word, die dezen wven overtreft; 't zy dat iemand het getal der gewasschen telt; of de byzondere schoonheid der meesten; of dat hy acht geeft op de nettigheid van de order, waar uit voorwaar zeer grote nuttigheid vloeit. Ik weet, dat die dit lezen, zich verwonderen zullen, dat in zo een kleinen tuin zo vele gewassen gevonden worden. Nochtans is het met die zaak zo gelegen. Maar ondertusschen maakt dit gebrek van grond my waarlijk een vergroting van zorge, en vernieuwinge van den jaarlijkschen arbeid. Als ik dan durfde, zoude ik alleen bidden, dat, terwijl gy reeds driemaal, zedert den aanleg van dezen hof, dien vergroot hebt, gy woudet den zelven uitstrekken tot aan de Stads muren: ze zouden dan de kruiden serlijker bevatten, rui-*

Academie Tuyn te Leiden.

Le Jardin de l'Academie, tel qu'il est à present.

La ville de ...

alhoewel van enen kleinen omtrek, echter zo net en ordentlijk geschikt, en zo rijkelijk voorzien is van allerhande gewassen, uit alle hoeken der wereld met zo vele moeite en kosten zamen gebragt, dat 'er, volgens het getuigenisse van alle die ergens enige hoven, tot een gemeen gebruik geschikt, gezien hebben, geen frayer te vinden is. Deze is door de gunst onzer Akademische Voorzorgeren driemalen vernieuwt, en driewerf uitgelegt. Dezen heeft de naarstigheit der Kruidkundige Professoren zo zeer verrijkt, dat ze op nieuw wel weder ene vergroting wenschen zouden, om alle hunne verzamelde rijkdommen en gewassen te kunnen bergen en plaatzen. Gy zoud zeggen, mijne Toehoorders, dat het een Tempe, of het oude Parnassus, Pindus en Helicon ware.

Hier mede is echter uwe verwondering noch niet ten einde. De flinkerhand van dezen Lusthof word omiloten (hoe aartig!) met de Akademische 'Rariteyt-kamer, voorwaar een schathuys van allerhande wonderheden, tot de *Physische*, of Natuurkundige, historie behorende, op 't heerlijkste toegerust. Achter het zelve vertonen zich op een Physisch Schouwtooneel, de Luchtpompen, en Waterwigtkundige, en andere nodige werktuigen, waar door de eigenschappen van de lucht, volgens welke de vloeibare stoffen en vaste lichamen, persen en bewogen worden, duidelijc voor ieders oogen worden gestelt, alle met de alleruiterste nauwkeurigheid uitgevoerd, en helder blinkende van wegen der zelve gedurig gebruik. Aldaar worden dan, door de alleruitgezochteste proeven, de krachten der dingen en de vermogens der lichamen, volgens de wetten der konste en der nature, naargespeurt en aangewezen.

Ter rechterhand opstaande, komt u de winkel van den brandenden Vulkaan voor; alwaar ook, ten koste van het gemeen, des winters de *Chemische*, of stoffeikundige werken geoeffent worden,

mer voeden, en noch plaats geven van meer zoorten te zayen, van de welke ik zen durven beloven, dat ze eindelijk met den luister van deze Akademie en 't Gemeenebest beter over een komen zoud. Gelijc ook onlangs, om dit goede voorstel werkstellig te maken, indien 't doenlijk was, met ernst overlegt is: och of dit met den eersten

mogte werkstellig gemaakt worden!

1. *De Rariteit-kamer.* Des zelfs Register is gedrukt en te krijgen.

2. *Den brandende Vulcanus.* Alhier doet onze wijdvermaarde Boerhaven, zo grote konstenaar, zijne experimenten of betogingen.

den, om de innigste lichamen der zelve door het vyer te ontdekken, en aan te tonen.

Alle 't welke indien gy stuk voor stuk bekyken wilde, voorwaar gy zoud in den omtrek van dit huis, en niet slechts in uwe herffen verbeeldingen, den zetel ener Platonische, ja meer dan Platonische, dat is, ener gehele Filosofische Republiek, afgescheiden van alle gewoel der borgerlijke onderhandelingen, die echter aan dit alles leven en geest verschaffen zouden, beschouwen. Doch genoeg hier van.

Ook moeten wy den dag der inwijdinge zelve, deze achtste der maand *February*, zonder daar van iets te melden, niet voorby gaan. Want reeds voor vele eeuwen, dat is, in den jare 552. wanneer dit land noch in het midden der duisternisse zat, had de Keizer ' *Justinianus* te Constantinopolen geboden, dat de Hebreërs de H. Schrift in de Latijnsche, of Grieksche, of in enige andere gebruikelijke talen, alwaar zy wonen, mogten lezen. Nu ordonneren ook, na verloop van 1023. jaren, op dien zelve dag, de Oppergebieders ('t zy my geoorloft dien naam te geven aan de Edele Gr. Mog. Heren Staten, die zamen gevoegt de hoogste magt voeren over de vrye Republiek der Hollanderen, met een gelijk, doch een veel goe-dertiener gezag) op den raad van den Prins van Oranje (voorwaar door ene verwonderlijke overeenkomste der lotgevallen) dat de Christenen hier ter stede geleert zouden worden den H. Bybel te lezen, niet slechts in de Hebreëusche tale; niet alleen de Grieksche schriften van *Hippocrates*, *Aristoteles*, *Herodotus*, en anderen; maar ook die boeken, die van *Justinianus* zelve over het Borgerlijke Recht in de Latijnsche tale zijn zamen gestelt.

Voornameijk geeft eens acht, bidde ik u, op de gebeden ten tijde der inwijdinge zelve tot God, den Allerhoogsten Here, uitgestort. Want deze zijn geheel niet te ' vergeefs noch vruchteloos

1. De Keizer *Justinianus*. Zie *Novel.* 146. en over deze *Nov. Conrad. Ritterhuyzen* de *Jur. Justin.* p. 1. c. 1. p. 45.

2. *Te vergeefs*. Verre zy van Christenen, dat die door het ydele bygeloof der Heidenen zouden vervoert worden: noch

ge-
tans schijnen de woorden van onzen def-
tigen *Petr. Cuneus* aan zommige waardig
om hier by geschreven te worden, die in
zijne Redenvoering op het eerste *Jubilé* van
deze Akademie, sprekende van hare eer-
ste inwijding den 8. Feb. 1575. geschied,
zegd;

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 25
 geweest; alzo kort na de stichting dezer *Univerfiteit* door de grote menigte der genen, die, werk van de Studien makende, alhier quamen wonen, en van verre herwaarts aanvloeyende, de luifter der oude Akademien, en van *Leuven* zelve, niet weinig verduiftert wierd. O wat een overschoon en heerlijk gezigte! waardig, dat men het niet ter loops, en als met een vlugtig oog beschouwe. Want alhier hebben straks, en in de volgende tijden, niet slechts de Hollanders en Friezen, en die de zeven Provintien (niet lange daar na door een allergezegenft verbond verenigt) bewonen; niet alleen de Nederlanders, Nederduitschers en Franschen; maar ook de Zwitzers, Britaniers, Hungaren, Polen, Ruffen, en zo vele andere volken, als 'er den Europifchen aardkloot betreden, en onder die zelf grootachtbare Mannen, zeer aanzienlijke jongelingen, en ook doorluchtige Prinzen uit den eerften Adeldom, en Koninglijk bloed geboren, de wereldlijke, en dien het vooroordeel der verschillende Religien niet ingewikkelt had, ook de Godlijke en hoogfte wijsheid gehaalt. Gelijk als noch der zelve namen, met hunne eigene handen in de Akademifche Registers getekent, den lof dezer vruchtbare Moeder den nieuwsgierigen betogen en bevestigen konnen.

Onder deze alle nu in deze mijne Redenvoeringe (in hoe nauwe palen ik die ook besluiten moet) niet te gewagen van de twee Zonen, van den doorluchtigen Prins *Willem* den I. Stichter en Aanrader dezer Hogefchole, *Maurits* en *Frederik Hendrik*, rechtgeaarde Erfgenamen van hunner Voorvaderen dapperheid en eerampten, ware onverantwoordelijk. Deze wijze Vader, willende nu zelve in zijn allerderbaarste pand
 een

zeft; de strengheid van den winter begon toen op te houden, en klom de zon hoger, een teken van de aankomende lente. De oudheid heeft geoordeelt, dat 'er (indien 'er opgelet word) kentekenen zijn van alle zaken, en dat de voorzeggingen en voorwikkingen op het onverwachtfte genomen worden. Van haar is tot een gedenkteken overgeleverd, die een byzondere zorg hadden van alles op te tekenen, dat op dezen zelven dag, te weten den 8. van deze maand, terwijl de eer en beginselen der Studien in deze Stad ingebracht wierden, tot verwondering van een ieder, alhier een oeyvaar, lange voor zijnen gewonen tijd, is aangekomen; wel-

ke vogel, en oudtijds en ten huidigegen dage, met gemeine toestemminge, gezegt word een goed voortekent te maken, en de boodschapper van goede zaken te zijn. Echter hoe is alles niet overeenftemmig met deze voorzegginge geweest? wat zaken zijn niet aanftonts daarna, van dien tijd af tot op dezen dag gevolgt? hoe zijn niet daar na door een gelukkigen en voorspoedigen uitslag, midden onder de wapenen, niet anders dan of het vrede was, de konften en wetenschappen door grote aanwaffen vermeerderd, en tot die hoogte gestedert, op welke die nu gezien worden?

D

een proef nemen van zijnen gegeven raad, zond al in den jare 1582. den oudsten dezer beide, ontrent zestien jaren¹ bereikt hebbende, herwaarts; beneffens enen brief² aan den *Reſtor*, of Beſtierder, en Raad der Leidsche Akademie, in de Latijnsche tale opgesteld, daar in hy dezen zijnen zoon op 't ernstigste aan de goede zorg der Hoogleraren *aanbeval*; als van welke hy verwachtte, dat *deze, door hen onderwezen in de dingen, die noodzakelyk waren, te eniger tyd de Republiek zoude konnen dienen, tot nut van dit gehele Gemeenebeste, inzonderheid van Holland, en met enigen luister zijns naams.*

Gy hoort, mijne Toehoorders! het gevoelen, dat de Prins, by al de wereld wegens zijne wijsheid, voorzigtigheid en kloekmoedigheid zo zeer geroemt, van de nuttigheid der Akademie, om 'er de voornaamste Hoofden des Vaderlands, ja Prinsfen zelve bequaam te maken, gehad hebbe. Gy ziet de gediensfige vriendelijk-

1. Zestien jaren. Want hy is te Dillenburgh geboren uit Anna de Dogter van Maurits, Cheurvorst van Saxon, den 13. Novemb. 1567.

2. In een Brief. Deze luid, uit het Latijn overgezet, aldus:

V. H.

Zeer beroemde en geleerde Mannen, ik zende naar Leiden mynen Zoon Maurits, op dat hy aldaar meer vorderen mag in de goede wetenschappen; ende ook te zyner tyd (onder Gods zegen) rykelyker versierd met goede zeden tot my wederkeren. En alzo ik verhopende ben dit zelve te erlangen, eensdeels door U. L. voorbeeld, ende ten anderen door U. L. zorg en naarstigheid; zoo heb ik niet kunnen nalaten Hem U. L. door mynen Brief aan te beveelen; en van U. L. te verfoeken, dat ge alles wilt aanwenden wat in uw uysterste vermogen is, om hem wel te onderwyzen en in de goede wetenschappen, en in de voortreffelyke zeden; ten eynde Hy dus, door uwe voorzorge, van alles, het geene nodig zoude mogen zyn, voorzien zynde, i' eniger tyd dienst moge doen aan 't gehele Gemeenebest; zo ten voordele van het zelve in 't algemeen, als wel van Holland in 't byzonder, ende

ook tot enigen luister van zynen Naam. En of schoon my niet onbekent was, hoe zeer ge my en de myne volgenegen zyt, heb ik het nogtans van mynen pligt geagt U. L. dat gene te vergen, het welk ge wyt eigen beweginge my zoudet hebben ingewilligt. Verder wil ik dat ge overtuigt zyt van dat gene, dat ge my ook dikmaal mondeling hebt horen zeggen; dat en de Akademie, en uwe perzonen my altyd zeer ter herten gaan; het welk ge ook hier uit zeer ligetlyk kunt afmeten, dat ik even om deze redenen derwaarts myn Zoon heb afgezonden. Ik bid God, dat hy U. L. zeer Vermaarde en Geleerde Mannen, ende de gehele Akademie wil zegenen. Vaart wel. Vlissingen den xv. July 1582.

U. L. in zonderlinge vriendschap
toegeneg

WILLEM VAN NASSAUW.

Het Opschrift was:

Aan de zeer Vermaarde en Geleerde Mannen, den Reſtor en overige Professoren van de Leidsche Akademie.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 27
 delijkheid van zo groten Vorst tegens de Professoren dezer Hogeschool; alhoewel die alles aan hem verschuldigt was.

Ook heeft de uitkomst deze hoop niet te leur gestelt; wanneer gy overweegt, wat deze Jongeling, na dat zijn Vader door de schelmsche hand des moordenaars te Delft ' was van kant gemaakt, zo gezegt als gedaan heeft. Want hy, door dit ganseh droevig toeval van de Akademie geraakt, schreef niet lange daar na in zynen brief ' aan den Hoog-Besierder en ook de verdere Hooglerera-

1. *Te Delft.* Door Balthazar Gerards, den 10. July 1584.

2. *Een Brief.* Deze luid, vertaalt, aldus:

MAURITS, GRAAF VAN NASSAUW,
 KATSENELLEBOGEN, VIANDEN,
 ENZ.

Agtbaare Mannen, My zoude niets aangenaamer ofte bebaagelyker geweest zyn, dan dat ik alhier myn zaaken, zoo ik best konde, beschikt hebbende, aanstonds wederom naar Leyden, tot uwe Goede (Alma) Academie, als tot de schoot van myn teederlievende Moeder, had kunnen keeren, om zoo aan Haar als aan U. L. voor de goede genegenheid my beweezen dankbaarheyd te betuygen. Dog, na dat het de Hoog Agtbaare (Ampliffimi) Staaten onzes Vaderlands bebaagt heeft, my hier te doen blyven, om des te gemakkelyker en spoediger hen, in den tegenwoordig dringenden last, welken ze voor het gemeene Best van Land en Kerke op zig hebben genomen, na myn klein vermogen, zoo veel doenlyk, by te springen; en my dus de gelegenheyd tot vervulling van dit myn regtvaardig verlangen is benomen; zoo heb ik niet kunnen nalaten, om ook myn opregt hart t' uwaarts, Agtb. Mannen en jegens de goede (Alma) Academie (wyl ik opgeen andere wyze kan) ten minsten door deeze letteren te betuygen. Uwe waardige wel-daaden mywaarts zyn my bekend. Ik heb dagelyks uwe sonderlinge genegenheid, geduurigen yver, en liefde t' mywaarts onderwonden. Hoewel nu egter myn magt en middelen in die staat zyn, dat ik U. L. geen behoorlyke vergeldinge kan toevoegen, wil ik egter dat ge verzekerd zyt, dat ik daar

van, zoo lang ik adem haale, een zeer dankbaare geheugenisse zal behouden, ende dat ik met wil en daad (schoon geringe) my U. L. nooit zal onttrekken. Vaart wel Agtb. Mannen, en volbart altyd in de zelfde genegenbeyd mywaarts. Delft den XIX. Sept. 1584.

Zeer tot u dienst
 genegene

MAURITS, GRAAF VAN NASSAUW.

Het Opschriit was:

Aan de Agtbaare Geleerde Mannen, den Heer Reetor en Professoren der Goede (Alma) Academie van Leyden in Holland.

Dit zelve gevoelen heeft die selve Prins ook daar na uitgedrukt, als hy nu meerderjarig geworden zijnde, na het vertrek van den Grave van Leicelter, een Reetor moest verkiezen. Want aldus heeft hy geschreven: Ik heb, zeer geleerde Mannen, uwen Brief ontfangen, waar uit ik verstaan heb, wat van mijn pligt en ampt zy in het benoemen van een Reetor, of Besierder uwer Akademie, gelijk my zulks ook blijkt uit het statut, of de instellinge van mijn doorlugtigen Vader, van hoogloffelijke gedachtenisse. Gelijk hy nu altijd een volvaardige genegenheid heeft gehad voor ulieden, even zo ook dringen my de opwekkingen van mijn 's Vaders voorbeeld, het onderwijs en de opvoedinge, dien ik onder ulieden genoten hebbe, mitsgaders ook de liefde des Vaderlands, dat ik in de grote en middelbare zaken, de geheugenisse van mijn doorlugtige Vader, mijne dankbaarheid omtrent ulieden, en de pligt, dien ik aan 't Vaderland verschuldigt ben, op allerlye wijzen betui-

leraren, dat hem niets aangenameer noch liever had kunnen gebeuren, dan ten allereersten naar Leiden, in den schoot harer vruchtbare Akademie, als tot dien van zijne allerliefste Moeder, te mogen wederkeren: doch dat het den Edele Gr. Mog. Heren Staten goed gedacht had, dat hy aldaar (te Delft) zoude verblijven. En, na hen bedankt te hebben voor de weldaden van hen genoten, wil hy, dat zy verzekert zullen wezen, dat hunner aller gedachtenis hem, zo lange hy leefde, ten hoogste aangenaam zijn, en hy hen noch met der daad, noch in genegenheid, ooit begeven zoude. Ten besluite verzoekt hy, dat zy hem na dezen altijd met hunne gewone liefde achtervolgen wilden. Daar hoort gy de woorden van dezen Prins; maar ziet nu eens wat hy gedaan heeft.

Deze Jongeling, toen reeds aan het roer der Republieke gestelt, en oud zijnde achtien jaren, heeft echter de zelve met zo grootene voorzigtigheid bestiert, als hy met dapperheid den oorlog tegens den algemenen vyand gevoert heeft. Zo dat, gelijk hy zijne jaren, en aller verwachtinge te boven ging, hy ook gezegt kan

ge. Dewijle het dan nu mijne beurt is, een Rector, of Bestierder te benoemen, gelijk ik het u dank wete, die my drie agtbare en geleerde mannen hebt voorgesteld, alzo ben ik blijde van wegen de Akademie, dat zy in deze zo sinertelijke en gansch elendige tijden nog zodanigen heeft, die bekwaam zijn om zulke ampten te kunnen bedienen. Voorts, wanneer ik de gedagten van de Regeering van Leiden heb verstaan, en alle de zaken by my zelve, en met agtbare mannen overwogen, oordeel ik, dat de Heer Justus Lipsius, die tegenwoordig Rector en Bestierder is, in dat ampt volherde, en dat dit ten beste van de Akademie en Stad zijn zal. Ik verzoeker derhalven van hem, dat hy zich in deze niet wil onttrekken nog aan de Akademie, nog aan mijn verzoek, 't geen ik oordeel recht en billijk te zijn. Indien daar iet verder is, waar in ik in het toekomende ulieden kan dienen en voordereijk zijn, verwacht van my alle volvaardige behulpzaamheid ende yver.

God, de Vader aller wijsheid, beware ulieden zeer lange in allerleyen voorspoet. Vaar wel. In den Hage 3. February, des jaars 1588.

Onderstond:

Ulieder hertelijke Vrind

MAURITS VAN NASSAUW.

Het Opschrift was:

Aan den zeer eerwaardige en Hoog-geleerde Heeren den Rector en Professoren in de Akademie te Leiden.

Voorts is aan te merken, dat deze drie, als mede meer andere brieven, als noch onder de papieren en charters van den Akademischen Raad bewaart worden.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 29
kan worden, den wensch zijns Vaders tot enen ſtip toe vervult te hebben.

Maar wy moeten ook tot de Helden overgaan, door wier zeldzame geleertheid deze Hogefchool zo zeer is aangegroeit: en die, naar mijn oordeel, gevoeglijk in drie Tijdordens, ieder van vyftig jaren, gedurende welke de Akademie tot hier toe gebloeit heeft, kunnen verdeelt worden. In den aanvang der eerſte, by de oprechtinge der zelve, heeft *Caspar Coolbaas*, van wien ik hier voren reeds melding gedaan heb, de *Theologie*, of Godgeleertheid, allereerſt onderwezen. *Theod. Egmond vander Nieuwburg*, R. G. en Raadsheer in den Hove van Holland, las over het *Juſtiniaanſche*, of Romeinſche recht, beneffens zijn Amptgenoot *Juſtus Menyn*, inſgelijks Raadsheer en *Fiscaal*, of Landsvoorspraak. Welke namen, mijne Toehoorders! hoe grote en aanzienlijke bedieningen! Het Hoogleraarschap der *Medicijnen*, of Geneeskunſt, aanvaarde allereerſt *Pet. Foreſtus*, wien *Laurens van Oirſchot* tot Amptgenoot wierd toegevoegt. *Ger. Bont*, *Med. Doctor*, leerde de *Mathesis*, of Wiſkunde. Noch verhandelde de R. G. en Requeſtmeester *Corn. de Groot* de *Philofophie*, of Wijsgeerte.

En deze waren wel de eerſte vermaarde Mannen, die ook de eerſte gronden tot de verkregene wijsberoemtheid dezer Hogefchools gelegd hebben. Na deze, van welke alhier ook enigen ſlechts voor enen tijd, en buiten gewoon, dezen laſt op zich genomen hadden, zijn ſtraks en vervolgens andere Leraars in allerlye zoorten van wetenschappen, als *ordinaire*, of voor altijd blijvende, Profeſſoren gevolgt; wier namen 'alle op te halen, en der zelve verdienſten ontrent de Studien uit te meten, de

1. *Wier namen.* Van deze Profeſſoren, wie, hoe veel, wanneer, hoe lang, in wat rang, enz. deze bediening bekleed hebben: van de eerſte kan voor een gedeelte gezien worden *Alma Academia Leidenſis*, en *Meurſius Athena Batava*, en andere. Van de laaſte heeft *Martin. Soermans* een register der Profeſſoren van de Akademie te Leiden in de Duiſche tale beſchreven, en tot den jare 1704. gebragt. *Petr. van der Aa*, Drukker van onze A-

kademie, een zeer yverig man, en hebbende van de goede letteren veel verdient, bezorgt een beſchrijving van het leven van alle Profeſſoren, te gelijk met der zelve afbeeldzels, van de oprechtinge der Akademie tot deze onze tijden toe. Ik zal alleen naar den rang de Profeſſoren van de eerſte eeuw opgeven: welke genoemt te hebben, is waarlijk hen geprezen te hebben.

de palen ener Redenvoeringe te buiten gaan, en den hoorde-
ren niet zo aangenaam, dan wel den lezeren wezen zoude.
Derhalven zal ik alleen hun getal beknoptelyk opgeven.

Gedurende deze eerste vijftig jaren, daar van ik alleen eni-
ge geringe beginzelen heb voorgedragen, bloeiden op deze A-
kademie, na *Coolhaas*, noch negentien¹ andere Godgeleerden;
wier eerste was *Lud. Cappellus*, die ook ene Redenvoering², ter
zelve inwijdinge, gedaan heeft. En veertien³ Rechtsgeleerden,
na de twee eerstgenoemden. Van de Geneeskundigen, zo
Theoretische, of bespiegelende, als *Practische*, of beoeffenende,
zijn 'er met de reeds gemelde *Forest* en *Oirschot*, elf⁴ ge-
weest. Doch het zou te lang vallen, alhier stuk voor stuk op
te tellen alle de Ontleed- Kruid- en Scheikundige Professoren:
om welke konsten te onderwijzen ook enigen uit de reeds aange-
haalden gebruikt zijn. Van de genen, die de Wijsgeerte, en
wel aller derzelve delen, als de *Logica*, of Redenkunst, *Ethi-
ca*, Zedekunde, *Physica*, Natuurkunde, *Metaphysica*, Overna-
tuurkunde, *Politica*, Borgerregeerkunde, *Astronomia*, Hemel-
loopkunde, *Geometria*, Landmeetkunde, *Arithmetica*, Reken-
kunde, en *Mathefis*, of Wiskunde geleert hebben, zijn 'er na
Ger. Bont en *Corn. de Groot* noch twaalf⁵ anderen gevolgt. By
welke ik niet getelt hebbe (en daar ik echter van gewagen
moest)

1. *Negentien*. Ludovic. Cappel, Guil. Feugueraeus, Joan. Boll, Hub. Sturmius, Lamb. Danaeus, Jo. Holman, Andr. Saravia, Luc. Trelocatius de Vader, Car. Gallus, Franc. Junius, Franc. Gomarus, Jerem. Bastingius, Jac. Arminius, Luc. Trelocatius, de zoon, Joh. Polyander van Kerkhoven, Sim. Episcopus, Andr. Rivetus, Ant. Walaeus, en Ant. Thyfius.

2. *Redenvoering*. Die is te lezen by *Meurfus* in Ath. Bat. na de opdracht en voorreden voor het eerste boek.

3. *Veertien*. Corn. Nieuwstad: Corn. de Groot: Justus Lipsius: Hugo Donellus: Jul. Beyma: Lubb. Hoenradius: Thom. Sofius: Everh. Bronkhorst: Ger. Tuyning: Corn. van Swanenburg: Jo. Linderhaufen: Guil. Bont: Corn. Sylvius: en die tegenwoordig het hek sluit, is de

uitgezochteste onder de Priesteren van Themis die vermaarde *Petrus Cunæus*.

4. *Elf*. Medicijns, zo *Theoretici* als *Practici*, zijn geweest (met de genoemde *Forest*, en *Oirschot*) *Ger. Bont*, Jo. Heurnius: Remb. Dodonæus: Petr. Pauw: Car. Clusius, en deze wel voor enen korten tijd ordinaïr, en daarna om de luister van zijn naam, en zijn voorname kruidkunde Professor honorair, El. Everh. Vorstius: Otto Heurnius: Rein. Bont, en Ewald. Schrevelius.

5. *Twaalf*. Adr. Damman: Petr. Molinæus: Jo. Mordisonius: Rud. Snellius: Dan. Heinsius: Rein. Bont: Guil. Jachæus: Petr. Bertius: Willebr. Snell. van Royen: Petr. Cunæus, Casp. Barlaeus: en Franc. Petr. Burgersdijk.

PETRUS TIARA.
Eerste Rector Magnificus.

moest) die deze wetenschappen in onze moedertale verklaart hebben. Een getal van negentien' wijdberoemde Mannen hebben het Hoogleraarschap in de Historien, Oudheden, Heilige, Uitlandische en Oosterfche talen, en ook in allerleye Welsprekenheid, bekleed: onder deze was *Petr. Tiara*, de eerste *Rektor*, of Bestierder dezer Akademie. Ik ga nu voorby, die mede haast te noemen waren, andere *Extrordinaire*², buiten gewone,

1. *Negentien*. Casp. van Gent: Herm. Reineccer: Petr. Tiara: Laur. Oirschot: Nic. Damnius: Basilius Pithodeus: Jo. Drufius: Bonavent. Vulcanius: Just. Lipsius: Rud. Snell: Franc. Rapheleng: Franc. Junius: Paul. Merula: Guil. Coddaeus: Dominic. Baudius: Dan. Heinfius: Joh. Meurfius: Jo. Ger. Voffius: Thomas Erpenius.

2. *Extraordinaire Lectores of Lezers*. Deze alle zal ik ook opnoemen, en wel van den beginne der Akademie tot deze onze tijden. Ik zal eerst van de Lezers beginnen, waar van de meeste daar na tot extraordinaire Professoren, en uit deze wederom vele tot ordinaire, of gewone, verkoren zijn. Lezers in de *Godgeleertheid* zijn in den eersten tijd geweest, Hub. Sturmius. In den tweden tijd Ger. van der Muelen. In den derden tijd Jac. Gailjard. In de *Rechtsgeleertheid*, in den eersten tijd Jo. Albert. Gryphius: Joh. Linderhausen: Arn. Vinnius: Suthold: In den tweden tijd Jac. Mæstertius: Marc. Zuer. Boxhorn: Sim. Vinnius: Steph. Marchant: Joh. van der Does: Georg. Conr. Crusius. In den derden tijd Jo. Baptist. de Roccoles. In de *Medicijnen* in den eersten tijd Adr. van Valkenburg: Hub. Bijl: Henr. Florentius. In den tweden tijd Joh. Walæus, Antonis zoon: Albert Kyperus: Joh. de Ray: Lucas Schacht: Car. Demaats: In den derden tijd Jac. le Mort: Joh. Broen: Herm. Boerhaven: Bernh. Siegf. Albinus. In de *Wijsgerte* in den eersten tijd Jo. Makelo: Ger. Jo. Voffius: Jo. Mordifonius: Willeb. Snell van Royen: Rudolfszoon: Adr. Smout: Gilb. Jacchæus: Henr. Salomons: Nic. Hafius: In den tweden tijd Franc. Bannius: Jo.

Botefius: Jo. Klenkius: Jarrigius: Jo. de Ray: Dav. Stuart: Ant. Geuling: Luc. Schacht: Wolf. Senguerd: Petr. Schotanus: Joh. Conr. Nuberus: Joh. Swartenhengft: Ger. de Vries: Wilh. Wilhelmus. In den derden tijd Joh. Casp. Seelmatter: Henr. Coetft. In de *Historien* in den derden tijd Joh. Conr. Nuberus: In de *Hebrenwische* en andere *Oosterfche talen*, in den eersten tijd Ferdin. Philippus: Joh. Antonides. In den tweden tijd, Hier. Harder. In de *Griekfche* en *Latijnsche tale* in den eersten tijd. Dan. Heinfius: In den derden tijd Sigebert Haverkamp.

Extraordinaire Professoren zijn in de *Godgeleertheid* geweest, in den eersten tijd. Car. Gallus: en Luc. Trelocatus de zoon. In de *Rechtsgeleertheid*, in den eersten tijd Nic. Dalus: Joh. a Myius van Adrichem: Jul. Beyma: Th. Soffus: Corn. Grotius: Ger. Tuningius: Corn. Pynacker: Corn. van Swanenburg: Domin. Baudius: Jo. Lettingius: Joh. Linderhausen: Nic. Dedel. In den tweden tijd, Arn. Vinnius: Jac. Mæstertius: Ant. Thyfius de jonge: Adr. Beekers van Thienen: Jac. Marchant. In de *Medicijnen* in den eersten tijd, Petr. Pauw: Rein. Bont: Otto Heurnius: Adolff Vorftius: Adr. van Valkenburg. In den tweden tijd, Jo. Walæus: Jo. van Horne: Car. Demaat: In de *Wijsgerte* in den eersten tijd, Alex. Ratloo: Rud. Snell: Ant. Trutius Lyranus: Jac. Westerhoven: Jac. Ramfeus: Petr. Bertius: Jo. Murditanius: Otto Heurnius Janszoon: Gilb. Jacchæus: Rein. Bont: Willebr. Snell: Nic. Hafius. In den tweden tijd, Franc. Bannius: Adr. Heereboord: Henr. Boom: Jo. de Ray: Dav. Stuart: Arnold Geuling: Godefrid Spinæus. In den

ne, Professoren en Lezers, uitstekende in alle de wetenschappen; my vergenoegende met de *Ordinare*, gewoonlijke, by dewelke toende meeste uitmuntentheid in de Studien was, getelt te hebben.

Doch hier ter plaatze moest ik niet verzwigen, dat 'er, behalven de voorgaande, noch andere aanzienlijke, en in geleertheid uitstekende ¹ Mannen, zelf uit alle de oorden der bewoonde wereld, of door eige beweginge, of van de *Curateuren*, of Bezorgers, en de Heren Staten zelve, op eerlijke weddens, naar de gelegentheid dier tijden, herwaarts genodigt, als tot ene algemene verblijfplaats van allerlye wijsheid, gekomen zijn; die alhier hunne woonsteden, den Godinnen der geleertheid toegewijd, gevestigd, en met hunne regenwoordigheid, schriften, raad en daad den luister onzer aangroeyende Akademie uitermate vermeerderd hebben.

Maar ik zal uit zo groot een getal alleen enige weinige namen, doch die door de gansche geleerde wereld vermaard zijn, voordragen; als *Phil. van Marnix*², Heer van Aldegonde: *Jof. Just. Scaliger*³, hoe groot een Man! doorgaans de Prins der geleertheid geheten: *Pet. Scriverius*⁴, *Phil. Cluverius*⁵, en anderen; wier eerwaardige gedachtenis niet dan met de geleertheid

den derden tijd, Wolfert Senguerd. In de *Historien* in den eersten tijd, Paul. Merula: Jo. Meursius. In de *Hebreeuw-sche tale* &c. In den eersten tijd Franc. Raphelengius: Guil. Coddæus: Thom. Erpenius. In den tweden tijd, Ant. Hulfius: Hieron. Harder. In den derden tijd, Carel Schaaff. In de *Grieksche tale*, in den eersten tijd, Dan. Heinsius, Jo. Meursius. In den tweden tijd, Lamb. Barlaeus Casparszoon. In de *Latijnsche tale of Weljprekentheid*, in den eersten tijd, Franc. Bredius: Domin. Baudius: Dan. Heinsius: Jo. Meursius: Petr. Cunæus. In den tweden tijd, Marc. Zuerius van Boxhorn: Ant. Thyfius: Jo. Conr. Nuberus.

1. In de geleertheid uitstekende. Zie het geen de wijdvermaarde *Pieter Corn. Hoofd* in het 9. boek omtrent het einde van zijne *Nederlandsche Historien* alhier verhaalt.

2. *Phil. van Marnix*. Zie van hem *Alm. Acad.* bl. 32. *Meurs.* 178. 180.

3. *Jof. Just. Scaliger*. Zie van hem voor bl. 17. col. 1. onder aan.

4. *Petr. Scriverius*. Zie *Meursius* blad. 220 — 228. is tot Haarlem in Holland geboren. Deze te Leiden in de Rechten zullende studeren, zo hebben de *aangename Musen* de hand daar als opgelegd. *Hy dan van de rechtsgedingen vreeft, heeft eenzaam, en afgezonderd alhier geleefd; gelukkig door den omgang en vriendschap van geleerde mannen; schrijft Valer. Andreasz* die zijne doorgeleerde werken ook opgetelt heeft in de Duitfche Bibliotheek. bl. 760.

5. *Phil. Cluverius*. Zie *Meursius* bl. 291. Dan. Heinsius heeft de Lijkreden over hem gedaan. Zie des zelfs *Redenvoering*. bl. 98 — 114.

heid zelve vergaan zal. Voegt by deze ook *Car. Clusius*¹, die, na dat hy bewintsman over de tuinen van de Keizers *Maximiliaan*, en zijnen *Zone Rudolph* den II. geweest was, alhier onder de geëerde Professoren heeft geleefd, en door zijne grote wetschap der kruiden vermaart geweest is.

En deze zeer geleerde Mannen waren in dien tijd de enigste niet, die den roem en welstand dezer nieuwe Akademie uitbreidden, maar ook Vorsten, en die zelve uitlanders waren, hebben haar met eerbewijzingen opgehoopt. Want pas twintig jaren na hare eerste opkomst is ze door *Heur. de la Tour*, Hertog van Bouiljon, behoudzoon van onzen Prins van Oranje, op't hoogste begunstigt.² Want die beroemde Held heeft van *Henrik* den IV. Koning van Vrankrijk, toegenaamt *de Grote*, voor de zelve enen heerlijken vrydomsbrief, of ene *Bulle*³ (indien men het

1. *Car. Clusius*. Deze Clusius van Lions in den jare 1593. alhier geroepen, wierd hem een jaarlijkse wedde door de Curatoren van de Akademie toegelegd: alwaar hy, zat van dagen en eer, overleden is in den jare 1609. oud 84. jaren, en begraven in de Marie kerk met een deftig graffchrift ter zijner gedachtenis opgemene kosten toegewyd. Zie *Meurs.* bl. 187. en *Valer. Andreaasz* in de Duitseche Bibliotheek bl. 118.

2. *Op 't hoogste begunstigt.* Zie *Meurs.* bl. 29.

3. *Bulle*. Deze is wijdlopig genoeg van woord tot woord in de Akademische handelingen 6. deel bl. 33. te lezen. Is gegeven te Rouaan, in de Fransche tale geschreven in de maand van Januarii 1597. en van den Koning zelve ondertekent. In deze worden die woordengevonden, dewelke ik zal uittrekken: — *Het bebaagt ons aan de Scholieren en Studenten van de Universiteit te Leiden toe te staan gelijke voorregten in dit gezegde Koninkrijk (te weten Vrankrijk) welke de Scholieren van andere vreemde Universiteiten genieten. Wy doen te weten, dat wy verlangende in alle dingen de Heren Staten (van de vereenigde Provincien) welen gunstelijk te handelen, en om hen te betuigen, hoe zeer hunne genegentheid en goede wille in*

ons gebied ons lief en aangenaam is, hebben wy met overleg van onzen Raad, en uit onze byzondere gunste, volle magt en Koninklijk gezag, toegestaan, en staan toe met dezen tegenwoordigen aan de gezegde Scholieren studerende op de voorsz. Universiteit van Leiden, gelijke rechten, voorrechten, preëminentien, vryheden, en immuniteiten in dit ons Koninkrijk, welke alhier de Scholieren van vreemde Universiteiten genieten; zonder dat nodig is te verklaren en van stuk tot stuk die rechten op te tellen enz. wilstende en bevelende dat zy die ten zollen en vreedzamenlyk genieten enz. Echier verstaan wy niet, dat de Leermeeesters in het Canonique recht, Godgeleerden, noch Geneeskundigen zouden mogen openlijk lezen in dit ons gezegde Koninkrijk, onder voorwendzel van deze tegenwoordige concessie, maar zullen daar toe moeten hebben onze brieven van verlosf, indien wy die aan hen verlenen wilden en geven enz. Van deze Bulle maakt de wydvermaarde *Hugo de Groot* mede gewag in zijne Jaarboeken B. 5. op 't jaar 1596. *Op den zelven tijd is van Henrik verkregen, dat die getuigenissen, welke de Professoren in de Hogeschole te Leiden, na onderzoek der vernuften, mogten geven, ook in Vrankrijk zouden bestaan, en hunne tijtelen van waarde zijn.*

liever zo noemen wil) verkregen; waar by vergunt wierd, dat de Studenten der Leidsche Akademie door het gehele Rijk konden genieten de zelve voorrechten en vrydommen, welke die van andere buitenlandsche Akademien door geheel Frankrijk genoten; en dat de *Doctoren*, Meesters (alhier daar toe gevordert) ook door het gansche Rijk tot alle bedieningen, daar toe zy bequaam geacht waren, zouden toegelaten worden: nochtans met die uitzonderinge, dat gene Meesters in het Geestelijk Recht, noch in de Godgeleerdheid, noch in de Geneeskunde, in 't openbaar en op den Professoralen stoel vermogten te leren, dan met verlof van den Koning zelve.

Daar hebt gy, mijne Toehoorders! de eerste Tijdorden der Hogeschole. Aldus nam die haren aanvang, en op deze wijze liepen die vijftig jaren voorspoedig en gelukkig genoeg af; behalven dat 'er op het einde der zelve enige twisten (och of die nooit weder quamen!) allereerst alhier ter plaatze zelve, ontrent enige stukken der Religie, die ook kort daar na tot partyschappen in de Republiek, wegens de ruste van buiten, in hare ingewanden zelve opgerezen, getrokken zijn; en, als meermalen gebeurt is, (de verdeeltheden der Regeringe onder den dekmantel der Godgeleerde onenigheden zich verschuilende) dezen geruften vrede en gelukstaat onzer Akademie voor enen korten tijd gestoort hebben.

Doch deze geschillen niet lange daar na, door de goede voorzorge der Heren Staten, bygelegd, en de rust herstelt zijnde, quam eindelijk dat aangename jaar van 1624. aanlichten, het 49. na de inwijdinge dezer Hogeschole, en, zo men oordeelde¹, het Jubeljaar: dat oudtijds by het Israëlitische volk zelve, op Gods bevel, een vrolijke feestdag was. Welke ook in deze Stad, als de eerste vyftigste verjaardag dezes gewijden Tempels, met ene grote

state-

1. Zo men oordeelde. De vermaarde *Cunæus* was van gevoelen dat het Jubiljaar komt op het 49. jaar, het geen grote mannen vast stellen. In tegendeel verzekeren andere, dat detyd van het Jubiljaar *precise*, of net in 50. jaren besloten word, welk gevoelen ook gene grote mannen ontbreekt. Dit laatste heeft de in deze zaken zeer ervaren man *Job. Meyer*, zeer vermaard Theologant. tot

Harderwijk, met vele redenen en geleerdheid voorgestaan en verdedigt, in zyn herdrukt Boek van de Feeften der Hebreë. bl. 343. De wydvermaarde *Cunæus* heeft die reden gevoert den 8. Feb. 1624. als hy de bedieninge van *Rector* zoude aanvaardden. Dezelve is de eerste in rang onder zijne Redenvoerigen, door zynen zoon Johan alhier te Leiden in den jare 1640. uitgegeven.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 35
statelijkheid, en verwonderenswaardige vreugde onder allerlye slag van menschen, die met ene ongelooflijke menigte uit gansch Holland kwamen toelopen, geviert wierd. Zijnde alstoen mede door den zeer geleerden en wydvermaarden *Pet. Cuneus*, op dien tijd zijn *Reëtoraat* aanvangende, in de grote hoorzaal der Akademie ene zeer welsprekende Redenvoering over het Jubeljaar zelve gedaan: en wierden, na God, als den Beschermheer dezer Hogeschole, op 't hoogste gedankt, en de maaltijd met vrolijkheid geëindigt te hebben, by alle de liefhebbers van geleertheid en godvrucht, die men voorwaar te dier tijd onder allerly slag van menschen, en zelf zeer vele onder de aleredelsten, vond, de grootste vreugde tekenen bedreven. Alle 't welke voor ene eeuw op dien zelve dag des voorleden jaars is voorgevallen.

Gaat nu, mijne Toehoorders! met my voort, en beschouwt de tweede Tydorder, die geenzins voor de eerste, daar niets scheen toegedaan te konen worden, behoeft te wijken. Wat zeg ik, wijken? ja die de zelve verre overtreft. Want tot hier toe zagen wy maar als den kindschen en jeugdigen staat dezer Hogeschole, waar uit, gelijk een mensch tot zijne jongelingschap en mannelijke sterkte voortgaat, ook by vervolg des tijds dit heilig Huis steeds aangroeyende, van dag tot dag meerder roem verkregen heeft, en luisterrijker geworden is: zo zeer, dat het, als een volkome en volwasse man, mannelijk en kloekmoedig zijne wiken geroert, en door zijne achttinge de ogen en harten van geheel Europa overvloedig vervult en voldaan heeft.

Verwacht van my niet, mijne Toehoorders! dat ik alle de byzondere namen, of verdiensten, of de doorwrochte schriften der doorluchtige Mannen, die in ieder konst en wetenschap gedurende dezen Leeftijd gebloeit, en zich daar door vermaard gemaakt hebben, zal ophalen. Enigen van deze hebben niet voor zich alleen deze wijsheid bezeten, maar ook enigzins als voor hunne nakomelingen; zijnde de lof van hun roemwaardig verstand zelf op hunne kinderen, en kindskinderen, ja, dat zeer zelden gebeurt, als by erfvolginge, op hunne achterkindskinderen overgegeven en afgedaalt: zo dat dezelve, met gene ongelijke schreden, de voetstappen hunner voorouderen betredende, of de Stoelen dezer Hogeschole versiert hebben; of, niet slechts in deze Stad,

maar zelf door de gehele Republiek, dus tot den hoogsten trap der aanzienlijkste eerampten geklommen zijn. Waar van ik 'er alhier een vry groot getal voor mijne ogen zie.

Dit alleen zal ik vermelden; dat 'er van de zodanigen in dien tijd gebleeit hebben, tien ¹ Godgeleerden, twaalf ² Rechtsgeleerden, negen ³ Geneeskundigen, twaalf ⁴ Wijsgeren, en negen ⁵ Reden-

1. *Tien.* Jac. Trigland, te weten de Grootvader: Fred. Spanheim de Vader: Constant. l'Empereur van Oppijk: Abrah. Heidanus: Jo. Coccejus: Jo. Hoornbeek: Jo. Valkenier: Fred. Spanheim de zoon: Christoph. Wittich. Stephanus le Moyne.

2. *Twaalf.* Nic. Dedel: Arn. Vinnius: Jac. Meertius: Bern. Schotanus: Dan. Colonius: Ant. Thyfius de jonge: Adr. Beekers van Thienen: Alb. Ruys: Steph. Marchant: Jo. Fred. Bockelman: Georg. Conr. Crusius: Ant. Mattheus.

3. *Negen.* Adolph Vorstius: Adr. van Valkenburg: Jo. Walæus: Alb. Kyperus: Jo. Ant. van Linden: Jo. Hornius: Franc. de le Boe Sylvius: Car. Demaat: Theodorus Cranen.

Ik weet niet, door wiens verzuim het toegekomen is, dat 'er hier alleen *negen* opgetelt worden, dewijle ik 'er in mijn eerste schrift duidelijk *dertien* gestelt hebbe, (wanneer ik noch niet van voorneemen was enige aanmerkingen daar op te maken) te gelijk met een optelling van de namen in den text van deze Reden zelve. In het uitschrijven (door wat toeval is my onbekent) zijn 'er vier overgeslagen, en dat getal van *dertien* is alstoen van den Corrector in *negen* veranderd. Derhalven moeten 'er bygevoegt worden tusschen Franc. de le Boe Sylvius en Car. Demaat, die den eersten opgevolgt zijn, deze vier volgende, Flor. Schuyt: Car. Drelincourt: Luc. Schacht: en Arn. Syen.

By deze gelegentheid, alwaar van de Medicijnen, oft Geneeskundigen gesproken word, moct ik niet met stilzwijgen voorbygaan, dat deze, om hunne wetenschap voort te zetten, een uitstekende

dienst doen in het gemene gashuis, in 't welke verscheide bedsteden zijn, geschikt om de zieken te ontfangen, te koesteren, te verquikken en te genezen; te weten, voor die zieken, de welke uyt de armen menschen derwaarts door de Doctoren gezonden worden: die op kosten van de Akademie door twee Professoren in de Medecyne worden bezorgt; zulx zy by beurten ieder vierendeeljaars bezocht worden, en dat opentlijk in 't bywezen van alle de Studenten, zo dat hen de maniere om de siekten te onderzoeken en de oorzaken, met hunne gevolgen, en toevalen, en het geen een Geneeskundige noodzakelijk weten moet, geleert word; en zy also als met de hand tot de practijk geleit worden. En wanneer het gebeurt, dat iemand van die zieken sterft, als dan worden die lijken ten dienste van de studerende jeugd door de gezegde Professoren ontleed; op dat, zo veel mogelijk is, de verborge oorzaken van de ziekten openbaar mogen worden, en aan een ieder waarlijk blyken mag, welke partyen waren geraakt, en welke de aart der geraaktheid zy. Op dit nuttige werk, en als die gezegde bedsteden tot dat gebruikte waren opgericht, hebben zich in den eersten tyd uitgelegt Otto Heurnius: en Ewald Schrevelius. Deze zyn in den tweden tyd gevolgt: voornamentlijk Fr. de le Boe Sylvius: Luc. Schacht: en in den derden tyd Paul. Hermannus: Ant. Nucius: Archibald Pitcarnius: Godefr. Bidloo: Fred. Dekkers: en die in dezen tyd daar op toelleggen, zyn Herm. Boerhaven, en Herm. Oosterdijk Schacht.

4. *Twaalf.* Jac. Gool: Jo. Bodecherus: Franc. Bamius: Adr. Heereboord: Adam Stuart: Henr. Bornius: Jo. de Ray: Dan.

denkundigen; in welk getal ze echter niet alle begrepen zijn, die alhier in de wetenschappen gearbeid, en lof behaalt hebben. De alomvermaarde geleertheid van alle deze heeft in die eeuw niet alleen ene grote menigte van Leerlingen, maar ook vele Mannen van ene onvergelykelijke wijsheid, herwaarts getrokken.

Onder welke heeft uitgeblonken *Claud. Salmasius* (een naam, alleen door ze te horen bequaam allen liefhebber en der innigste Letterkunde ene diepe eerbied in te boezemen) die alhier den tytel van Professor eerenhalven voerde, en in groot aanzien was.

Ook is het getal der Leerlingen veredelt en beroemt gemaakt, niet alleen door Baronnen, of Graven en Vorsten; maar ook door Prinsen, die niet slechts met Koningen waren te evenaren, maar die by vervolg zelf ene Koninklijke kroon, en wel meer dan ene, gedragen hebben. Gedenkt doch eens, om 'er een staal van te geven, gedenkt, zegge ik (die in stede van alle de andere zy) aan *Willem* den III. toen Prins van Oranje, daar na Stadhouder onzer Republieke, en Koning over drie naburige Rijken, de achterkleinzoon van dien groten *Willem* den I. aan wiens hoog gezag deze zetel van alle vernuiftigheden zijnen eersten oorsprong verschuldigt was; als zullende, byna ene eeuw daaraan, den zelve de allerheilzaamste lessen van wetenschap en deugd, als 't ware ter vergeldinge, inscherpen; als waar door hy tot

Dan. Stuart : Christ. Melder : Godefr. Spinæus : Theod. Cranen : Burch. de Volder.

5. *Negen*. Marc. Zuer. Boxhorn: Ant. Thysius de jonge: Georg. Hornius: Jo. Fred. Gronovius: Jo. Coccius: Theod. Rykius, Professoren der historien en Grieksehe tale: dog Jac. Gool, Constant l'Empereur van Oppyk, Allard Ugتمان, in de Hebreuwsehe.

6. *Claud. Salmasius*. Zie van hem *Orlers* bl. 188. *Adolf Vorstius* heeft de lijkreden over hem gedaan. Zijn leven, sterfen, schriften, en lofreden heeft Ant. Clementius in het brede denakomelingschap nagelaten, in de *Voor spraken* voor het boek *der brieven van Salmasius*, dewelke hy tot

Leiden 1656. heeft uitgegeven. Deze is die vermaarde *Salmasius*, dewelke in den jare 1632. door de Heren Curateuren alhier geroepen is, gelijk *Vorstius* verhaalt, op dat hy den luister van zijnen naam aan deze Akademie mededelen, met zijne schriften opbelderen, en met zijne tegenwoordigheid vereren zoude. Hierom verzekert *Clementius* dat hy niet met den tijtul van Professor, noch zelfs *Professor honorair* geroepen is. Deze zaak onderzoek ik alhier niet: 't zy genoeg dat hy gemeenlijk onder het getal van deze laatste soort van Professoren gevonden word: en ik kan voorwaar niet zien, dat hier door des groten mans lof enigzints benadeelt word.

tot dien uitmuntenden trap van hoogheid gefteigert is, en zijnen staat en waardigheid tot dat toppunt gerezen, zo voortreffelijk gehandhaaft heeft, dat hy de liefde zijns volks, de schrik zijner vyanden, en de beschermmer dezer Republieke, zelf noch maar een Jongeling zijnde, geworden is.

Maar dit is allen bekent: doch 't gene ik hier byvoegen zal, weet een ieder niet; en zoude mogelijk, dewyle de manieren hedendaags daar van zeer veel verschillen, geen geloof vinden, indien het velen zelve niet gezien hadden, en het alle daarom kundig waren; waar van 'er als noch enige ooggetuigen in 't leven zijn.

Deze, deze, zeg ik, zo groot een Prins als hy toen was, en zo veel groter daar na geworden, wanneer hy alhier woonde, om zijne studien te betrachten (en gy, brave jongelingen! die tot dat zelve einde u hier ter stede bevind, spiegelt u vry aan dit doorluchtig voorbeeld) rekende het zich geenzins tot onere (wat zeg ik tot onere?) ja maar tot ere, in de grote gehoorzaal dezes Tempels niet alleen de gewone plegtelijkheden ' dezer Akademie by te wonen; maar ook, in navolginge van magtige Vorsten, (doch in ene andere eeuw als deze) die het gansch niet onvoeglijk voor hunne hoogheid keurden, der Professoren huizen te bezoeken, hen als Vaders te raadplegen, te eerbieden, ook hunne scholen en leerzalen te betreden, en heilzame onderrichtingen uit hunne geleerde monden te bejagen, dit zelve deed.

Doch de tijd laat niet toe alles uit te meten, wat tot lof dezer Akademie te melden ware. Ten besluite zal ik alleen zeggen (maar niemant vatte 'er nijdigheid uit op) dat de naaryverige Akademien, of *illustre*, vermaarde, Scholen, in de naburige, en met

1. *Plegtelijkheden dezer Akademie.* Het welk hy gedaan heeft, niet alleen terwijl hy alhier als Jongeling woonde, maar ook dikwils daar na als hy nu al Stadhouder van deze Republieke was. Aldus is hy tegenwoordig geweest wanneer de Hoog Eerw. oude man *Heydanus* uit last en name van den Akademischen Raad den 30. April 1674. voor den Prins ene gelukwenshende Reden voerde. Gelijk mede op het volgende jaar den 8. Februa-

ry 1675. als het Jubilé van deze Akademie geviert wierde: als ook daar na. Dog als hy zelve niet tegenwoordig was, zijn van hem gezonden, die zijn Perzoon verbeeldden, zomwijlen den Graaf van *Solms*, zomtijds den Weled. Heer *Constant. Huigens*, Heer van Zelem, des Prinzen Secretaris, en andere mannen, of uit de Ridderfchap, of de eerste in de Republieke.

met ons in verbond zijnde Steden, naar ons voorbeeld vroeger of later opgericht, als te Franeker in Vrieland, in den jare 1585. te Groeningen in het jaar 14. der voorledene eeuw, te Utrecht in 1636. en eindelijk te Harderwijk in Gelderland in 1648, dat, zeg ik, die deze onze, in tijd de eerste, tot op dezen dag, ik zal niet zeggen niet overtroffen, maar in waardigheid, uitmuntenheid, en talrijken toevloed van leerzame jongelingen zelf niet geëvenaart hebben¹: ja ook niet van de zodanigen, die (elders de gronden hunner studien niet ongelukkig gelegd hebbende) by troepen komen herwaarts aanvliegen, om 't gene zy zo wel begonnen hadden, alhier ter plaatze verder voort te zetten, af te doen, en te volmaken.

Doch op dat zich niemand hier over verwondere, als of dit van my zonder grond gezegt wierde, zo laat uwe gedachten eens gaan myne Toehoorders! hoe ook de Professoren in alle wetenschappen zelve, na dat zy in andere Akademien den roem hunner geleertheid en naarstigheit behaalt hebben, veeltyds niet ongaarne, noch tegens dank, herwaarts beroepen worden, om den schat van vele wysheid, dien zy na ene langwylige ervarenheit elders hebben opgelegd, en hunne bequaamheit om de jeugd te onderwyzen, alhier op dezen verhevenen Schouwburg der wetenschappen ten toon te spreiden: zullende deze standplaats met gene andere verruilen, voor dat zy (weinigen uitgezondert) hun leven met den dood verwisselen. Zo dat men zonder ene ydele beroeming zeggen mach, dat in andere plaatzen de Orders der geleerde Mannen zyn, maar dat alhier ter stede² de Raad zelve is.

Doch

1. Geëvenaart hebben. Grotius in zijn jaarboeken b. 5. op het jaar 1596. van de Akademie van Leiden sprekende, schrijft aldus: *In 't korte, alhoewel de Friesen de Akademie van Franeker met het zelve opzigt opgerecht hadden, (te weten tot bewaringe van de vrijheid in den Godsdienst en Bürgerlijken stant) is de Hogeschole van Holland zo door den uitstekenden roem der Hoogleeraren, als door de menigvuldige toeloop van hare eige Burgeren en vreemde*

jongelingschap, de andere in aanzienlijkheit en luister verre te boven gekomen.

2. Alhier ter plaatze. Dezelve grote man Grotius, na dat hy gesproken hadde van de vermaarde mannen, die in deze Akademie gebloeit hebben, als Donellus, Liptius, Scaliger, Rapheleng, Vulcanius, Franc: Junius, Adr. Junius, den Heer van Aldegonde, Clusius, van welke hy ene korte beschrijving opgegeven hadde, zo voegt hy daar achter eindelijk by: *De*

Doch hoe vele en verscheyden zijn de beurtwisselingen der menschelijke zaken! alzo dat 'er niets zo bestendig is, noch zo zeer voor den wind gaat, 't welke niet te eniger tijd enen stoot kryge, of door tegenspoed worde aangelopen. Want gelijk het einde der eerste Tydorder hare zwaarigheid en rampen geproeft had, alzo hadden inzonderheid twee toevallen den uitgang dezer tweede byna dodelijk gemaakt. Het eerste van welke (door God zelve ons toegezonden) in den jare Negen en zefftig der voorledene eeuwe, door ene allerdroevigste soort van pestilentie, de stad Leiden, het Raadhuis, de Kerk, en eindelijk ook deze onze Akademie zeer zwaarlijk

Jongelingschap, door zulke Meesters en voorbeelden aangespoort, is tot die menigte aangegroeit, dat de konsten en wetenschappen, dewelke het gemene en byzondere nut nader waren, en het meeste voordeel aanbragten, en die te woren wegens gebrek van liefhebbers stil en onder de voet lagen, thans niet genoeg waren om de verstanden te vreden enz. Op de zelve wijze spreekt Gerard Brand in de Beschrijving van het leven van den Phenix van onze Duytsche Historieschrijvers Pieter Cornelisz. Hoofd, bl. 5. verhalende, dat hy op de Akademie van Leiden gezonden was, om te studeren; alwaar hy duidelijk zegt, dat de zelve in dien tijd door de gehele Christen wereld vermaart was wegens de geleerdste mannen, waar van hy als toen ene lijst opgaf. Hy doet eindelijk daar by: In dezen Queekhof van doorlugtige verstanden verkeerde toen ter tijd mede dat uitmuntend wonder van de natuur, Hugo de Groot. J. Revius in zijne inwijdingsrede in het Theol. Coll. heeft dit: Eindelijk moet men tot deze, ik zegge deze vermaarde Leidsche Akademie komen, die zo verre alle andere Akademien van alle tijden en plaatsen, ik zal 't niet uit slaterye zeggen, overtreft, gelijk de Poët zegt, als de mane tusschen de kleindere sterren uitblinkt. En Jo. Hoornbeek in zijne Inwijdingsreden: Ze is de allereerste, en moeder van alle de andere in Nederland, de moeder, zegge ik, van de studien en letteren, en van alle wijsheid, waar van dit vaderland overvloedt, en zich aan buiten-

landers, ja zelve de gehele wereld, tot een wonder maakt, enz. Ik zal hier byvoegen dat licht van alle geleertheid, onlangs het sieraad en de steun van de Utrechtsche Akademie den groten Jo. Geor. Gravius in zijne Lijkrede op het overlijden van Franc. Burmannus bl. 331. die van de Stad Leiden dit duidelijk zegt, en wiens getuigenis zo groot is, dat men niets meer vorderen kan; ze is de grootste en rijkste van alle de Hollandsche Steden, uitgezondert Amsterdam. Deze Stad heeft boven de andere vereerlijkt, en boven alle verbeven de wijsvermaarde en luisterrijke Akademie, dat heiligdom van wijsheid en alle geleertheid; in de welke meer grote mannen, die de eerste in verstand en geleertheid waren, gebloeit hebben, dan in alle andere Akademien van geheel Europa. Ik zal tot vervulling hier by doen, het geen gelezen word in het Supplement van het groot Historisch Woordenboek van Lud. Moreri, op de gebeurtenis van Wittich. (Christoph) alwaar gezegt word, dat, na dat hy op vele plaatsen gestaan hadde, hy eindelijk tot den stoel van Leiden geroepen is. Eindelijk, dit is het lot van de Universiteit te Leiden, dat de bequaamste Professoren aldaar hunnen loop komen te eindigen, en hun werk ten einde te brengen; als zijnde op een der vermaardste Schouwtoneelen van geheel Europa. Onze Wittich is dan aldaar geroepen tot Professor in de Godgeleertheid in den jare 1671. enz.

lijk heeft aangetaft; deze van een overgroot getal der aanzienlijkste inwoonderen berovende, en de andere van hare voornaamste pilaren en sieraden ontzettende: zijnde de Professoren mede byna rot op de helfte weggerukt en gesmolten. Onder deze stierf mede dat grote pronkstuk onzer Theologische order, dat helderste licht aller Schriftgeleertheid, *Job.* *Coccejus*. Welken zwaren slag de Stad en Akademie daar door overgekomen zy, heeft in dien tyd de grote Godgeleerde en geoeffende Redenaar, *Abrab. Heidanus*, die eerwaarde Oudeman, en blinkende star dezer Hogeschole en der Leidsche Kerke, van den Akademischen Stoel zelve in ene openbare Redenvoeringe betreurt.

Dit verlies door Gods goedheid nauwlijks herstelt zynde; ziet daar wederom ene tweede ramp, niet lange daar na, in den jare 1672. daar op volgende, ons door de vyanden toegebracht; die, gelijk als den ganschen Vaderlande, ook onze Hogeschole doodlijk scheen te zullen wezen. Ach my! die genoodzaakt worde in dezen ene droefheid te vernieuwen, die niet is uit te spreken. Deze Stad zelve, en deze Akademie in de Stad, kon, van hare wallen afkykende, met hare ogen den rook ener grouwelijke verwoestinge in de nabuurschap zien opgaan; terwyle het vyandlijke Fransche leger, onder het geleide (niet zo zeer van enen mensch, als wel van een gedrocht) de zeer volkrijke dorpen *Swammerdam*² en

1. *Job. Coccejus*. Dezen heeft Maria Heinius, de Huisvrouw van zijnen enigen zoon Jo. Henric. Coccejus S. S. Th. Doct. Griffier van de Leenkamer van Holland en Secretaris van des Generaliteits Rekenkamer, een gedenkteken, en afbeeldzel van marmer doen stellen in de St. Pieters Kerk, alwaar hy begraven is. Het opschrift luid aldus: „ De Weduwe „ en Kinderen van den voortreffelijken „ Godgeleerden Johannes Coccejus hebben alhier des zelfs gebeente, den wederkomenden Christus geheiligt, doen nederleggen in 't jaar der voorledene eeuw 1669. in 't 66. zijnes ouderdoms: „ wiens scherpzinnigheid, ervarenheid en „ naarstigheit in het uitleggen, verklaren, en overdenken der H. Schriften; „ en zijn afgesloofde arbeid in de Aka-

„ demien van Francker en Leiden, de „ gansche wereld bekend zijn. En „ heeft de schoondochter en weduwe „ Maria Heinius gewilt, dat ook alhier „ het overblijfsel van zijnen zone Joh. „ Henr. Coccejus, der H. Theol. Doct. „ Griffier van de Leenkamer van Holland, en Secretaris van de Generaliteits Rekenkamer, neffens die zijner Ouderen begraven, en het hare daar by gevoegt zoude worden; en by uiterste wille begeert, dat dit gedenkteken voor haren waardsten Schoonvader en Echtgenoot gestelt wierde, in 't jaar 1712.

2. *Swammerdam*. Deze droevige geschiedenis is in 't brede beschreven door *Petr. Valkenier*, in zijn verward Europa, in het Duitsch t'Amsterdam in den jare 1675. gedrukt. blad. 84o.

en *Bodegrave* met ene dol woedende, en meer dan barbarifche wreedheid in brand ftak; als of zy in dien enen nacht hunnen naam van wellevendheid, anderzins alomme zo zeer geroemt, enen eewigen brandmerk achternalaten wilden; alzo zy voorgenomen hadden, na alles omgebracht en verbrand te hebben, voorts op deze Stad aan te trekken, en alhier mede alle onze bezittingen, huizen, en menfchen te vernielen, indien gy het, o God onzer Vadersen! niet belet hadde. Zonder deze zyne befcherminge, en die alleen, was het met u, o goede en vruchtbare Moeder! gedaan geweest. Ook was die uwe zo rijke Boekerye weggeraakt: zo wel als alle uwe zeldzame en kostelijke huisraad, tot de vrye konften en wetenschappen behorende; die of door de verflindende vlam verteert, of, gelijk het te *Praag*,¹ te *Heidelberg*,² en in andere plaatzen gegaan is, door de wrede handen der zoldaten geplondert en weggerooft zouden zyn geworden.

Ik zelve, noch maar een jongen zijnde, heb in dien tyd, en kan 'er alsnoch zonder fchrik en onrztettinge niet aan gedenken, met deze myne ogen gezien, dat de jeugd, op deze Akademie ftuderende, tot ene Kompagnie voetknechten wierd aangefchreven, de wapenen opnam, aangegort en geoeffent wierd, om den Godsdienft en onze aloude Vryheid tegens alle vyandlijk geweld te verdedigen, en de Stad zelve te verfterken: zo dat de befcherming, welke de gewapende floet der borge-

1. *Praag*. Wat de Akademien, Boekereien, Collegien, en Kerken in Bohemen, en byzonderlijk te *Praag* overkomen zy, door de droevige oorlogen, heeft *Pb. Abelinus* in 't toneel van Europa befchreven. In 't eerfte deel bl. 655. op't jaar 1622.

2. *Heidelberg*. Alhier was voortijds een vermaarde Boekerye, voorzien van allerlei flag van oude gefchreven boeken, door welkers naam onze Cl. *Salmafius* zodanig aangezet was, dat *Ant. Clemens* in des zelfs leven van hem verhaalt: *Als by dan geheel en al brandde in begeerte om de Kerkelijke gefchiedeniffen in den grond te kennen, en by voorzag, dat de Studie der Philologie hem daar toe ten voornaame hulpe zoude ftrekken, en dat zo vele geleerde*

mannen, door welke Duitschland alstoen vermaart was, zo vele uitgekijpte, en te vergeefs elders gezochte boeken van de eerwaarde oudheid, met welke de Bibliotheek van de Paltz boven alle andere voorzien, pronkte, dagt by alleen om Heidelberg, en verlangde daar na. Deze zelve Bibliotheek is in dien gezegden bloedigen oorlog uit Heidelberg naar *Romen* vervoert, en is noch in de Bibliotheek van het *Vatikaan* van andere boeken afgefcheiden: gelijk *Burnet* dezelve alzo gezien heeft, daar van meldende in zijne reize door *Italien*. Vorders van de Boekerye wanneer, en door wie van zijn plaats vervoert, zie *Abelinus* bl. 734 op het jaar 1623. en de hiftorie van de *Paltz* door *Tolnerus* befchreven, hoofdf. 3. bl. 106.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 43
ren (alstoen de eerste Professoren in de Akademie inleidende)
voorhenen aan Pallas belooft had; deze Pallas nu weder op
hare beurte met hare blinkende wapenen voorttrekkende, dien
zelve bystand aan de Stad betonen wilde.

Over deze gebood als Kapitein *Christ. Melder*, uit den rang
der Professoren; een Man van ene Wiskundige snedigheid, en
te gelijk van ene heldhaftige kloekmoedigheid; die, volgens
de regelen zijner konste, de wallen in order brengen, sterk-
tens opwerpen, en de voorschanssingen verdedigen zoude.

Aan deze Keurlingen wierd de Stads poort, daar door men
naar den Hage, de zitplaats van de Vaderen des Vaderlands,
reift, staande ailerdichtst aan der Musen Tempel, te bewaren
gegeven en aanbetrouwt; teffens met de naby gelegene wallen
en torens, om ten allen tyde, als dichte onder het oge zyn-
de van deze hunne goede Moeder, te wakkerder en onver-
schrokkener den vyand van haar af te keren.

Hoe vaardig deze dien last op zich namen, hoe waakzaam
zy by nacht en by dage, en ook hoe geschikt en gehoorzaam
aan hunnen geleerden Oversten ' waren, heeft in dien tyd, en
in 't vervolg de gansche Stads borgery tot hunnen lof by monde
en by geschrifte getuigt; zo mede de Overheid der Stad zelve.

Ook heeft dit, myne Toehoorders! van den Akademischen
Stoel verkondigt die gansch beschaafde *Janus Groenendijk*, uit
Borgemeesterlijke Voorouderen geboren, een groot beminnaar
der Rechtsgeleertheid, Geheimfchryver dezer Stad, kortom een
Man, in wien de geleertheid met de burgerlike voorzigtigheid
om den palmkrans schein te sryden; deze voorname begun-
stiger onzer vruchtbare Moeder, gelijk ik zelve, in dien tyd
alhier ter studie leggende, en vele uwer, gehoord hebben. De-
ze *Groenendijk*, zegge ik, hebben wy van die gemelde plaats
dat

1. *Oversten*. Zijn Lieutenant was *Car. Sobietsky*; en de laatste was de vermaarde
de Maatz Med. Doct. en Chemiæ Pro- *Conr. Ruysch*, nu Oud-Burgermeester de-
fessor. Vaandrigs waren uit de Studen- *zer Stad*; by wien het Vaandel van de
ten van deze Akademie, de een na den *Akademische bende* tot ene eeuwige ge-
anderen van de klokste Jongelingen, on- *dachtenisse*, en ter eerevan zijn geslachte,
der de welke mede geweest is de door- *noch zorgvuldig bewaart word*, en noch
luchtige *Sobietsky*, wiens Oom was die *onlangs van my gezien is*.
onverwinnelijke Koning van Polen, *Jo.*

dat zoetvloeyende en uwer aller nalezinge waardige *Vaars* ' horen opdeunen; zijnde *toegewijd ter onsterflijke ere der voortreffelijkste Mannen, die, Studenten der Leidsche Akademie zijnde, zo dapper, en niet zonder roem, voor de behoudenis des Vaderlands, der Stad en Hogeschole, en tot vreugde van alle eerlijke lieden, in den jare 1672. gedient hebben.* Toen was het, dat wy uit alle de delen van 't Vaderland de voornaamste Mannen herwaarts zagen komen, waar van 'er noch velen in 't leven zijn; ja, van welke ik 'er zelve noch enigen alhier voor my zie, die te dezer tijd het hoogste bewint in de Regeringe der Stad en Republieke aan de hand hebben, en de rechten van oorlog en vrede kloekmoedig; ongekrukt en zuiver beschermen. Wy hebben gezien, herhale ik nochmaals, dat die zelve Mannen, na dat dit Heldendicht tot hunnen lof was opgezegd, met ere, de een na den anderen, tot dien zelve Stoel beroepen wierden, en dien beklommen, onder den toevloed van vele doorluchtige Heren, die den zelve omringden. Ook zagen wy, dat die zelve, uit den naam van de Magistraat dezer Stad, door den gemelden Redenaar met een waardig gedenkteken, aan hunne verdiensten verschuldigt, met enen zilveren penning, ter eeuwiger gedachtenisse van het gebeurde, en ten onsterflijken roem van hen en hunne familien, vereert en beschonken wierden. Hoedanige gedenkpenningen als noch, gelijk ene Stedekroon, in veler kabinetten onder de geachtste schatten zorgvuldig en met recht voor den nakomelingen bewaart worden. Op dezelve staat dit *Vaarsje* gemunt;

*Stof vry, o Griekenland! dat Pallas durfd' bespringen,
En Troyen won, door 't paard, dat monster van een beest.
Minerva Leiden dekt door hare voedsterlingen.*

Raad, Lezer! wien de Maagd meer gunstig is geweest.

1. *Vaars.* Dat zelve is te Leiden gedrukt 1683. waar by ik 'er noch twee moet voegen, die de zelve Heer Groenendijk met zijn eigen hand geschreven heeft by de gedrukte, en aan ieder lid van die Krijgsbende omgedeeft zyn, die hy alle uit naam van de Regering der Stad bedankt heeft voor hunnen getrouwen dienst. Deze my door den Heer Ruyfch medegedeelt, luiden aldus, na dat eens iegelijken naam op het hoofd geschreven was:

Te
Hoewel de roem zich zelf naar waarde kan vereeren,
En deugd haar eigen werk op 't bereijktst beloont;
Zo kan 't niet schaden, dat, op 't hoog bevel der Heren,
Uw dienst, o Held! word door mijn tekening bebroont.

J. v. GROENENDYK.
Secretaris.

Te weten, zo hoog schattede de Overheid van Leiden dezen onzen, den Godinnen der wijsheid toegewijden, Tempel, en die zo vaardige pogingen der Akademische borgeren, om de Stad te helpen bewaren en beschermen: geheel niet ontaart zijnde van dat verstandige gevoelen hunner Voorouderen. Want die hadden reeds in de voorledene eeuw, nauwelijks vyftien jaren na de stichting dezer Hogeschole (wanneer enige wangunstigen, door nydigheid over den voorspoed der Stad, en aanwassende Akademie aangedreven, driftig beraadslaagden, om de zelve in ene andere Stad over te brengen) in de tegenwoordigheid van de eerste Mannen, opentlijk betuigt, dat zy, als der zelve nakomelingen, en van het zelve gevoelen zijnde, by openbare geschriften¹, onlangs door hen uitgegeven, en ter vergadering van de Edele Mogende Heren Staten overgelevert, ook niet nagelaten te herhalen; te weten, *Dat zy de Universteit alhier houden en achten, niet alleen als lief, en waard, maar voor hunne enige en beste parel; en dat zy hen alles liever zullen laten ontnemen, dan zich van de zelve berooft te zien.* O voortreffelijk oordeel, aan wijze en verstandige Overheden ten volle betamende! O uitmuntende liefde! De grote en goedertiere God geve, dat ook de Voorgangers der Akademie insgelijks, door hunne genegenheid tot de Stad en de Hoge Regeerders der zelve, onverzettelijk by dat voornemen blyvende, ten allen tyde door ene onderlinge goed-

gun-

1. *Om de Stad te bewaren.* Alhier moet ten dienste van de nakomelingschap aange-tekent worden, dat deze Stad voor een eeuw van der Spanjaarden verwoesting bewaart, nu tegens der Franschen overval verdedigt, de zegepralende vijandelijke legers, tot hare onsterfelijke eere, alhier zodanig gestuit heeft, dat zy gene meerdere voortgangen in Holland doen, noch zich geen voet verder bewegen konden; en dat aldus ons gehele Vaderland anderwerf ene dankbare erkentenis aan de zelve verschuldigt is.

2. *Openbare geschriften.* Ziet de *Deductie*, of het *verhaal*, uit name van de Magistraat van Leiden geschreven door Petrus Marcus, Penfionaris der Stad, en overgegeven aan de Heren Staten van Holland en Westvries-

land, den 23. july 1717. bl. 19. waar in gewag gemaakt word van een *vertoog*, uit naam van de Heren Baljuw, Burgermeesteren en Schepenen, aan den Grave van Leicester overgegeven, den 4. Juny 1586. by gelegenheid, dat toen ter tijd eenige zaken verhandelt wierden, die tot nadeel van de Akademie konden strekken; in welk de aangetoge woorden voorkomen, en alhier verhaalt worden. Voorts hoe groot een voordeel de Akademie aan het Vaderland en de Stad toebrengh, schrijft mede duideljk de eerste Burgermeester van Leiden *J. J. Orlers*, in zijne beschrijvinge van deze Stad, bl. 201. en wy hebben het zelve reeds hier voren uit *Grotius* verstaan.

gunstigheid den anderen omhelzende, met zamengevoegde en in alles verenigde harten en krachten, malkanders welwezen en achtig ongeveinsdelijk zoeken en bevorderen mogten!

Doch om wederom ter zake te komen, zo heb ik nu te spreken van het vrolijke Feest des tweden Jubeljaars, in het honderdste jaar na de stichting dezer Akademie, als wanneer de donkere wolken van dien grouwelijken oorlog een weinig verdreven waren, alhier geviert. Deze was die vermaarde achtste dag van de maand *Februarij* des jaars 1675. En ziet daar van alle kanten zo vele uitmuntende Mannen van allerlyen rang en waardigheid herwaarts toevloeyen! Alle hoeken der grote gehoorzale zyn met zamengepakte scharen van Toehoorderen vervult en opgepropt; die zelf, hoe ruim die anderzins zy, zo groot ene menigte niet omvatten noch bergen kan.

In den kring der Toehoorderen bevind zich de Prins van Oranje, *Willem* de III. zelve; niet lang te voren een borger dezer Akademie, en alstoen de Bestierder des Vaderlands; en, gelijk hy de erfgenaam was der aloude toegenegenheid ontrent dezen Tempel, onder het beleid zijns Overgrootvaders gesticht; alzo ook de goedertiere Beschermmer en Handhaver, als mede de Toeverlaat en luister der geleerde Mannen, geweest is. De Vorst zettede zich in de eerste plaatze, allernaast aan den Stoel; dien, *Arn. Syen*, als *Rector Magnificus*, beklom. Elk was luisterscherp naar dezen Redenaar; die aanhief, en ene zeer sierlijke Reden voerde, en de zelve met een bly Vaars besloot (och of het tot ons overgekomen ware!) daar in hy voornamelijk des Prinzen lof bazuinde en verhefte, en aldus, onder ene allergunstigste toejuiching der gansche vergadering, het eerste honderdjarige Jubelfeest besloot en ten einde bragt.

Daar op volgde straks een allervrolijkst gebrom der Toehoorderen (die tot hier toe aandachtig naar den Spreker geluistert hadden) onder het geklank van een allerzoetst Musiek, zo van velerhande snarenspeel, als van menschen stemmen: zijnde niets vergeten van alles, wat tot herhalinge en verdubbeling (pas vier maanden te voren van dien zelve Stoel door *Spanheim*, den Zoon, dien gulden mond, insgelijks het honderd-

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 47
derdjarige Feest ' van de verlossinge der Stad van de belegeringe der
Spaanschen geviert zijnde) schein te behoren; en dat bequaam
was, om die allerheucheljkste gedachtenis van die dubbele en
overgrote weldaad; namelijk, en van de behoudenisse der Stad,
en de stichtinge dezer Hogeschole, uit te drukken.

In dezen zoude ik my moeten beroepen op uwe getuigenissen,
hoog eerwaarde Oude en bejaarde Mannen! die, in dien tyd
jongelingen zijnde, deze plechtelijkheid hebt bygewoont. On-
der welke ook gy zyt, doorluchtige Heer van *Maasdam!*
zijnde uw Hoogedele Vader toen eerste *Curator*, of Bezorger
der Akademie; en gy nu mede de eerste der Ridderschappe;
het hoofd dezer Bezendinge, wegens de Vaderen des Vader-
lands; en de hoogste luister dezer Gehoor-zale! U lieden bid-
de ik, gy wilde doch aan dit mijn waarachtig zeggen hier na ge-
tuigenis geven; en onder den uwen, die afzonderlijk het ove-
rige van den dag in vreugde staat door te brengen, verhalen;
en ook uwen nakomelingen vertellen, wat uwe ogen in dien
tyd gezien, en wat uwe oren gehoord hebben van alle die op-
rechte blyken ener uitgelatenste blijdschap: want de vreugd had
paal noch maat!

Uit velen kan ik deze twee dingen met stilzwygen niet voor-
by gaan; namelijk, dat, na het eindigen der Redenvoeringe, en
enige plechtigheden dezes dags, de Redenaar en gehele Akade-
mische Raad, in het gemene Stads huis, den *Doel* genaamt,
(om dat de borgers aldaar gewoon waren, of met het schieten
van pijlen, of van koegels, in het aangelegen veld zich in den
wapenenhandel te oeffenen) met ene rijkelijke, en, naar het
verhaal onzer Jaarboeken², gansch koninklijke maaltijd onthaalt
geweest zijn. Onder de gasten bevond zich, neffens de hoofden
uit de Magistraat der Stad, uit de Ridderchap van Holland, uit
de Staten, en uit het hof van Oranje, de *Prins* zelve; en wierd
aldus die dag door alle deze aanwezenden met veel vrolijkheid
doorgebracht. En deze vreugdbedryven namen zelf met het on-
dergaan der zonne geen einde; maar wierden tot late in den
nacht

1. *Feest*. Die Akademische Reden is | re 1674.

gedrukt voor delijft van de gemene Boe- | 2. *Jaarboeken*. Zie de handelingen van
kerije van Leiden, uitgegeven in den ja- | den Akademischen Raad, over dezen dag.

nacht allerhande soorten van vyerwerken geworpen en opgescho-
ten: aldus den dag, die voor het verheugde volk te kort was,
zo veel zy konden verlengende en uittrekkende.

Maar mogelijk rekke ik deze mijne Reden ook te lange, door
my tot hier toe met dat honderdjarige Feeft te blyven ophou-
den. Want wy hebben alsnoch te spreken van deze derde
Tijdorder onzer Akademie, welkers Jubilé wy op heden vieren,
en daar van ik, zonder te misdoen, niet zwygen mag. Doch
van de eerste twee zyn reeds zo vele heerlijke zaken vernield, dat
men zoude kunnen denken, dat 'er voor deze derde niets overge-
bleven ware.

Gy bedriegt u, mijne Toehoorders! ik zegge, gy bedriegt u,
indien gy dit oordeelt. 't Is waar, het past ons niet, deze tij-
den, die tot ons ene nadere betrekking hebben, of onze eige zaak
wijdluftig en hoge te verheffen, veel min in het openbaar daar
van breed op te snyden. Maar ook betaamt ons dit niet, noch
wy mogen de roemwaardige verdienften (die aan de onsterflijk-
heid behoorden toegewijd te zijn) onzer naaste Voorzaten, van
wier geleerdheid en onderwys ook velen uit onze Order', en
noch veel meer andere' uit het getal der uwen, zich bedient hebben,
en daar door zy tot zo hogen trap van wijsheid en roem zyn op-
geklommen, met een schandig stilzwygen bezoedelen. Echter
zal ik alleen kortelyk die voorname Mannen, en hunne zaken
aanraken; op dat ik niet te lang, of te verdrietig, of ook wan-
trouwende, mogte schijnen aan de geheugenisse van zeer velen
onder u; die, gelijk gy zelve by hunne bedryven zyt tegen-
woordig geweest, en die gezien hebt, aldus ook, zo ik ver-
trouwe, u niet zult onttrekken, om den nieuwsgierigen mede te
delen 't gene gy daar van kundig zyt.

Namelyk, dat, gelijk nu deze heerlijke Tempel der goede
konften en wetenschappen uit zijne kindsheid en eerste jeugd
by trappen tot zynen manlijken ouderdom scheen gekomen te
zyn;

1. *Velen uit onze Order.* Ja verre de mee-
fte, en voorwaar alle, alleenlijk twee uit-
gezondert.

2. *Veel meer andere.* Voorwaar het groot-
ste getal der Toehoorderen van allen rang
en waardigheid; niet alleen de Leraars

in alle wetenschappen, niet alleen zo ve-
le Bedienaars des Goddelijken woords,
en alle de Predikanten der Kerke van
Leiden, een alleen uitgezondert; maar
ook zelve de Curateuren der Akademie,
en de gehele Magistraat van de Stad.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 49
 zyn; de zelve ook alzo dezen zynen staat zorgvuldig getracht heeft
 te handhaven, zulks is by de uitkomst, in alles hunnen wensch
 beantwoordende, gebleken.

Want niet lange na het houden van dat honderdjarige Jubel-
 feest, daar van ik straks gesproken hebbe (zynde in den jare acht-
 en-zeventig daar aan volgende de eerste oorlog met de Franschen
 in enen aangenamen vrede verwisselt) hebben de Studien alhier,
 zo ooit, of ergens, in dien tyd op het allerheerlijkste gebloeit;
 als wanneer, wegens den vermaarden roem der uitmuntenste Man-
 nen, van alle kanten ene allertalrijkste menigte van Toehoorder-
 en herwaarts aangelokt en toegevloeit is.

Van de Helden, die in den voorledenen Tyd gebloeit hadden,
 waren 'er toen noch vele in 't leven: waar van zommige korter,
 zommige langer, en ook verscheide meer dan de helfte des der-
 den Tijds, dien wy altans sluiten, niet opgehouden hebben, deze
 Akademie met zulke rype vruchten hunner geleertheid te vereeren
 en te versieren; en hunne nieuw verkorene Amptgenoten door
 hun neerstig voorbeeld op te wekken en aan te sporen.

Gedurende dezen Tijd nu zijn 'er verkoren, en in de plaatze der
 overledenen aangesteld vyf¹ Professoren in de Godgeleertheid;
 drie² in de Rechtsgeleertheid; negen³ in de Geneeskunst; drie⁴
 in de Wijsgeerte; en eindelijk twee⁵ in de Historien en beschaaf-
 de Letteren, die byna alle, ieder in zyne Leeroeffeninge, uitge-
 munt hebben; en alsnoch door zo vele uitgewrochte schriften
 hunnen naam niet laten sterven, noch in vergetenheid komen.

En deze zijn onze Voorzaten geweest. By welke ik nu wel
 zoude willen, en moeten, optellen deze onze Achtbare Order⁶ der
 wyd-

1. <i>Vijf.</i> Ant. Hulsius: Jac. Gailjard: Jac. Trigland de Kleinzoön: Herm. Witz: Sal. van Till. 2. <i>Drie.</i> Sibert Coeman: Jo. Voet: Phil. Reinhard Vitriarius. 3. <i>Negen.</i> Paulus Hermannus: Ant. Nuckius: Archibald Pitcarne: Godefr. Bidlo: Frid. Dekkers: Petr. Hottonus. Jac. le Mort: Bernh. Albinus: Jac. Rauw. 4. <i>Drie.</i> Wolf. Senguerd: Wilh. Wil-	helmus: Jac. Bernardus. 5. <i>Twee.</i> Jac. Gronovius: Jac. Periz- zonius. 6. <i>Order.</i> Deze bestaat tegenwoor- dig uit zestien. Vier Godgeleerden: Jo. Mark: Franc. Fabricius: Jo. Wesselius: Taco Hajo van den Honert. Insgelijks vier Regtsgeleerden Ger. Noot: Ant. Schulting: Jo. Jac. Vitriarius: Jo. Ortwin. Westenberg. Drie Medicijns: Herm. Boerhaven: Herm. Oosterdijk Schacht:

wydberoemde Mannen , myne geëerde Amptgenoten , die gy alhier tegenwoordig ziet , de Lichten dezer Hogeschole : door wier luister (en behaagt het u mynen naam mede op die lijst te stellen , zulks zal van uwe goedgunstigheid afhangen) ik zelve ontsteken en gemoedigt worde , om myne krachten , die met myne jaren vast henen gaan en aflopen , noch zo veel mogelijk is , op te wekken . Doch dezer lof en achting , waar van gy reeds (als der zelve verdiensten uit hunner monden of schriften kennende) zo groten gevoelen hebt , zal eens hier na een ander , dien het door de Godlijke voorzienigheid zal gegunt worden het vierde vyftigjarige Jubilé dezer Akademie , daar van wy nu een begin maken , aldus te sluiten , vrymoedig , onbeschroomt , en zonder enige vleyerye , vermelden en uitmeten .

Wat wonder is het nu , dat onze Hogeschool in dezen derden Leeftijd , onder zo groten reiks van voorname Leidsmannen , zo heerlijk gebloeit hebbe , en , zonder roem gesproken , als noch bloeit ? niet alleen door ene gelijke vermaardeheid van Leraren , of aantal van Toehoorders , of toevloed van buitenlanderen ; met een woord , van alles wat ene Universteit in allen dele beroemt maken kan ; maar dat ze ook die zelve te boven gaat . Daar dit noch bykomt , dat de uiteindens dezes Tijds , door Gods zonderlinge goedheid , als wel der twee voorgaanden , noch door inwendige onenigheden onder de Leermeefters , noch door de allerwreedste en verderflijkste invallen der vyanden van buiten , besmet zyn .

En aldus gaven wy u , veel geachte Toehoorders van allerlyen rang ! enigzins het denkbeeld van deze Akademie . Enigzins , zegge ik . Want al ware het , dat ik zommigen mogte schijnen reeds te lange geweest te zyn , zo is het doch gewis , dat ik alleen de hoofdzaken hebbe aangeroert . Dewijle het lofslijke onzer Hogeschole , ik zal niet zeggen uit de Dagregisters , maar uit de Jaarboeken zelve , te beschrijven , het werk ener gehele Historie wezen zoude . Indien echter iemand meinde , dat ik mijne reden te ver-

re

Bernh. Sigfrid. Albinus. Twee Wijsgeeren : Guil. Jac. 's Gravezande , en Jac. Wittich. Drie in de Historien , en Philologie : Jo. Heyman : Petr. Burman , en Sigebert Haverkamp. Extraordinair Professor in de Oosterfche talen Car. Schaaff. en de Lezer , die ook in het Nederduitsch de Wiskonst , en 't gene daar toe behoort , onderwijft , is Henr. Coets.

re had uitgestrekt, die, bidde ik, wil zulks my niet wijten; maar aan de vruchtbaarheid der stoffe; aan de vrolijkheid dezes dags aan de begeerte der Hoge Overheid¹; en ook aan uwe verwachtinge toeschrijven; als die my toeschenen hierom tot deze allertalrijkste Vergaderinge, uitmuntende door zo vele brave Mannen van allerlijen rang en staat, te zullen toevloeyen (gelijk de uitkomst in zo verre mijne hoop niet bedrogen heeft) op dat gy de beginzelen, den voortgang, en de voornaamste lotgevallen dezer Hogeschole, zo beknopt, als doenlijk was, en als in een klein tafereel zoud voor uwe ogen afgemaalt en daar gestelt zien. Ten dien einde hebbe ik verricht 't gene ik konde. Doch indien ik schijnen mogte te min voldaan te hebben, dat (bidde ik) wilder gy ook aan mijne nalatigheid of enig verzuim niet wijten; maar aan mijne geringe bekwaamheid omtrent dit slag van zaken: als die ook hier naar nooit gestaan, noch dit werk gezocht hebbe; maar die verplicht ben geweest, om (naar het oud gebruik de hoge Regeringe dezer Akademie neerleggende) dien last, die van zelve op my afdaalde, te ondergaan. Ook had ik onder alle die welsprekende Mannen, die voor mijnen tijd insgelijks op een Jubileest van den Akademischen Stoel ene Reden gevoert hebben (voor zo veel ik heb kunnen navorschen, en my gebleken is) geen enen voorganger, wiens voorbeeld ik in het opstellen en scherzen van deze Akademie konde volgen. Doch het zy dan, dat ik meer of min mag schijnen voldaan te hebben, zo zal doch deze Hogeschool met dien eertijtel blijven pronken, dat 'er geen ene in gansch Nederland te vinden is, die deze overtreft; ja nauwelijks ene die ze evenaart, of 'er by halen kan; zo 'er zulk ene maar zy.

Ook zal de betoging van dezen roem u niet moeyelijk voorkomen, wanneer het u lusten mogte, gelijk gy wel zoud* kunnen, de gelegenheid en standplaats, de Leraars en de Leerlingen, de Gehoorzalen, en Schouwburgen, tot de Ster- Ontleed- Scheiden Natuurkunde geschikt; den Tuin en Boekerijen, Genootschappen en Voorrechten, op dat ik geen meerder zaken ophale,
van

1. *Op de begeerte der Overigheden.* Want deze reden is op bevel van de Wel-Edele bevelen van welke doorlugtige Vergaderinge my door den eersten Burgermeester aangezegt is, en ik zeer gewillig heb Borgermeesteren tot dit einde gericht: de opgevolgt.

van deze onze Akademie met de andere (die echter alle en ieder in 't byzonder hare achting en lof verdienen) te beschouwen en te vergelijken. Want van deze alle genoeg en naar hare waarde te spreken, ware het werk niet ener Redenvoeringe, maar enes Geschichtboeks. Daarenboven is 'er van enige der zelve hier voren reeds meldinge gedaan.

Doch dit moet ik uit de volheid van een vrolijk harte herhalen; dat deze bogen en roemen mag op dat sieraad, waar in de wijsste der Koningen ' zelve oordeelde, dat de eer en heerlijkheid der Koninkrijken bestond; te weten, dat 'er gedurig zo talrijk ene menigte van Studenten, niet alleen uit Europa, maar ook uit Africa, Asia, en de verre afgelegenste Indien, en uit America zelve (ene andere wereld) van tijd tot tijd tot den schoot dezer vruchtbare Moeder is komen toevloeyen.

Voorts is het getal der Zonen, welke deze Moeder achter makenderen, zedert *Jak. Jaymesius*, een Engelsman van geboorte, en een Rechtsgeleerde van professie (als die de eerste is geweest, tot op de drie *van den Bosschen*, eige Broeders, Hollanders, en de een na den anderen op enen dag, nu voor zes dagen, tot Rechtsgeleerden, en *Godefr. du Bois*, een Zeeuw, die de laatste was, nu voor twee dagen te gelijk in de Wijsgeerte en Geneeskunde) met den Lauwer van 't Leraarschap gekroont heeft, zo groot, dat men het bezwaarlijk zoude kunnen opmaken. Dewijle 'er verscheide jaren geweest zijn, in ieder van welken alhier tachtig, en meerder, ja byna hondert hoofden der brave Jongelingen gelauwert zijn: die ook in alle oorden der wereld de meeste Kerken, Raadhuizen, Rechtbanken en Scholen bezeten en zodanige ampten bekleed hebben: en die overzulks, of met de levendige stem, of door hunne schriften, die de eeuwen verduren zullen, in de Oeffenscholen der deugden en verstanden alsnoch spreken, en leren.

Ook is 't niet alleen het getal, daar wy op roemen; maar het zijn ook zulke Toehoorders, die uit het bloed der Goden gesproten zijn. Laten de *Leuvenaars* breed opgeven, dat de *Hertog Albertus* met de *Hertoginne Izabella*, eens te *Leuven* zijnde, de School van *Just. Lipsius*, die ook de onze geweest is, hebben willen bezoeken.

Doch herinnert u, Toehoorders, wat 'er reeds van zo vele doorluchtige *Prinszen* gezegt is; die alhier enen behoorlijken tijd lang de

1. *Koningen*. Salomo n amentlijk. Zie het boek der *Spreuken* Cap. 14: 28.

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 53

de Studien yverig hebben waargenomen. En behalven deze kunnen wy 'er meer anderen byvoegen : als den *Groothertog van Toscanen*¹, die, met enen aanzienlijken hofftoet, zich niet verontwaardigt heeft onzen *Joh. Fred. Gronovius*, een voortreflijk Man, van den Akademifchen Stoel ene Lofreden op het Huis van Medicis te horen uitspreken. Ook hebben wy den *Biffchop van Londen*², dien beroemden Prelaat, die *Jac. Gronovius*, dien groten Zoon van *Johan Fredrik*, ene Redenvoering op de overkomfte van *Willem den III.* hoorde doen. Daarenboven hebben wy den *Keurvorft*

1. *Groothertog van Toscanen.* Want als de wijldluftige Heer *Heinfius* door brieven aan den Akademifchen Raad te kennen gegeven hadde, dat *Cofmus de Medicis*, Groot Hertog van Toscanen voornemens was deze Akademie met den eerften te komen zien, heeft de Raad den 24. Decemb. 1667. geoordeelt, dat 't met de ere van de Akademie overeen kwam, dat iemand van de Heren Profeforen zo een groot en geleert Prins, en Begunftiger van geleerde Mannen, over zijne komfte opentlijk geluk wenschte. Welke laft *Jo. Frid. Gronovius* aanbevolen is. En oordeelde de Raad, zo ras de Prins in de Stad zoude gekomen wezen, dat hy by de eerfte gelegenheid, uit naam van den Raad, door den Reëtor en zijne *Affefforen*, of Byzitters, behoorde te worden verwelkomt en verzocht, dat hy met zijne tegenwoordigheid wilde verveeren ene Redenvoering, in welke de Raad verlangde opentlijk te betuigen, hoe aangenaam hen de komft van zo een groot Prins in onze Akademie was, die, naar het voorbeeld der Voorouderen, zo veel van de Geleertheit en by de Geleerden verdient had. Als dit gedaan was, heeft hy na ene zedige verfhoning, waar mede hy zich op 't hoogfte verheft, de ere, welke hem van de Akademie aangedaan wierd, dankbaarlijk aangenomen; en zijn de Reëtor en vordere Afgezondenen met de grootfte beleeftheit van dien doorluftigften Prins ontfangen, en na een gemeenzame zamenfpraak weder vertrok-

ken. Als de dag gekomen was om de Reden te voeren, die was den 10. January 1668. zo hebben de Reëtor en de Raad den voorzeiden Prins aan de deur van de Akademie opgewacht, en den zelve tuffchen den Reëtor en den eerfte Profeffor op de daar toe geftelde plaats begeleid. Als toen deed de vermaarde *Gronovius* ene Reden, in welken hy den Groot Hartog van Toscanen in de Theologifche Gehoorplaats, met tapijten verfiert, heeft aangesproken. En heeft de Prins aanftonds na het eindigen dezer Reden, in de Gehoorplaats zelve den Raad bedankt, en uitgaande dikwils betuigt, dat hem ene aangename ere gefchied was. Deze Reden is by onzen *Elzevier* gedrukt op het grootfte formaat. Van deze aanfpraak fchijnt de gezeide *Gronovius* zelve te gewagen in den Brief aan *Nic. Heinfius*. Zie *Burman* 3. deel der Brieven, door vermaarde Mannen gefchreven. brief 414. Zie ook 415. bladz. 532.

2. *Den Biffchop van Londen.* 't Welk gebeurt is den 17. Febr. 1691. wanneer de Reëtor verhaalde, dat tot deze *Oratie*, of Reden zouden komen deze doorluftige Mannen, als de Biffchop van London, en de Graaf van Nottingham, niet uit den naam van Koning Willem den derden, maar uit hunnen eigen naam. En heeft het den Raad goed gedacht, de zelve door de oudfte van de vier Faculteiten aan den drempel van de Akademie te doen opwachten: het welk ook gefchied is.

*vorst van Saxon*¹, den wijdluftigen *Koning van Denemarken* en *Noorwegen*, als toen den *Erfprins*: zo mede de *Prinzen* van *Beyeren* en den *Paltz*: en den voornaamsten van alle de *Helden*, den *Prins Eugenius van Savoyen*; en anderen, die de *Akademie*, den *Tuin*, de *Anathomifche*, *Astronomifche*, *Phyifche* *Theaters*, en de *Bibliotheek* gezien hebben.

Maar u, o roemruchtige, en in alle konften en beste wetenfchappen allerwijfste *Vorst*, en aller *Ruffen* onverwinnelijke *Keizer*! kan ik met ftilzwijgen niet voorby gaan. Gy hebt den felkouden nacht in een gering *Jacht* op den *Rhijn*, die gelukkig den drempel onzer *Hogefchole* befpocht, voor de deure onzer *Akademie* zelve doorgebracht; zo dat gy voor het aanlichten des dageraads, des ochtents met het klokflag van vijven, al by onzen *Boerhave* waart, en met hem de gewaffen in den hof, de winterhuizing, kachels, en onderaardsche vuurbuizen op't naukeurigfte befchouwde. Daar na bekeekt gy in den hof zelve de *Akademifche* *Schatkamer*; het gemene ter vlugt overziende, maar by alles, wat onbekent en zeldzaam was, ftaan blijvende, die ftuk voor ftuk met het oge opnemende, en, zo 'er iet merkwaardigs voorkwam, op't naukeurigfte onderzoekende. Hoe grote blijken gaaft gy toen van uwe hoge en weergaloze wetenfchap ontrent natuurlijke zaken, door uwe redenen, die gy tot verbazinge van dezen *Boerhave*, die zulks gedurig aan ons, en overal verhaalt, uitbragt? Van daar gingt gy de *Bibliotheek*; en ter zelve plaatze die verwonderlijke *Astronomifche* *Sphere*; en voorts met onzen vermaarden *Senguerd* de *Phyifche* werktuigen zo doorsnuffelen, dat gy overal op't allerzigtbaarfte deed blyken, dat gy de geheimen daar van genoeg doorkropen had: aldus preuven gevende, dat gelijk gy overal door de wapenen, alzo hier ook door uw verftand betoonde enen groten *Zaar*, en in die² beide uitmun-

1. *Den Keurvorft van Saxon*. Het zoude te lang vallen van dezen, en de overige, die volgen, alles aan te tekenen. Derhalven zal ik te vrede wezen met zo grote *Prinzen* alleen genoemt te hebben; voornamelijk dewijle deze dingen by onze geheugenis gebeurt zijn.

2. *Van beiden*. Van *Julius Caesar* is een fpreek nagelaten: *Ex utroque Caesar*: Uit beide *Keizer*. *Want niemand kan zig genoeg verwonderen over des zelfs Oorlogs dapperheid, en afgezonderde ftudien, in alles was hy byna de gelukkigfte, gelijk Car. Patin* van hem fchrijft in zijn *Penningfchat*

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER AKAD. VAN LEIDEN. 55
muntende te wezen. Och of, o *Keizer!* och of gy, gelijk gy de onafmetelijke en ruime landen van uw gebied met zo veel licht van konsten en wetenschappen overstofft hebt, ook volhardde het zelve met den glans der H. Schrifture, van het eeuwig blijvend Euangelium, en elders, helaas! den ondergang dreigende, te bestralen. Want gy hebt (God zy 'er voor gedankt!) ook van deze uwe pogingen¹, zo raar onder zulke groten Vorsten, de grootste bewijzen gegeven. Deze plaatze, onder de verwonderaars onzer Akademie, en dit loflijk verhaal ter gezegender gedachtenisse, mijne Toehoorders, oordeelde ik aan zo groot ene Majesteit verschuldigt te wezen.

Ook heeft die zelve Moeder noch andere grote Prinzen, als *Razevilsche*, *Brandenburgsche*, *Wittenbergsche*, *Oostvrijsche*, en zeer vele van den eersten Adeldom tot hare voedsterlingen gehad. Ook heeft zy uit dit Rijk der Geleerdheid de alleruitstekenste Mannen in deugd en verstand, of naar hunne vaderlijke erflanden, of naar de hoven der Keizeren, Koningen en Vorsten verzonden; om door raad en daad Europa, elk in zijn gebiedstreck, met wijsheid en voorzigtigheid te bestieren.

Maar wat mag ik van het voorledene spreken? daar ik zelf in dezen tyd zo vele Edellieden uit alle gewesten van Europa, Baronnen en Graven (hoedanige ik'er in dit jaar alleen meerder dan dertig in getale op mijn Akademisch Register, als leden hebbe aangefchreven) hier voor my zie; en onder deze ook zommigen, die aan Koningen en Prinzen vermaagdschapt zyn; alle tot de hope en luister hunner familien, en tot allerlye grote staten en ampten opgrocycende. Ik zwyge van enige honderden andere brave Mannen en Jongelingen, die deze Akademie tot roem, en de Stad tot voordeel staan te wezen, die van my op de zelve rolle in dit zelve jaar gebragt zijn. Doch ik behoeve van dit alles, dat by de stukken kan bewezen worden, niet verder te gewagen.

schat bl. 2. Deze zelve zaken konnen op dezen Keizer toegepast worden. Hy heeft deze Akademie in den jare 1717. bezocht.

1. *Heilige poging.* Want deze Prins heeft niet alleen de eer van zommige valfsche Heiligen in de Kerken van zijn Rijk afgeschafft te hebben, maar heeft ook in

Ja
ons Vaderland de H. Schrift met grote Letteren, en zeer net, zo in onze Nederduitsche als Russische tale doen drukken, met twee onderscheide kolommen; en in ene grote menigte, op dat die van het volk, onder zijn gebied behorende, konde gekozen worden.

Ja ik zoude niet buiten de waarheid spreken, indien ik zeide, dat 'er tijden geweest waren, dat deze Hogeschool alleen meerder Leerlingen, en mogelijk ook Leraars, gehad heeft, dan zommige andere zamen genomen. Waar van daan het schijnt gekomen te zijn, daar 'er binnen de eerste Tijdorder, en de helfte der aanvolgende elders vier Hogescholen zijn gesticht (dewyle de naam en verdiensten dezer onzer Akademie als toen noch zo zeer niet waren bevestigd) dat 'er gedurende de andere helfte, noch in dezen gehelen afgelopen laatsten Tijd, geen ene Stad iet dergelijks meer heeft willen ondernemen.

Och of de lof van dezen Tempel der wijsheid, gelijk die alans door de wyde wereld heên gedrongen is en gehoord word, by alle eerlijke lieden ten allen tijde op haren prijs bleve; en hare achting behielde! Alle 't welke haar ook nooit ontbreken zal, zo lange de zelve de gunst der Heren Staten, de liefde der Curateuren, en die naarstigheid der Professoren haar byblyven; en de geleertheid in gansch Europa in enige ere gehouden worden zal. Want alles wat oudtijds of onder de Hebrëers in de Scholen der Profeten, of onder de Grieken te Athenen, te Tarsen, te Romem, of ergens in de allerberoemste Oeffenplaatzen der geleertheid pleegt geleert te worden, dat vind ook in deze Akademie zijne Hoogleraars.

Ook is het voorrecht der ledematen en leerlingen onder den beukelaar der privilegien, door de Edelegrootmogende Heren eerste Stichters vergunt, zo groot, dat de zonderlinge vryheid van dit Akademische Hof dikwils voorname Mannen in Europa onder hare bescherminge genomen en gedekt heeft: die, tegens hunne vyanden niet bestant, zich geruft in de bolwerk hunner veiligheid verscholen hebben; en onderentusschen door ene zoete en aangename gemoedverquikkinge de Studien vlytig waarnamen, en daar door alle hun smartelijk verdriet, uit de ballingschap buiten hun Vaderland opgerezen, overwonnen en te boven quamen. Aldus zijn deze door het vinden ener goede rede, en het bereiken ener behoude haven, den storm ontvloden, tot dat het onweder bedaart was, en vrolijker dagen quamen aanlichten. Gelijk noch *Rudolf* der Hoogduitschen onverwinnelijken Keizer, noch de
groot-

grootmagtige Koning van Engeland, *Jakob* de I. en noch onlangs *Lodewyk* de XIV, Koning van Vrankryk, om van meer andere Vorsten niet te gewagen, het niet euvel opnamen, dat *Cluverius*, *Brouwer*, en *Gondryn*, zich voor enigen tyd herwaarts, als tot ene verzekerde schuilplaatze, begeeven, en alhier onthouden hadden.

Alle 't welke zo zynde, wie is 'er dan, myne Toehoorders! die zich niet verheugen zoude? wie moet niet van blydschap opspringen? wie zal deze vruchtbare Moeder niet toejuichen? en wie kan nalaten dit Jubeljaar der Batavische Pallas te vereeren door allerhande soorten van vreugde tekenen? Voor eerit en voor al zyn wy verschuldigt onzen Groten en Goedertieren God op 't hoogste dank te zeggen: daar na ook den Staten van Holland, de Beschermers van de Hoogheid dezer vrye Republieke: en eindelyk mede den *Curateuren*, of Bezorgeren, en Borgermeesteren dezer Stad; als die uit den name der Edele-Groot-Mogende Heren Staten deze Akademie veiligen en dekken. Daarenboven bedanken wy mede de wakkere, neerstige en arbeidzame Hoogleraren, wier verdiensten, door de gunste van zulke grote Voorstanderen verheerlykt, de itralen dezer luisterryke Hogeschole alomme door de gansche wereld verspreiden.

Derhalven zou Neerland ondankbaar wezen, indien het niet erkende, dat, volgens de voorzienige voorzegginge van Prins *Willem* zelve, uit deze Akademie de allereerste steunzels en pilaren onder de opryzende algemene Vryheid en de Religie gestelt zyn. Ondankbaar was Holland, indien het deze voornaamste oorzaak der Batavische vermaarthheid, tot de buitenlanders doorgedrongen, niet zo heerlyk in zynen schoot koesterde. Ondankbaar was de Stedeling, indien hy niet gevoelig ware wegens de byna onwaarddeerbare inkomsten, die uit de zelve tot zyne huishoudinge afdalen, en jaarlyks blyven toevloeyen. Ik zwyge nu van andere voordelen, die aan vele aanzienlyke familien niet onaangenaam zyn. Ondankbaar was eindelyk de Akademische Borger, of studerende jeugd, die voor henen hier geweest is, of als noch verkeert, indien ze by onze vrolyk-

heid ook zyne blydschap, en by deze goede wenschingen zyne gebeden niet voegde.

Wel aan dan, wel aan, gy edelmoedige Borsten, de luster, liefde, en eer onzer Hogeschole! Viert nu dezen Feestdag, en maakt u vrolyk! Daar zyn 'er, die te dezer tyd aan Romen, zo wyd van ons afgelegen, gedenken, en derwaarts heen reizen, om aldaar een Jubilé te gaan houden. Maar alhier, op dit Jubelfeest uwer Akademie, hebt gy de rechte en ware stoffe om u te verheugen en te juichen.

Luftig dan, o Akademische Borgers, betoont u verblyd, weest dankbaar, houd u braaf, en hebt goeden moed! Want ik heb reden, om aan u lieden, aan onze Akademie, en ook aan my zelve van uwent wege alles goeds toe te wenschen: Alzo die donkere wolken, welke te voren, helaas! de glans onzer Hogeschole nu en dan bezwalkten en verduisterden; en zelf aan den Bestierder, en den Akademischen en Rechterlyken Raad de allerverdrietelykste moeylykheden verwekten; die de gemoederen der tedere jongelingen (zich zelve dikwils, o smarte! te veel verwaarlozende) in gevaar stelden van aanstonds, of namaals, ten verderve te geraken; die nevelen, zegge ik (God zy 'er eeuwig voor gedankt!) zyn lange weg en verdreven. In het jaar, dat onder myne Bestiering is voorby gegaan, heeft men van gene beroeringen, noch straatschenderyen, noch onmatige dertelheden gehoord; daar is gene rechterlyke vergadering over iemant uwer gehouden; maar alles is onder zo groot ene menigte, als gy lieden uitmaakt, vry stil, zedig, en edelmoedig toegegaan. Altans pryze ik u, brave jongelingen! in de tegenwoordigheid van God zelve: ik roeme u in het bywezen van de Vaderen des Vaderlands, en dezer Akademie, die ook te eniger tyd uwe Patronen zyn zullen. Ook roeme ik u, ten aanhoren van deze gansche vergadering, die in alle de delen van ons Vaderland, en mogelyk van Europa zelve, getuigen zullen van 't gene zy alhier gehoord en gezien hebben. Uit alle 't welke ik die hoop sceppe en voorspelle, dat 'er binnen den tyd van weinige jaren uit dezen queekhof der jeugd een ryke oogst van wakkeren Mannen staat op

op te ryzen, en gezien te worden. Gaat voort, gaat voort, gy loflyke Jongelingen, op dien voet als gy begonnen hebt! Stapt voort op het pad der deugd, en zoekt meer en meer toe te nemen in geleertheid en deftige wetenschappen. Gedraagt u als Studenten der zoo vermaarde Leidſche Akademie: en beſmet noch beſchaamt onze hoop of toegenegenheid t' uwaarts: noch ook de liefde en verwachting uwer Ouderen; met de onzinnige en ongebondene plaizieren, nu verbetert en wegzynde, op nieuw te willen invoeren. Maar geeft en verſtrekt veeleer een voorbeeld, dat daar ra uwe Zonen en latere nakomelingen mogen opvolgen; om ook eens na vyftig jaren, het vierde Jubelfeest, met de genen, die dan leven zullen, in noch meerder vrolykheid dan dit tegenwoordige, te vieren.

Maar hoe zal ik u nu, wydberoemde Profefſoren! en veelgeeerde Amptgenoten aanspreken? Uwe deugden, en verdienſten, ontrent de Studien der geleertheid, en dezen haren zetel betoont, openen my een zeer wyd en ruim veld. Doch ik moet myne Redenvoering bekorten. Hierom zal ik met weinig woorden echter vele zaken zeggen. Het gene ik te voren tot lof van deze Hogeſchole vermeld hebbe, 't zelve verzoeke en eifche ik, volgens myn recht, dat myne Toehoorders gelieven zo te verklaren en te duiden, als of het te gelyk ook van u gezegt ware. Want zonder uwe geleertheid, naarſtigheid, wydvermaarde naam, en ſchriften, was de oude roem van dit doorluchtig Huis niet ſtaande gebleven. Daar uit zouden van tyd tot tyd zo vele en overvloeyende voordelen voor de Stad en de ganſche wereld, die ik hier voren hebbe opgetelt, tot op dezen dag, als wanneer de zelve noch vry groter zyn, dan die voorhenen waren, niet voortgekomen zyn. U lieden heb ik het ook dank te weten, dat ik dit zwaarwigtige Beſtierampt, bezet (indien ooit) met zo vele bezigheden en moeyelyke bezorgingen, altans zo blyeindig en gelukkig mag afleggen. Want dat gy my ten allen tyde uwe dienſtwillegheid betoont, van getrouwe raadgevingen in de zwaarſte zaken bedient, hulp en hand geleent; en dat gy dit alle eenparig (als zynde nooit onder ons de minſte ſchaduwe van twedragt of mis-

verstand opgerezen) gedaan hebt, dat erkenne ik alhier met dankzegginge, en belyde het opentlyk. Maar inzonderheid wensche ik u en my zelve geluk, dat wy heden, na het verdryven der duistere wolken, terwyle de zaken der Akademie op 't schoonste zyn bloeyende, deze vierde Tydorder onder zulke gelukkige voorspellingen beginnen mogen: en al is 't dat byna niemant onzer, of zonder byna, hopen mag het einde daar van te zullen beleven, zo hebben wy echter daar toe te arbeiden, dat wy, elk op zynen post en standplaatze, de Akademie in dien staat als wy de zelve van onze Voorzaten ontfangen hebben, ja noch beter, gelyk die zich nu wegens uwen vlyt reeds bevind, aan onze Opvolgeren nalaten mogen; en dat die de zelve ook zo getrouw als wy in dien stand bewaren zullen. Welke eerste en voornaamste bezorging van deze myne hope en vermaninge ik aan u, Hooggeleerde *Westenberg!* op heden, te gelyk met de Bundels van dit eenjarige hoogste Bewind, gaarne en naar verdienste overgeve.

Eindelyk keert zich myne Redenvoering tot u, Allerdoorluchtigste Hoofden der vrye Hollandsche Republieke! En tot u, Edele Mogende Heren Bezorgers, met de zelve door enen allernauwsten band van waardigheid vereenigt! En ook tot u, Grootachtbare Heren Borgermeesteren der Stad Leiden! alle ten beste des Vaderlands geboren. Gansch lofelyk en ter goeder ure is 't, dat het u behaagt heeft, op dezen dag van het aangenadert Jubeljaar, deze UWE Akademie zo gelukkig te maken, en met Uw Weledelh. tegenwoordigheid en toegenegenheid opentlyk, en in het midden van zo groot ene menigte der aanzienlykste Mannen, naar het roemwaardig voorbeeld uwer Voorvaderen, te vereeren. UWE AKADEMIE, zegge ik. Want wat belet, dat men de LEIDSCHÉ Akademie niet zoude noemen ene EERSTGEBOORNE DOCHTER der Heren Staten van Holland en Westvrieland; met welken eernaam de Koningen van Frankryk hunne Parysche Universiteit gewoon zyn te benoemen? Ene DOCHTER, die u zo veel te liever is, en zo teder aan het harte legt, om dat zy ook uwe ENIGGEBOORNE van afkomst is. Zy is de UWE in haar
be-

OVER HET DERDE JUBELJAAR DER ACAD. VAN LEIDEN. 61
beginzel en opbouw. De UWE door onderhoudinge. De
UWE door gedurige weldadigheden. Daar van getuigen voor-
waar, en zullen op heden zelf noch getuigen alle die openba-
re vreugde tekenen, die tot in de afgelegene Steden wyd af-
stralen en klinken zullen. Wy zeggen u op 't hoogste, en uit het
innigste van ons harte, dank, voor zo vele voorledene en tegen-
woordige weldadigheden. Om de toekomende verzoeken wy
u gedienslyk. Het zy my geoorloft u, Vaderen des Vaderlands!
te bidden, gy wildet doch ten allen tyde gedenken aan dat al-
lerwysste besluit, waar door uwe roemwaardige en kloekmoe-
dige Voorvaders, de eerste Stichters uwer Wydlustigheid en
Hoogheid welke u verheft door alle delen der Wereld, deze A-
kademie zelve, op de aanradinge en onder het hoog gezag van den
alldoorzigtigsten Prins, opgericht hebben; te weten, dat zy
zulks deden, *niet alleen tot de onderhoudinge en schraginge van
den Godsdienst, maar ook van de algemene Vryheid.* Dat gy
wildet gedachtig zyn, dat deze voorzieningen hare allerge-
wenschte uitkomst niet gemist hebben. Ten laatsten, dat gy
ook wildet gedenken, dat de Republiek nergens door geluk-
kiger bewaart, en in dien staat gehouden kan worden; dan daar
door die allereerst is opgericht. Want zo lange de Studien zul-
len bloeyen, zal ook de Vryheyd in volle fleur blyven; ook sal de
Religie bloeyen. Maar indien die verwaarlooft worden en ver-
flensten, zo weest gedachtig dier tyden, die voor de Hervor-
minge gegaan zyn; want daar zal haast in plaatze van de Reli-
gie een bygeloof komen, in stede van de Vryheid een eigen-
willigheid of tyrannye opryzen. Welk quaad voorbeduidzel
de Goedertiere God, en uwe voorzorge, tot in eeuwigheid
van ons en onze nakomelingen wil afwenden; en hy doe de
Akademie, teffens met de Republiek (voor zo veel de tyden
dezer wereld kunnen toedragen) der onsterfelykheid toegewyd
blyven! Gelyk wy ook, Vaderen des Vaderlands! van on-
zen kant alhier opentlyk beloven, en ik als Bestierder uit den
name van den ganschen Raad ben doende; dat wy, 't gene el-
ders nauylks met vele moeite den Univerfiteiten kan worden af-
geparst, van zelve, en wel op 't allergewilligste ons beste zullen

doen, dat den tedere gemoederen der Jongelingen zodanige beginzelen der gevoelens van God; van de hoogste magt des Vaderlands; van de gerechtigheid, en van andere deftige Konsten en Wetenschappen worden ingeboezemt, door welke, noch de Republieke, noch de Religie, noch uwe Hoogheid ooit enige de minste schade of nadeel zal worden toegebracht.

Het behage u, o Grote en Goedertiere God! Vader van onzen Here Jesus Christus, opperste Bouwheer en Beschermmer onzer Akademie, van de tyden onzer Vadersen af tot op dezen huidigen dag, dit alles voorspoedig en bestendig te maken! Dat men alhier, onder uwe Godlyke goedguntigheid, altyd zo lere, en geleert worde, dat 'er jaarlyks uit dezen vruchtbaren planthof gehele scharen van brave Mannen mogen voortkomen, die overal hun Vaderland, de Kerke, den Steden, Familien, Borgeren, anderen, en ook zich zelve in 't vervolgen nutte en tot sieraad wezen mogen. Geef en vermeerder ten allen tyde, sonder de minste afbreuk of ophoudinge, aan het Vaderland den vrede; schenck aan de Kerke ene blakende liefde; en aan deze Hogeschole enen luisterryken glans: op dat wy dezen Jubeldag in vrolykheid (doch gematigt en godvruchtig) doorbrengen; en de genen, die na ons komen zullen, 't zelve doen. Dat het den Bestierderen, die na my, die de derde ben die dit nu doe, op den plegtigen verjaardag der Akademie ene Reden voeren zullen, niet eer ontbreke aan ene vrolyke jubileringe; voor dat deze dag zelve, en alle de tyden der wereld, plaats voor de eeuwigheid maken!

HET ZY ALZO!

Dit

Dit geringe en weinige dezer Aanmerkingen, die hier en daar by de Redenvoeringe staan hebbe ik, Gunstige Lezer! terwyle de drukkers zo groten haast maakten, en de pars aan den gang was, hier willen byvoegen: alle't welke uit verscheide Akademische Handelingen, en andere Schriften, verder zoude konnen uitgebreid worden: doch dit zy voor tegenwoordig genoeg. Maar alvorens ik geheel van u afscheide, moet gy weten, dat alhier enige dingen in deze Redenvoering zelve, echter zeer weinige, breder zyn voorgesteld, die, wegens de kortheid des tyds, tot deze plechtelykheid geschikt, niet zyn uitgesproken; en nochtans niet minder schenen te strekken tot den waren lof en roem onzer Akademie, dan dese die opentlyk met de stemme waren voortgebracht. Terwyle nu onze aanspraak aan den Keyzer van Groot Rusland, die Bl. 54. gevonden word, was ter drukparse gegeven (waar voor de Achtbare Heer vander Burg, Raad van dezen Vorst, en des zelfs Bewindsman te Amsterdam, my aan myn huis, op den 24te. February dezses Jaars is komen bedanken; en met onsen wakkeren Pet. vander Aa gehandelt heeft, om zo haast, als doenlyk, enige exemplaren te mogen hebben, om die naar Petersburg aan den Keizer te zenden) is ons de tyding ter oren gekomen, dat het de Godlyke voorzienigheid behaagt heeft, op dien zelven ochtent, weinige uren voor dat ik deze Redening voerde, dien groten Prins schielyk en onverwacht uit het leven te rukken. Welk welbehagen ende verborge wegen des Allerhoogsten, die den geest der Vorsten als druiven afsnyd, en allen Koningen der aarde vreeslyk is, wy te aanbidden hebben.

E Y N D E.

HET

HET DERDE
VYFTIGSTE JAAR

Na de grontvestinge van de Leidsche Hogeschole, plechtig geviert wanneer de Eerwaarde, Hooggeleerde en wytvermaarde Heer,

FRANCISCUS FABRICIUS,

Leeraar en Hoogleeraar der H. Godtgeleertheit en Redeneerkunde, en Bedienaar van het H. Evangelie te Leiden enz. enz. het Opperbewint dier Hogeschole met ene uitmuntende Redenvoeringe voor den derde reys nederleide.

Jubilo, & interius pertentant gaudia pectus.

BLonk ooit de deucht in onbezwalkten glans,
Hoe sterk getoest in 't vuur van oorlogsrampen,
Hoe zeer bedwelmt door onheils dikke dampen,
Uw Heldendeucht verdient den glorikrans,
O Hollants pronk, o nooit volprezen LEIDEN;
Vergun me in 't velt van uwen roem te weiden!

De aaloutheit koos weleer ter zegekroon
Een frisschen krans van groenende Laurieren,
Om 't moedig hoofd van menig helt te sieren,
Maar uwe kruin, manhaftige Amazoon,
Praalt moediger met bladren van Oranje,
Door vuur en staal ontrukkt aan 't wrede Spanje.

Kon vege Pest, kon scherpe Hongersnoot
Uw taaye hope, uw stale hart niet krenken,
De nanceef zal met dankbaarheid gedenken,
Hoe pal gy stondt voor 't schrikbeelt van de doot,
En volgde trouw die Edelen en Braven,
Wier dapperheit en deucht nooit wordt begraven.

Hoe billyk dan boogt uwe Burgerschaar
Op de eer van die helthafte onderdanen,
Die 't slaafsche juk der trotsche Kastiljanen
Vermorzelden, en driemaal vyftig jaar,

Na dien triomf, thans noch roemruchtig leven.
Zo bloeit de lof der vad'ren in de neven.

Maar welk geluk gebeurt op dezen dag,
Zo vreugderyk, zo lieflyk opgerezen,
Zo wellekoom, zo zeer gewenscht voor dezen,
Als immermeer een van uw burgren zag,
Nu Mozes en Aäron, Isrels hoeders,
In uwe Stat herleven in twee Broeders!

Zach Brussel niet dien wakkren van den BERG
Voor Neerlants heil zo kloek, zo rustig waken,
Dat yders hart van liefde scheen te blaken?

Vindt, LEIDEN, vindt gy niet het pit en merg
Van deucht en eer in yder Burgervader?
Waar quam de trou voor Staat en Stat ooit nader?

FABRICIUS, die 't opperste Bestier
Der Hogeschool nu dricwerf deftig schraagde,
Haar welzyn zocht, en nooit in vlyt vertraagde,
Maar gloeide, en voedde een heilig yvervier,
Legt nu den Staf, zo vorstelyk verdadigt,
Gewillig neer, van lof en eer verzadigt.

Doch zyt gy zo verzaadt van eer en lof,
Vermaarde Man, men kan zich niet verzaden
In 't lezen van uw hooggeleerde bladen,
Maar voelt een zucht, om in die keur van stof
Met nieuwen lust gedurig om te dolen,
En vindt dan steeds weer schat op schat verholen.

'T is waar, uw glatte en levendige stem,
Geleert den toon naar konst en maat te zetten,
Kon 't Jaargety van 't Leidsche Atheen trompetten,
En hadt op 't hart van duizent duizent klem;
Maar (welke kracht!) de letter schynt te leven,
En mist geen glans, schoon van de stem begeben.

Geluk, o helt, die op dien vasten *Gront*,
Dien enigen en eeuwigen, leert bouwen!
Stelt gy daar op uw roem, uw vast betrouwen,
Hy houde uw Ziel en Lichaam lang gezont;

Uw eernaam bloeye, als gy in 't koor der Engelen,
Uw lofgezing met Hemeltaal zult mengen.

O Leidsche Maagt, GODT wil uw dubble magt
In Raathuis, Kerk en Hogeschool bewaren:
Hy krone uw helm met groene Olyvenblaeren,
En make uw naam eeu in eeu uit geacht;
Op dat uw rust, uw vrede en welvaart duren,
Zo lang de Ryn zal stromen langs uw muren.

J. DOORNIK.

Aan den

Hooggeleerden en wydtberoemden Heere,
FRANCISCUS FABRICIUS,
Hoogleeraar der heilige Godtgeleertheit
te Leiden enz. enz.

Wanneer zyn Hoogerwaarde den Regeerstaff nederleide,

En met

Een heerlyke en weergadeloze redenvoering

MINERVAAS DERDE EEUWFEEST

plechtig vierde,

Op den 8ten. van Sprokkelmaant 1725.

Myn teedre zangheldin, schoon moede en afgezongen,
Doorluchte FABER, voelt zich door haar plicht gedrongen;
Om U te heiligen dit nedrig lofgedicht;
Nu gy den luister van Minerva zet in 't licht,
Haar kerk afschildert als de kroon der letterscholen,
En stelt den Schepterstaff, een jaar uw zorg bevolen,
Den eedlen Westenberch, dien Bartholus, ter hant.
Zoo oit een hooge ziel, doordringent van verstant,
Fen zwakke zangeres verwaardigde te hooren:
Zoo leg uw schoolzorg af, en leen my gunstige ooren.
Uw wysheit star niet op myn gaave, maar op 't hart.
Gelyk een waterbelt door dootsgevaar benart,

Wan-

Wanneer een zeewind, uit zyn stormriool ontsloten,
Met yffelyk gedruis komt op het pekcl stooten,
En kaast de ligte kiel tot aan den Noorderbeer,
Of ploft haar onverwacht tot in den afgront neer;
Niet ziddert, maar betwist zyn schip aan d' onweersvlagen,
En poogt het uit den drang van 't stormgewelt te dragen;
Tot dat de wint bedaart zyn zeil vult na zyn zin,
En voert hem juichend ter gewenste haven in:
Zoo hebte ook, wyze Heer, Minervaas recht beledigt,
Met Atlaskrachten en met mannenmoed verdedigt;
Tot datze zeegepraalde, en zag haar oeffenkerk
De vrucht genieten van uw dierbaar heldenwerk.

Nu volgt ge, o! pronksteraat der hoogeschoolleeraren,
Den grooten Cicero, den Prins der reedenaren,
Die door zyn zuivre taal in 't hart van Roome drong,
En boeidt den sterfing aan uw nedtbespraakte tong:
't Zy gy uw grooten geest op 's wysheids eeuwgetyè
Laat weiden in den lof der wakkre borgerryè,
En haar stantvastigheit met eeuwig loof bekroont,
Als d'eersten grontslach van Minervaas kerk vertoont:
't Zy datge Leiden met haar bouw-en akkerlanden,
Haar wandelwegen en volmaakte boswaranden,
Met levendige verf op puiktafreelen maalt,
En d'eedlen Rynstroom, die van Alpestoppen daalt,
Den zilverblanke Vliet en Zyl voert om by d' ooren.

Doch als ge Pallas met haar weitze tempelkoren,
Tot 's Iburs eeuwge schand', heft tot aan 't starrenbos;
Dan dwaalt myn zangnimf in zoo ruime zee van stof:
Dan zietze U, Letterbelt, een reeks van schoolleeraren,
Op arentvleugelen ten starren ingevaren,
Vereeuwigen, en door uw afgericht verstant
Hun beelt afdrucken in het hart van Nederland:
Dan hoortze, hoe de lust des aartryks, Arabyè,
't Geen myrrbe en wierook zweet in boswaranderyè,
Zwicht voor het Paradys, Minerva toegerwydt;
Terwyl haar boekvertrek, ontwassen aan den nydt,
Torst in zyn ruimen schoot een wereld vol geleertheit,
En dempt de tyranny der snoode schoolverkeertheit.

Hoe treurde ons hart, myn Heer, op 't hooren van dien slach,
Toen gy afschilderde dien baggelyken dach,
Waar op de wreede pest, ten afgront uitgeklimmen,
Den Letterminnaar roofde uit 's wysheids heiligdommen,

*En als de trotze Seine, uit ouden wrok en baat,
 Drie sterke pylen uit den bondel van den Staat
 Had uitgerukt, en zegt met haare roofbarbaren
 De wyze en eedle maagt te zitten in de baaren?
 M'n zegt dat Pallas zelfve, als gy het krygsgeschal
 Van Frankryk schieste, storte een zilten waterval;
 Tot gy (wat heeft de konst een wonderlyk vermogen)
 Door heiloraklen sloot de sluizen harer oogen,
 Vertonend', hoe ze nu voor pest en roofzucht vry,
 Met heil en glans bekroont, beschouwt haar eeuwgeety,
 En veilig rusten mag op acht paar schoolpilaren,
 Ten spydt der dwinglandy, en lantontbeisteraren.*

*Ga voort, doorluchte Man, schoon dat uw fenixnaam
 D'onsterflykheid gewydt, op vlerken van de Faam
 Reets door de wolken dringt; de jeugt brandt van verlangen,
 Om, als een nyvre by, aan uwen mondt te hangen:
 De Wysbest mindt u, als haar oog en rechterbant:
 'S Lamskerk erkent u voor haar trouwen heilgezant,
 En smeekt op 't innigste, dat d'oorpronk aller dingen
 U't eeuwig voorwerp maak van zyne zegeningen!*

M. V. LANKEREN.

Berigt voor den Boekbinder waar de figuren moet stellen.

Willem I. Prins van Oranje,	tegen Pagina 6
Janus Doufa, eerste Curator.	9
Inwyding der Universiteit.	10
Caspar Coolhaas, die de eerste Les deed.	Ibid.
Beleg en Ontfet van Leiden.	11
De Academie.	14
De Anatomie.	16
Bibliotheek.	Ibid.
Academie Tuyn.	22
Petrus Tiara, eerste Re&tor Magnificus	31

E Y N D E.

